

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**11 EYLÜL SONRASI ABD'NİN DEĞİŞEN
ORTADOĞU POLİTİKASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARDA KARAÇOBAN

TEZ DANIŞMANI

PROF.DR. HAYDAR ÇAKMAK

ANKARA

2019

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

**11 EYLÜL SONRASI ABD’NİN DEĞİŞEN ORTADOĞU
POLİTİKASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ARDA KARAÇOBAN

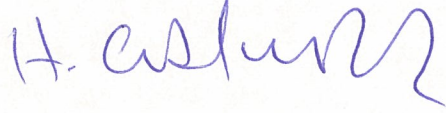
TEZ DANIŞMANI
PROF.DR. HAYDAR ÇAKMAK

ANKARA
2019

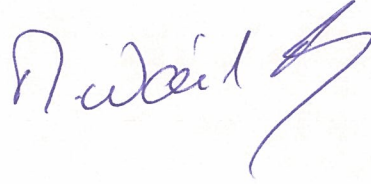
KABUL VE ONAY

Arda Karaçoban tarafından hazırlanan "11 Eylül Sonrası ABD'nin Değişen Ortadoğu Politikası" başlıklı bu çalışma, 30.12.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK – Danışman

Prof. Dr. Nail ALKAN- Başkan

Prof. Dr. Sedat Cem KARADELİ- Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının, Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde, aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Arda KARAÇOBAN

30.12.2019

TEŞEKKÜR

Hayatımın her safhasında, bana maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, bu yolda önümü açan babam Celal KARAÇOBAN'a, annem Hanife KARAÇOBAN'a Ağabeyim Aycan KARAÇOBAN'a yüksek lisans döneminde birlikte ders aldığım, iyi ki tanıdığım dediğim ve tez çalışmam esnasında bana destek olan kıymetli dostlarım, Alper TOPALGÖKÇELİ, Gökalp SAYLAM, Haluk ATEŞ ve Muhammed Yılmaz İLERİ'ye, tez jürimde bulunarak tezimi daha kıymetli hale getiren Prof. Dr. Nail ALKAN ve Prof. Dr. Cem KARADELİ hocalarıma, eğitim sürecim ve tez çalışmam esnasında, bilgi ve deneyimleriyle doğru yol gösteren, kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK'a, ve adını sayamadığım arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Arda Karaçoban

Ankara, 2019

ÖZET

KARAÇOBAN, Arda 11 Eylül Sonrası ABD'nin Değişen Ortadoğu Politikası, Yüksek Lisans Tezi , Ankara, 2019.

11 Eylül 2001 terör saldırısı öncesinde ABD daha çok savunmada kalmayı tercih etmiştir. Bu ülkenin stratejisi savaşlarda genel olarak caydırıcılık üzerinedir. ABD'nin 11 Eylül 2001 terör saldırısından sonra Dünyaya ve Ortadoğu bölgesine bakış açısı değişmiştir. Artık savunma değil saldırı anlayışı ön plana çıkacaktır. O dönem yeni başkan seçilen George W. Bush ve yönetimi yeni stratejiler geliştirmiştir. Bush yönetimi ilk olarak güvenliğe önem verdi ve kendisine karşı terör eylemlerinde bulunacak olan ülkeleri rahatça işgal edip bu ülkelerin kaynaklarına sahip olmaya çalışacaktır. Bush'un bir diğer stratejisi ise daha çok demokrasi adı altında insan hakları kavramını kullanarak özellikle Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da etkin rol oynayarak bu ülkelerin sahip oldukları yeraltı zenginliklerini kontrol altına almak istemektedir. Afganistan ve Irak işgallerinden sonra ABD'ye tepki giderek artacaktır ve Bush'un uyguladığı bu stratejiler yavaş yavaş önemini kaybedip Dünyada ve İslam Ülkelerinde tepkilere neden olacaktır. Obama ise 2008 yılında başkanlığa gelmiş 11 Eylül sonrası değişen ABD politikasını demokrasi ve güvenlik politikası yerine daha çok unutulmuş yumuşak güç stratejisi üzerine kurmaktadır. Ülkelere daha telkinle yaklaşarak sizin düşmanınız değiliz söyleminde bulunmaktadır. ABD hegemonyasını tekrar harekete geçirmek istemiştir. Artık tek kutuplu bir dünya olmadığı çok kutuplu bir sistemi kabul ettiklerini belirtip bir adım geri planda durarak Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki faaliyetlerine uluslararası örgütleri kullanarak devam etmiştir. Bu çalışmam da ise yukarıda anlattığım politikaların başkanlar arasındaki strateji farklarına değinilerek bu konu incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: ABD, 11 Eylül ,Ortadoğu, Bush, Obama, Afganistan, Irak

ABSTRACT

KARAÇOBAN, Arda , The Changing US Policy in the Middle East after 9/11, Master Thesis, Ankara, 2019.

Prior to the September 11, 2001 terrorist attack, the United States preferred to remain on the defensive. The strategy of this country was generally about deterrence during wars. After the terrorist attack of September 11, 2001, the US changed its perspective of the world and the Middle East. The concept of attack, not defence, will come to the fore. George W. Bush, who was elected president at the time, and his administration developed new strategies. The Bush administration paid attention to security at first, and would easily occupy the countries that would take terrorist actions against it and have the resources of those countries. Another strategy of Bush would be to control the underground wealth of these countries by using the concept of human rights under the name of democracy and playing an active role especially in the Middle East and North Africa. After the invasions in Afghanistan and Iraq, the reactions to the US will gradually increase and Bush's strategies gradually lost importance and caused reactions in the World and Islamic Countries. Obama, who came to the presidency in 2008, built the changing US policy after 9/11 on the more forgotten soft power strategy instead of democracy and security policy. He stated the discourse of “We are not your enemies” by approaching the countries with further suggestion. Obama wanted to mobilize US hegemony again. He stated that they accepted a multi-polar system where there was no longer a unipolar world and continued his activities in the Middle East and North Africa by using international organizations. In this study, we will examine this issue by addressing the differences in strategy between the presidents of the policies described above.

Key Words: US, 11 September, Middle East, Bush, Obama, Afghanistan, Iraq

İÇİNDEKİLER TABLOSU

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL TERÖR SALDIRILARI ÖNCESİ AMERİKA	4
1.1 Terör Kavramı ve Gelişimi.....	4
1.2. Güvenlik Kavramı ve Gelişimi.....	8
1.3 ABD'nin Dış Politikası Açısından Ortadoğu'nun Önemi.....	13
1.4 11 Eylül Öncesi Amerika'nın Ortadoğu Politikası.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL SONRASI ABD'NİN DEĞİŞEN ORTADOĞU POLİKASI VE MÜDAHALELER	25
2.1 11 Eylül Terör Saldırıları.....	25
2.2 Bush Doktrini	29
2.3 NATO'nun Dönüşümü	30
2.4 Afganistan'a Müdahale	31
2.4.1 Afganistan'a Müdahale Hazırlıkları	32
2.4.2 Müdahale Sonrası Afganistan.....	33
2.5 Irak İşgali.....	34
2.6 Büyük Ortadoğu Projesi (BOP).....	38

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BARACK OBAMA DÖNEMİNDE ABD'NİN ORTADOĞU POLİTİKASININ İNŞAASI	41
3.1 ABD'nin Dış Politikasının Yeniden İnşası.....	46
3.2 Obama'nın Ortadoğu Politikası.....	50
3.2.1 Suriye Müdahalesi	55
3.2.2 Irak'ta Radikallerle Mücadele	58

3.2.3 ABD ve Rusya'nın Ortadoğu'da ve Dünya da çatışan çıkarları	65
3.3 Obama Sonrası Amerikan Dış Politikasına Genel Bir Bakış	77
SONUÇ	88
KAYNAKÇA	93

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AAOK: Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi

AIPEC: Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi

BAE: Birleşik Arap Emirlikleri

BM: Birleşmiş Milletler

BMGK: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

BOP: Büyük Orta Doğu Projesi

BPC: İkili Cumhurbaşkanlığı Komisyonu

CENTO : Merkezi Antlaşma Teşkilatı

CENTCOM: Amerikan Merkez Komutanlığı

CFE: Avrupa'daki Geleneksel Güçler

CIA: Merkezi Haber alma Ajansı (Central Intelligence Agency)

CIS: Bağımsız Devletler Topluluğu

CSIS: Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi

DAEŞ: Irak Şam İslam Devleti

EIA: Enerji Bilgi İdaresi(Energy Information Administration)

ETA: Bask Ülkesi ve Özgürlüğü

FBI : Federal Soruşturma Bürosu

FDKC: Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi

FKÖ: Filistin Kurtuluş Örgütü

IEA : Uluslararası Enerji Ajansı

IŞİD : Irak İslam Şam Devleti

ISAF : International Security Assistance Force

İRA: İrlanda Cumhuriyet Ordusu (Irish Republican Army)

K.İ.S: Kitle İmha Silahı

MENA: Ortadoğu ve Kuzey Afrika (Middle East and North Africa)

NAFTA: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması

NATO: Kuzey Atlantik Anlaşması(North Atlantic Treaty Organization)

NPT: Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması

OPEC: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petroleum Exporting Countries)

RF: Rusya Federasyonu

SOFA: Güçler Birliği Anlaşması

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

UAEK: Uluslar Arası Atom Enerjisi Kurumu

UJA: Birleşik Yahudi Temyizi

YPG: Halk Koruma Birlikleri

GİRİŞ

11 Eylül 2001 yılında ABD büyük çaplı denilebilecek bir terör saldırısına maruz kalmıştır. Dört adet uçak teröristler tarafından alıkonulmuş Dünya Ticaret Örgütü ve Pentagon saldırıya uğramıştır. Bu terör saldırısından sonra Bush idaresinin dünyaya ve özellikle de Ortadoğu ya bakış açısı değişmiştir. 11 Eylül saldırısından sonra ABD Dünyada barışı sağlamak ve yeni dünya düzeninin oluşturulması amacıyla demokrasi uğruna savaş sistemi stratejisini öne çıkarmış ve Ortadoğu ülkeleri üzerinde uygulamaya başlamıştır. Bush idaresi ABD'yi tehdit edebilecek terör saldırılarının Ortadoğu'dan geleceğini işaret ederek bu bölgeye yönelik farklı politikalar izleyeceğini belirtmiştir. Politikaların boyutu devletlere müdahale seçeneğini de sunmaktadır. Bush yönetimi ilk olarak Afganistan'ı hedef almış, Taliban rejimini El Kaideyi barındırmak ile suçlamıştır ve Afganistan'a müdahalede bulunmuştur. Ardından kitle imha silahlarını bahane ederek Irak'a da müdahalede bulunmuştur.

11 Eylül saldırısı ABD açısından kendi tarihinin en ağır terör saldırısı olarak kayıtlara geçmiştir. ABD bu terör saldırısını aynı zamanda fırsata çevirip Ortadoğu'ya karşı terörü besledikleri ithamında bulunarak teröre karşı bu bölgede savaş açmıştır. Bu savaşta yanında yer almayanlara teröristlerle işbirliği yapmış gibi göreceği açıklamasını yapmış; Afganistan'a ve Irak'a müdahalelerin yanı sıra Suriye ve İran'ı da tehdit etmiştir. Terörizmin asıl sebebinin bu bölgede yaşanan insan hakları ihlali aynı zamanda demokrasinin de işlemediğini öne sürerek bu bölgede gerekenlerin yapılması için "Büyük Ortadoğu Projesini" gündemine almıştır.

Saldırıdan önce ABD'ye baktığımız zaman; 1990'lı yıllarda Amerikan toplumunda ekonominin öncelik olduğunu görüyoruz. Dış politika ve güvenlik politikasında ekonomi ile doğru orantılıydı. Dünyadaki ekonomik gelişmelerle ilgili konular ABD için ön plandadır. Bush döneminde ise bunlar değişti ve güvenlik konusu öncelik kazanmış olacaktır. İşte bu işgal operasyonları ABD'nin kendi ekonomik çıkarlarını gözeterek bölgedeki zengin petrol yataklarına sahip olması için önemli bir fırsattır. Aslında buna Irak savaşı da örnek gösterilebilir. ABD ve İngiltere, Irakta kitle imha silahları var diyerek bu bahaneyi kullanarak Saddam Hüseyin'in El Kaideyi ile ilişki içerisinde olduğunu gösterip 2003 yılında Irak'a operasyonda bulunmuştur.

11 Eylül öncesine baktığımızda ABD'nin saldırı taktiği caydırıcılık üzerinedir. 1991 Körfez, 1995 Bosna ve 2001 Afganistan savaşı buna en iyi örnektir. 11 Eylül'den sonra ABD savaş tanımını değiştirdi. Artık yeni stratejileri tüm dünyada demokrasinin yayılması gerekliliği adı altında ülkeleri çeşitli nedenler ile işgal ettiler. Amerika artık terörizmle mücadele politikası yürütmüştür. Terör gittikçe artmıştı ve buda dünya politikasının değişimine neden olmuştur. 11 Eylül saldırısı ile birlikte ABD'nin ve tüm dünyanın politikalarında küresel değişim yaşanmıştır.

Sovyet Bloğu dağıldıktan sonra ABD karşısında herhangi bir güç olmayışı ABD'yi bir arayışa itmiştir. Rusya dışında enerji kaynakları ve yer altı zenginliklerine gelişmemiş Müslüman ülkelerin sahip olduğu topraklar, ABD'nin iştahını kabartmıştır. 11 Eylül saldırısını bir fırsatta çevirip ABD'nin düşmanını şekillendirmesinde bu saldırı yardımcı olmuştur. Bu saldırıyı bizzat başkan Bush El-Kaide ve liderlerinin Usame Bin Ladin olduğu açıklanmıştır. 11 Eylül den sonra ABD'nin stratejisinin tamamen Ortadoğu ya kaydığını göreceğiz. ABD Ortadoğu ya her zaman önem vermiştir. Bunun nedeni ise zengin yer altı kaynaklarının uluslararası pazarda güvenle dolaşması ve İsrail'in bölgedeki güvenliği gibi etkenler, ABD'nin neden bu coğrafyayı bu kadar önemseydiğini bize açıklamıştır. Ortadoğu ya girişini ise terörle mücadele olarak adlandırılan Bush'a karşı Obama döneminde bir kavram pek etkili olmamıştır. Fakat ABD kendisini hala El-Kaide gibi örgütlerle uluslararası olmayan bir savaş içinde hissetmektedir. 11 Eylül saldırısından sonra Afganistan ve Irak'a yapılan müdahale ABD'nin dış politika olarak savunmacı anlayıştan çıkıp saldırı anlayışına geçtiğinin en büyük göstergesidir. Yapılan müdahaleler ile ABD halen ben süper gücüm mesajı vermeye çalışmıştır. 11 Eylül sonrasında buna bölgeden kaynaklandığına inanılan terörle mücadele de eklenmiştir. Terörle savaş kavramı Obama döneminde pek rağbet görmemiştir.

ABD'nin Ortadoğu ya yönelik politikalarına baktığımızda İran konusu da nükleer programı ile göze batmaktadır. İran ise nükleer programından vazgeçmeye niyeti yoktur. ABD tarafından yapılan açıklamalara değinirsek İsrail'i güvenliği için İran'ın nükleer programını ABD istememektedir. Önümüzdeki dönemlerde de bu sorunun karşımıza çıkacağı bellidir.

Yukarda da değinildiği gibi tezimde öncelikle; 11 Eylül 2001’de ABD’de meydana gelen terör saldırılarından önce terör ve güvenlik kavramlarını ve gelişim sürecini bilmemiz gerekmektedir. Kavramları doğru tanımladığımız sürece konuya daha bilimsel bakabiliriz. Ardından saldırının nedenlerini ve aktörlerini doğru analiz etmek gerekmektedir. İkinci bölümde ise; ABD’nin değışen Ortadoğu politikası ve bunun sonucunda yapmış olduğu müdahalelere bakacağız. Öncelikle; Afganistan’a müdahale hemen ardından Irak işgali ile birlikte, yaşamış olduğu ikinci Vietnam sendromunu göreceğiz. Bu dönemde başlatılan terörizmi kurutmayı amaçlayan BOP ve BOP’un amaçlarına değineceğim. Ayrıca ikinci bölümünde Bush doktrini ve NATO’nun dönüşümü de ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde ise; Barack Obama’nın başa gelişıyle beraber Ortadoğu’da aslında değışmeyen ama daha ılımlı ve yumuşak bir dış politikanın uygulandığını göreceğiz. Aslında buna Obama ile beraber Ortadoğu’da ABD dış politikasının yeniden inşası diyebiliriz. Çalışmamızda son olarak Obama döneminde Suriye müdahalesini Irak’ta radikaller ile mücadeleyi ve ABD’nin Rusya ile Ortadoğu da çatışan çıkarlarını ele alıp, yeni dönemde Obama’nın görev süresini doldurmasıyla birlikte Trump dönemi Amerikan dış politikasını ele alıp çalışmamı sonlandıracağım.

BİRİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL TERÖR SALDIRILARI ÖNCESİ AMERİKA

1.1 Terör Kavramı ve Gelişimi

11 Eylül 2001 tarihinde New York Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a düzenlenmiş olan terörist saldırıları tüm dünyada yepyeni bir dönem açmıştır. 11 Eylül 2001 terörist saldırıları bazı kavramlar üzerinde de etkili olmuştur. Bu saldırı terör ve güvenlik kavramlarına bakış açısından bir dönüm noktası kabul edilebilmektedir.

Kökünü Latince "terrere" sözcüğünden alan terör deyiimi "korkudan sarsıntı geçirme ve korkudan dehşete düşmeye sebep olma" anlamlarına gelmektedir. Bu tanıma ilk defa Dictionaire de l' Academic Francaise'nin 1789'da yayınlanan ekinde rastlanmaktadır (Başeren, 2001, s. 7) Bu tanım Fransız İhtilali bağlamında kullanılmakta ve Fransız İhtilali, dönemin tarihçileri tarafından "terör rejimi" olarak nitelendirilmektedir.

Terör; kavram olarak, Türkçedeki karşılığı ile korkutma, yıldırma anlamına gelmektedir. Ancak bu korkutma ve yıldırma, yoğunluk olarak oldukça büyük çaplı olup, birey ya da bireylerin ruhsal yapılarını birdenbire kaplayan korku durumunu ve şiddet halini ifade etmektedir (Fırat, 2010, s. 13).

Terörizm geniş bir semboller ağından oluşmuş bir ideolojidir. Terör kavramı daha çok sadece yapılan eylem ve işlenen suçtu ifade ederken, terörizm yapılan bu eylemle ortaya çıkan veya bu eylemleri ortaya çıkaran bütün bir terör düşüncesi, sistemi, ideolojisi ve felsefesini ifade eder. Terörün geniş bir planda ele alınması veya terör örgütünün amaç ve Saikleri dâhil tüm düşünce sistematığının ortaya konulmasıdır. Terörizm, terör eylemlerinin kapsamlı bir plan ve strateji içerisinde ve özellikle semboller üzerinden verilmesidir (Fırat, 2010, s. 22). Ancak şunu da söylemek gerekir ki terörizmi anlamadan terörü de tam anlamıyla kavramak, terörü anlamadan terör eylemlerini anlamlandırmak ve açıklamak mümkün görünmemektedir.

Terörizm konusunda tam bir tanıma ulaşılabilmesi en büyük zorluklardan biridir. Terörizm konusu siyasi, politik olaylar yüzünden çok farklı görüşler ve çıkarlar yüzünden tanımlamaları sürekli değişmiştir. Konunun siyasi ve politik yönü sebebi ile

değişen çıkar ve görüşler beraberinde farklı tanımlamalar getirmiştir. Ancak çeşitli tanımlama zorlukları yaşanmakla birlikte, aslında ortaya konan bir şiddet eyleminin “terör eylemi” olarak tanımlanması için gerekli olan kriterler herkesçe aşağı yukarı bilinmekte, ancak ulusal çıkarlar yüzünden gerçekten tanımlama yapılmak istenmemektedir (Karabulut, 2011, s. 5). Terörizme karşı yürütülecek mücadelenin başarılı olabilmesi için herkesin üzerinde anlaştığı bir terörizm tanımının olması gerekir.

Çünkü düşmanca tavırdaki terör örgütü ulusal kurtuluş savaşı veren gerilla örgütüne teröristler ise özgürlük savaşçılarına dönüşür ve el altından ya da açıkça desteklenir. İspanya'nın bir bölgesinin (Bask) merkezi devletten tam bağımsızlığını savunan Bask Ülkesi ve Özgürlüğü (ETA) terör örgütü, uzun süre sınırın öbür yakasından, yani Fransa' da bulunan yandaşlarından ciddi maddi ve manevi destek görmüş, ancak uluslararası konjonktür değiştiğinde Fransız hükümeti “terör” örgütü olduğunu “anladığı” ETA' ya karşı gerekli önlemleri almış, örgütün Fransa da bulunan finans ve propaganda çalışmaları bitmiştir.

Aynı şekilde, Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallıktan bağımsızlığını savunarak uzun yıllardır İngiltere'nin başını ağrıtan İrlanda Cumhuriyet Ordusu (İRA) terör örgütü de, yıllarca Birleşik Krallığın en yakın dostu olan Amerika'nın İrlandalı asıllı vatandaşlarından geniş maddi destek bulmuş, ancak küresel teröre karşı işbirliği gerektiğinde bu destek önemli ölçüde kesilmiştir (Akalin, 2009, s. 19). Bu iki örnek, tanımlama ve destek olmanın uluslararası çıkarlar doğrultusunda nasıl değişkenlik arz ettiğine dair en çarpıcı olaylardır.

İsrail devletinin sivillere karşı giriştiği “cezalandırma” operasyonlarının mağduru olan Filistinli ve Lübnanlı sivil halkın gözünde, bu operasyonları yapan İsrail “terörist” bir devlet olup, buna direnen FKÖ, Hamas, Hizbullah ve benzeri “terör” örgütleri ise “özgürlük savaşçısı”dır (Akalin, 2009, s. 20). Bu kavramlar bölgelere ve halklara göre değişiyor. Halk baskı altında yaşadığı için etki altında kalmaktadır.

Güç odakları terör ve terörizm konusundaki var olan algılamaları sürekli değiştirecektir. Afganistan'da Sovyet işgali boyunca “özgürlük savaşçıları” olan Taliban hareketi, işgal sona erdikten sonra değişen çıkarlar sebebi ile karar yüzü bir terör odağı haline gelmiş ve terörizm ile mücadele adına kendisi ile savaşmış ve halen de savaşmaktadır (Akalin, 2009, s. 22).

Ancak bölgede yeniden yükselen Rusya ve enerji kaynakları sebebi ile gelecekte bu örgütlenme yeniden batı ile barışık bir figür haline gelirse kimsenin şaşırması gerektiğini düşünüyorum.

Devletin başlıca görevi ise, teröre neden olan sorunları incelemek ve sorun yaratan olayları ortadan kaldırarak terörle mücadele etmektir. Bireylerin yaşama hakkını korumak, huzur ve güven içerisinde olmasını sağlamak devletin en önemli görevidir. Bunu gerçekleştirirken devletlerin almış olduğu sert düzenlemeler ve kararlar çoğu zaman terör örgütlerine propaganda yapabilecekleri malzemeler üretmekte ve mücadelede zaman kaybına yol açmaktadır. Bu da teröristlerin yeni eylemlerinin ve yeni propagandalarının kaynağı olacaktır. Bu yüzden toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi gerekiyor. Topluma nasıl bir sorun ile karşı karşıya olduğunun anlatılması gerekmektedir.

Yaşanan 11 Eylül saldırılarından sonra, teröre karşı küresel ölçekte savaş ilan ettiğini söyleyen ABD terörizme bakış açısını önemli ölçüde değiştirmiş ve terörle mücadele için yeni yasalar çıkartmıştır. ABD’de 11 Eylül saldırılarından sonra hayata geçirilen ve Vatansızlık Yasası (Patriot Act) olarak isimlendirilen Terörle Mücadele Yasası’nda ; “İnsan hayatını tehdit eden her faaliyet, sivil toplumu yıldırma ve zorlama, hükümetin politikalarını yıldırma ve zorlamayla etkileme ve hükümetin uygulamalarını kitle imhası, cinayet veya kaçırma yoluyla etkileme gibi hedeflere kilitlenmişse terördür” şeklinde bir tanım mevcuttur (Irmak & Kahya, 2014, s. 316).

BM Uluslararası Terörizm Komitesi’ne göre ise; uluslararası terörizmin tanımı şöyledir: ‘Uluslararası boyutları da bulunan bir uzlaşmazlığın üzerine, bu uzlaşmazlığın arzu edilen yönde gelişimini sağlamak amacıyla, bir üçüncü devletin sınırları dâhilinde, bir yabancının kendi uyruğunda bulunmayan bir başkasına uyguladığı şiddet ve baskıdır (Akalin, 2009, s. 14). Birleşmiş Milletler Kurulu 12 Eylül 2001 tarihli 1368 numaralı kararını teyit eder nitelikte yeni bir karar daha vermiştir. Bu karar ile, bütün devletlerden; terör gruplarının sahip bulunduğu kitle imha silahlarının doğurduğu tehdidin ortadan kaldırılması, terör eylemlerini ortadan kaldırmak amacıyla işbirliğine gitmeleri ve terörün finansmanının önlenmesi talep edilmiştir (Firat, 2010, s. 72). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararı’ndan sonra, 8 Ekim 2006’ da Birleşmiş Milletler Genel Kurul’ u tarafından, Birleşmiş Milletler Global Terörle Mücadele Stratejisi kabul edilmiştir.

Strateji de, teröre karşı ortak bir tavır sergilenebilmesi ve ortak mücadele için siyasal alanda işbirliğinin geliştirilmesi, uluslararası işbirliğinin artırılması, uluslararası hukukun yasalaştırılması için her türlü temennide bulunmaktadır (Fırat, 2010, s. 89).

Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, yalnızca bütün onaylayan tarafları (yani Birleşmiş Milletler üyelerini) bağlayan temel uluslararası hukuk belgesi olmakla kalmayıp, aynı zamanda Amerika'nın Senato tarafından onaylanmış en üstün yasası konumundadır. Sözleşmenin VII. Bölümü güç kullanımına ilişkindir. Her türlü güç kullanımının tek istisna ile mutlaka Birleşmiş Milletlerin 15 üyeli yönetim organı ve 5 daimi üyesinin ABD, Rusya, İngiltere, Fransa ve Çin her türlü kararı veto etme yetkisine sahip olduğu bir organı olan Güvenlik Konseyi'nin kararıyla ve onun kontrolü altında gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Sözleşmenin 51. maddesinde sözü edilen 'bu Sözleşmede yer alan hiçbir hüküm, bir Birleşmiş Milletler üyesine karşı bir silahlı saldırının meydana gelmesi halinde, Güvenlik Konseyi tarafından uluslararası barış ve güvenliği sürdürmek için gerekli önlemleri alana kadar bireysel ya da kolektif meşru müdafaa yapma hakkını engellemeyecektir' şeklinde ifadesini bulan meşru müdafadır (Çevik, 2008, s. 83-84).

Günümüzdeki terörizm olgusu geçmişle mukayese edildiğinde birçok yönden farklılık göstermektedir. Bu farklılık öncelikle kendini medyada göstermektedir. Artık teröristler medya aracılığı ile geçmişe oranla daha çok kişiye rahatlıkla ulaşabilmektedir. Ayrıca terörist örgütler silah teknolojilerindeki geniş yelpazeden faydalanmaktadırlar, ellerindeki silahların çeşitliliği ve öldürücülüğü de artmıştır. Küreselleşmeyle birlikte artan iletişim ve ulaşım imkânları terörist örgütlerin saldırı hedeflerini ve alanlarını artırmıştır. Geçmişte sınırlı bölgelerde faaliyet gösteren terörist gruplar günümüzde ise tüm kişi ve kurumlar, yer ve zaman gözetmeksizin hedef alabilmektedir (Fırat, 2010, s. 12-13).

Son olarak günümüzde terörizm geçmişe oranla daha acımasız hale gelmiştir. Geçmişte devlet başkanları, diplomatlar vb. gibi kısıtlı sayılabilecek önemli kişiler terörist örgütlerin öncelikli hedefi iken şimdi rastgele seçilen ya da terör eylemleri sırasında tesadüfen olay yerinde bulunan masum insanlar daha çok teröristlerin hedefini teşkil etmektedir.

Terör, uluslararası boyutu ile de gündeme gelen bir kavram olmuştur. Özellikle kitle iletişim araçları ve teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler sebebi ile eylemlerini dünyanın her tarafına duyurabiliyor. Büyük yankı uyandırıyorlar.

Sonuç olarak, terörizmin sivil hedeflere de odaklanması sebebi ile kurbanlar çoğunlukla sıradan insanlar olmaktadır. Savaşlar her dönemde yıkım, felaket ve ölüm getirmiştir. Fakat terörle birlikte artık her an bir felaket olacağı endişesi doğmuştur. Artık hayatın her alanında güven sorunu ortaya çıkıyor.

1.2. Güvenlik Kavramı ve Gelişimi

Fransızca 'da "securite" biçiminde kullanılan güvenlik, genel anlamda kişinin kendisini mevcut tehlikelere karşı korunmuş ve huzur içinde hissetmesidir. Güvenlik kavramı, "varlığını koruma ve sürdürme" amacı taşıyan her davranış biçiminde karşılaşılan bir olgudur. Bu bağlamda bireyleri, toplumları, şirketleri, devletleri ve nihayet uluslararası düzeni içine alan çok geniş anlam içermekte olan güvenlik, bu aktörlerin algı ve beklentileri doğrultusunda çeşitlenen bir kavram olarak nitelendirilmektedir (Çevik, 2008, s. 24-25).

Güvenlik kavramının anlamı "tehlikeli durumları asgariye indirmeye ya da ortadan kaldırmaya yönelme," "kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu" ve "fiziksel saldırı ile tehlikeyle karşı karşıya gelmeme ve tehlikelerden uzakta olma" olarak açıklanabilir (Dabanlı, 2007, s. 3).

En basit tanımda güvenlik , 'tehlikesizlik' ve 'güvende olma hali' olarak tanımlanabilir. Nitekim Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanan Türkçe Sözlük güvenlik sözcüğünü "tehlike bulunmama hali, emniyet" olarak tanımlamıştır (Tavas, 2011, s. 17-18). Sözlükte ulusal güvenlik kavramına yer verilmemiştir.

Devlet güvenliği denildiğinde akla ilk "iç güvenlik" ve "dış güvenlik" ayrımı gelmektedir. Ulusal güvenlik ya da devlet güvenliği kavramları, iç güvenliği de kapsamaktadır. Bu yüzden ülkenin "toprak bütünlüğü" ve "bağımsızlığı" ilk olarak akla gelmektedir. Dolayısıyla kavramın esas vurgusu ülkenin dış güvenliği üzerinedir (Tavas, 2011, s. 19). Devletin bu iki unsurunun tehdit ya da tehlike altında olması, o devlette güvenliğin sağlanmadığını göstermektedir. Bu yönüyle güvenlik uluslararası

ilişkilerin, ittifakların ve örgütlerin oluşmasında en önemli etkenlerden biri niteliğini taşımaktadır. Güvenlik kavramının sadece askeri yönlerinin değil, sosyo-ekonomik yönlerinde de güvenlik kavramı içinde ele alınmasını gerekli kılmıştır. Böylece, Milli (Ulusal) Güvenlik; askeri boyutuna ek olarak siyasal, ekonomik, sosyal, ekolojik ve insan haklarına ilişkin yönleri de bulunan bir kavram olarak nitelendirilmiştir (Karabulut, 2011, s. 21).

Bu kavramsal yaklaşımının dayandığı zemin güvenliğin aynı zamanda hem silahsızlanma hem de kalkınma için temel oluşturduğu şeklinde, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Silahsızlanma ve Kalkınma Konferansı'nda yapılan antlaşmalarda tarif olmuştur.

Uluslararası güvenlik, devletlerin karşılıklı beka, koruma ve güvenliği sağlamak amacıyla aldıkları önlem ve oluşturdukları mekanizmalardan oluşmaktadır. Bu önlem ve mekanizmalar, uluslararası örgütler ile uluslararası antlaşmaları ve askeri müdahaleyi içermektedir (Karabulut, 2011, s. 25). Dolayısıyla uluslararası güvenlik ve ulusal güvenlik kaçınılmaz olarak birbiriyle bağlantılıdır.

2000'li yıllardan itibaren teknolojinin gelişmesi ve iletişim olanaklarının yayılıp geniş kitlelere ulaşması ve bunlara herkesin rahatça sahip olabilmesi kullanma ihtimalini artırmış, bu yüzden bunları engellemek için güvenlik her alanda insan hayatına girmiştir. Böylece güvenlik küreselleşmiş ve askeri güç, uluslararası hukuk, ekonomik nedenli güvenlik sorunları ile güvenliğin teknolojik, psikolojik boyutlarını içerecek şekilde genişlemiştir. Küreselleşme süreciyle birlikte terörizm kavramının yanında güvenlik kavramı da yeni boyut kazanmış; küresel güvenlik olgusunu ortaya çıkarmıştır.

Güvenlik stratejisi ikinci Dünya Savaşı'ndan beri kullanılan bir terim olarak, bir ülkenin topraklarını ve insanlarını fiziksel saldırılara karşı korumak geniş anlamıyla ise, fiziksel yıkımların yanında; hayati, ekonomik ve politik çıkarların muhafazası ile ülkenin değerlerinin aşındırılması tehdidinden korunması manasına gelmektedir (Dabanlı, 2007, s. 6). Güvenlik stratejilerinde yer alan milli hedefler, başka ülkelerin milli hedefleriyle uyuyorsa, ilgili ülkeler genel anlamda ortak güvenlik stratejisi saptayabilirler. Bu tür ortaklık, bir anlamda ortak değerleri hedefleyen uluslararası bir topluluk olarak da değerlendirilebilmektedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve 11 Eylül saldırıları uluslararası ilişkiler ve uluslararası güvenlik alanlarında iki önemli olaydır. ABD liderliğindeki tek kutuplu bir düzen ortaya çıkmıştır. Bu değişimden uluslararası güvenlik de etkilenmektedir. Yeni dönemin güvenlik algılamasında sosyal, ekonomik ve çevresel içerikli konuların savunma askeri güvenlik gibi konulardan daha çok ön plana çıktığını görüyoruz. Ayrıca 11 Eylül öncesi "barışı sağlama ve koruma" anlayışının yerine kitle imha silahları ve nükleer silahların kontrolü gibi konuların bulunduğu güvenlik yaklaşımlarının ön plâna çıktığını görüyoruz. ABD'nin 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında, güvenlik algılamasında yaşanan değişiklik diğer ülkelerin de güvenlik algılamalarında da bir değişikliğe gitmelerine, güvenlik politikalarını gözden geçirmelerine neden olmuştur.

Devletlerin dış politikada kullanmış oldukları stratejiler, ulusal çıkarları doğrultusunda belirledikleri amaçları gerçekleştirmek için uygulamış olduğu politikalarlardır. Bu stratejilerden bir tanesi de kendi güvenliğini sağlamadır. Bunu dikkate alarak hareket etmişlerdir.

Realist yaklaşımın kurallarının oluşmasında önemli bir yeri olan Machiavelli ülkelerin dış politika hedeflerini açıklarken güvenlik kavramı üzerinde durmuştur. Machiavelli'ye göre devlet güç olgusu ile kendini korur ve geliştirir. Güç olgusu ile devlet arasında doğrudan bir ilişkisi vardır (Özdemir, 2013, s. 15).

16.Yüzyıla gelindiğinde, Machiavelli güç ve güvenlik kavramları arasındaki ilişkiyi "Prens" adlı eserinde dönemin realist anlayışına uygun direktifleri ile vurgulayarak güvenlik kavramına önemli katkıda bulunmuştur (Arı, 2012, s. 174).Machiavelli'de amaç devlettir ve devlet adamları ülkesinin güvenliğini sağlamada gerekirse ahlak kurallarını çiğneyerek güç elde etmek ve gücünü kalıcı kılmak adına girişimlerde bulunabilmektedir. Machiavelli için güç, daha çok lider merkezli güçtür ve yöneticinin güçlü olması devletin güvende olması demektir.

Hobbes'un doğa yasasına göre, insanlar doğuştan kötüdür ve uymak zorunda oldukları bir hukuk sisteminin içindedirler. Bu sistemdeki bir ihmal durumunda ise cezaya tabi tutulurlar; çünkü sadece bu şekilde savaş ve çatışma sona erebilmektedir. Dolayısıyla güvenlik de ancak bu koşullar altında sağlanabilmektedir. Buradan hareketle yine doğa yasasına varılmaktadır. Barışı sağlamanın yolu yine bu yasanın uygulanması ile mümkün olacaktır. Hobbes'da güvenlik ancak bir devletin diğer bir

devletle ittifakı ve bu ittifak dışında kalan devletlere de savaşın doğru bir strateji olmadığını göstermesi sonucu gerçekleşir (Al, 2014, s. 9). Bu strateji de barışın sağlanabilmesi için “doğa yasası” dâhilinde olma koşuluna bağlanmaktadır.

Devletler, 1648 Vestfalya Antlaşması itibariyle uluslararası sistemin en güçlü aktörleri olarak kabul edilmişlerdir. Devletlerarası ilişkileri düzenleyen bir üst otoritenin olmadığı bir durumda devletler siyasi meşruiyetin evrensel standardını oluşturmaktadırlar. Bu durum, güvenliğin devlet hükümetlerince sorumluluk altına alındığını göstermektedir (Karabulut, 2011, s. 47-48).

18.Yüzyılda dönüm noktası olacak biçimde zamanı değiştiren gelişmeler yaşanmış bu gelişmeler de güvenlik anlayışının genişlemesine sebep olmuştur. Bu gelişmelerin başında 1789 Fransız Devrimi gelmektedir. Fransız Devrimiyle birlikte ulus, ulus devlet, sömürgecilik, kapitalizm eşitlik, özgürlük, demokrasi gibi kavramlar uluslararası ilişkiler literatürüne girmiş ve ardından İngiltere'de yaşanan Sanayi Devrimiyle devam etmiştir (Al, 2014, s. 8).

Bu iki büyük devrim tüm dünyada domino etkisi yaratmıştır. Artık ülkeler komşu ülkeleriyle mücadelelerinde geliştirdikleri "güvenlik" stratejilerini geride bırakarak güvenlik çalışmalarında ortaklaşa hareket etmenin önemini kavramışlardır.

18.Yüzyılda yaşamış ve Alman felsefesinin kurucusu olarak kabul edilen Immanuel Kant'ın ‘Ebedi Barış Üzerine’ adlı eserinin ortaklaşa güvenlik teorisi’ ne önemli ölçüde katkısı olmuştur. Kant, ülkeler arasındaki karışıklıklara ve uluslararası barış için tehdit oluşturacak unsurlara yönelik tedbirler alınmasında örgütlenme fikrinin önemini ortaya koymaktadır. Uluslararası barış ve güvenliğin bu organizasyona üye olma gayretleri ile mümkün olacağı düşüncesindedir (Al, 2014, s. 8). Herkesin birbiriyle savaş içinde olduğu bir ortam korku, şiddet ve kuşku duygularını canlandırır ve bu duyguları ortadan kaldırmak için bir üst otoriteye ihtiyaç vardır. Bu üst otoriteye de halk karar verecektir. Halkın etkili olduğu sistemde demokrasi ve egemenlik kavramları belirginleşir. Bu sistemin gerçekleşmesi hukuk kurallarına uyulmasıyla mümkün olacaktır.

Soğuk savaştan sonra Ortadoğu bölgesi A.B.D. için yeni bir tehdit coğrafyası oluşturmuştur. Kuzey Afrika'dan Orta Asya'ya uzanan bölge "istikrarsızlık eksenini" olarak adlandırılmıştır (Özdemir, 2013, s. 46).

Amerikan ulusal güvenlik sisteminin kurumsal alt yapısı 1947 tarihli Ulusal Güvenlik Yasası'na dayanmaktadır. Bu yasa ile hava, kara ve deniz kuvvetleri ile yeni kurulan Genel Kurmay Başkanlığı Savunma Bakanlığı'nın altında toplanmış, Merkezi Haber Alma Teşkilatı tesis edilmiş ve Ulusal Güvenlik Konseyi (UGK) kurulmuştur. Bu mimari, arada yapılan bazı küçük değişikliklere rağmen, ilk şeklini büyük ölçüde sürdürmektedir.

UGK, esas olarak İkinci Dünya Savaşı sırasında Başkan Roosevelt'in sergilediği kişisel ve düzensiz yönetim ve karar alma tarzına tepki olarak ortaya çıkmıştır. ABD 11 Eylül terör saldırısında terörizm ve terörist saldırıları önlemek için 'Uluslararası Güvenlik Stratejisi' adı altında bir dış politika ile terör tehditlerine karşı uluslararası bir strateji benimsenmesi gerekliliğini savunmuştur. Böylece herhangi bir devlete yapılacak olan terör saldırılarının coğrafi konumu ve eylemin türünü önceden bilip ona göre hareket edilip terör saldırılarının önüne geçinilebileceğine inanılmaktadır.

A.B.D. bu tespit meselesinde dünyaya liderlik yapmak istemekte ve herkesin olaylara terörizmin en büyük mağduru olarak kendisinin gözlüğünden bakmasını istemektedir (Özdemir, 2013, s. 46-47).

A.B.D. için terörist, İslami radikalizmdir. Bunun desteklediği yer ise, esasen Ortadoğu olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede Washington yönetimi geliştirdiği "Büyük Ortadoğu Projesi" kapsamında bölgeler üstü bir uluslararası güvenlik stratejisi oluşturmaya çalışmıştır.

11 Eylül şunu gösterdi ki, uluslararası sistemde devletlerin ve toplumların güvenliği artık devletler ya da onların orduları tarafından değil; uluslararası terör örgütleri tarafından tehdit edilmektedir. Bu örgütler aynı siyasal amacı taşıyan, birbirlerini hiç tanımayan; ancak ortak amaca ulaşmak için birlikte hareket eden gruplardır. Yenedünya düzeniyle birlikte etki alanı kazanan bu yeni tehdidin adı 'uluslararası terörizmdir.

1.3 ABD'nin Dış Politikası Açısından Ortadoğu'nun Önemi

Amerikan politikası her zaman bölgeye özgü hedefler tarafından yönlendirilir. ABD politikasının ana fikri, bölgedeki ulusal çıkarlarını ve baskın rolünü sürdürmektir. Ortadoğu'nun Amerika için çok önemli olması nedeniyle politikası her zaman belirli hedeflerle şekillendirilir. Amerikan hükümetinin Ortadoğu'daki ilk hedefi petrol yatakları ve bölgedeki ABD müttefiklerinin yönetimlerini desteklemektir; bu müttefikler İsrail, Suudi Arabistan ve Körfez devletleridir. İkinci hedef; daha önceden Sovyetler Birliği tarafından oluşturulan bir düzene karşı tehlike teşkil edebilecek yeni bir rakibin tekrar ortaya çıkmasını önlemektir. Üçüncü hedef; bölgesel anlaşmazlığın kaynaklarını ve uluslararası şiddeti sınırlayan hukuka olan saygının artmasını sağlayacak şekilde istikrarsızlığı ele almaktır, aynı zamanda hükümete ait demokratik modellerin yayılmasını desteklemek ve ekonomiye olan saldırıları genişletmektir. Dördüncüsü; İsrail-Filistin barış süreci, Orta Doğu'daki gerginliğin etkisiz hale getirilmesinde ve Amerika'nın bölgesel sürekliliğinin iyileştirilmesinde kilit bir unsur olarak görülmektedir (Uslu, 2012, s. 169).

Dış politika ulus-devlet düşüncesinin siyasal yapılanmasının yegane sonucudur. İdealleri karşılama adına zihinlerde meydana gelen imgelem pratik yaşamda karşımıza çıktığı biçimi itibariyle devletlerin özelliklerini niteleyen birer dış politikaları olması gerektiğinin elzem olduğuna vurgu yapmaktadır. Dış politikanın bir devlet için egemenlik koşulu ile kıstas olmaktadır. Güzel tasarlanmış bir dış politika var olan hakim gücün kullanılarak aktif bir siyaset uygulanması neticesinde verimli bir sonuç alma söz konusu olacaktır (Çakmak, 2011, s.1-5).

Dış politika stratejisi, devletlerin dış politikada uzun dönemli, tasarlanan kapsamlı birer haritadır. ABD'nin dış politika stratejilerine bakacak olursak bunun dörde ayrıldığını görmek mümkündür. Bunlardan ilki; yalnızcılık politikası da denen izolasyonist politikası olup bu politikanın Monreo Doktrini (2 Aralık 1823) ile başlayıp bugüne kadar bilinen ve bazı durumlar da başvurulmanın sürdürüldüğü politika olduğunu söylemek mümkündür. İkincisi, güç dengesi (19.yüzyıl ortalarında) olarak bilinen üstünlük politikasıdır Üçüncüsü ise, ABD'nin dünya üzerindeki hakimiyet kurması yani diğer bölgelere yerleşmesi olarak isimlendirilen soğuk savaş sonrası politikasıdır. Dördüncüsü güvenlik politikası olup kısaca, ABD'nin iç güvenliği ve

dünya barışı için Liberalizme bağlı kalaral uluslararası örgütler ile kolektif eylemleridir (Gözen, 2012, s.6).

Ortadoğu, sadece siyasal, dinsel, tarihsel, ekonomik, kültürel ya da stratejik olarak bölge ülkeleri anlamında değerli bulunmayıp, uluslararası sistemde de değerli bir konumda olduğu bilinmektedir (Pirinççi, 2010, s.16).

Dünyada, var olan bölgelerden önemli olan ve askeri işgal durumunu sağlayan öncelikleri olan bazı madenler bulunmaktadır. Bu madenler petrol, doğalgaz, elmas, altın, uranyum ve bordur. Bu madenlere sahip yerler sonuç olarak büyük sermaye gruplarının dikkatle takip ettiği ve buralar için fırsat kolladığı yegane yerler haline gelmiştir. Bu sebeple gerçekleştirilmesi gereken amaçlardan en önemlisi ve ilki, Ortadoğu'nun küreselleştirilmesi düşüncesidir (Akbaş, 2011, s.11).

Günümüzde, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)"in var olan öngörülere neticesinde dünya petrol rezervlerinin % 66"sı yani yaklaşık 840 milyar varil Ortadoğu'dadır (OPEC 2015). Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) önümüzdeki 15-20 yılda dünyadaki enerji ile ilgili gelişmelerin, Ortadoğu bölgesiyle ilgili olan kısımlarından bahsetmek gerekirse öncelikle: İran Körfezi, 2020'de de bölgenin ve dünyanın değerli ve büyük ilginin beklendiği bir yer olduğu gelişmedir. Körfezin stratejik önemi Avrupa ve Asya açısından bakıldığında değer arttırdığı gözlemlenmektedir. Diğer gelişme ise Petrol olup nihai enerji tüketiminde ve ulaşımdaki önemi dolayısıyla değerini arttırırken, doğalgaz da nitelikleri ve rezervleri bağlamında değerini arttırmayı sürdürmektedir. Doğalgaza yönelik isteğin Ortadoğu'da yeni gelişmeleri ve çatışmaları doğuracak olmasıdır (Uslu, 2007, s.108).

Dünya nüfusunun, 1000 senesinde 310 milyon, 1950 senesinde 2,5 milyar, 2000 senesinde 6 milyar, 2016 senesinde ise 7,4 milyar olması sebebiyle enerji tüketiminin giderek artan eğilimi de devletler için önem arz etmekte ve uyarıcı nitelik taşımaktadır (eba.gov.tr 2016). Diğer yandan dünya petrol rezervlerinin söz konusu koşullarda 37 senede, doğalgaz rezervlerinin de 150 sene geçtikten sonra tükeneceği tahmin edilmektedir. Bu söz konusu tahminler neticesinde ise yapılan öngörüler devletlerin, sınırlı olan kaynakların paylaşımını gözetlediği ve her an fırsat kolladığı gerçeğini ortaya koymaktadır. Farklı enerji kaynaklarının var olup olmadığı yönünde de araştırmalar yapıldığı bilinmekte ve bu anlamda yeni kaynakların varlığı ispat

edilmektedir. Bu bağlamda bulunan enerji kaynağı ise kayagazıdır (www.worldometers.info/tr/ 2016).

Ortadoğu'daki petrolün uluslararası politikada I. Dünya Savaşı başlamadan önce İran ve Irak'ta, II. Dünya Savaşı başlamadan önce ise Kuveyt ve Suudi Arabistan'daki zengin petrol rezervleriyle birlikte ele alınmıştır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra, bulunan Kuzey Afrika'daki petrol rezervleri ile Ortadoğu dünya petrolünün ve siyasi kararların merkezi haline gelmiştir. Öncelikle Avrupalı şirketlerin burada hüküm sürmesi, 1956 senesinden sonra ABD'nin himayesinde olmuştur. ABD'nin petrol ithalatının dörtte biri Ortadoğu'dan sağlanmıştır. Ortadoğu, ABD'nin enerji açığının büyük bir oranını oluşturması ile ABD yönetimlerinin bölgeye yönelik politikalarının da etkili hale gelmesi sonucunu beraberinde getirmiştir (Öztürk, 2011, s. 441).

ABD Enerji Enformasyon Dairesi'nin 2011 senesinde sundukları sonuçlara göre, 2008 senesinden 2035 senesine kadar dünya enerji tüketimi % 53 oranında artma eğilimi gösterecektir (Akbaş 2011, s:11). Böylece Ortadoğu, ABD'nin siyasi, ekonomik ve stratejik hedeflerinin, bir hayli karışık, aralarında anlaşma sağlayamayan ve tutarlı olmayan amaçları arasında ikileme düşmüştür. Amerika'nın Ortadoğu politikasındaki amaçları geçmiş zaman kıstasları ile beraber şöyledir 1) Çevreleme politikası olup Sovyet Rusya'ya karşıdır. 2) Ortadoğu'da bulunan petrol rezervlerinin müttefiklerde bulunması ile bölgedeki petrolün ucuz ve istikrarlı biçimde Batı'ya ulaşmasını sağlamak ve böylece enerji güvenliğini sağlanacaktır. 3) İsrail'in güvenli olmasından sorumlu olmak 4) Ortadoğu'da orta yol bulmaya yönelik müttefiklerin korunması 5) Enerji güvenliğini sağlamak ve Batılı yönetimler için tehdit olabilecek devrimci, milliyetçi ve İslamcı eğilimlerin önüne geçmek 6) Müslüman ve Arap ülkelerinde birliğin ve karşılıklı iletişimi engellemek gibi politikaları mevcuttur. (Uslu, 2012, s.165).

ABD'nin Ortadoğu'ya ve bölgedeki problemlerin ortadan kalkması için düşündüğü politikaların ortaya çıkmasında birçok gelişime sebebiyet vermiştir. Bu gelişmelerin ana faktörleri; ABD başkanlarının tutumları, danışmanları, karar verme mekanizmaları şeklindedir. Dünyaca ünlü petrol Şirketleri, kuruluşlar, lobiler, ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Arap ya da İsrail'i savunan çalışanları, basın, medya, yaşanan krizler ve tarihsel önyargılar başkanın tutumu üzerinde etkili olmuştur (Uslu, 2012, s. 167).

Başka bir sebep ise, ABD uluslararası politikasında hakim olan düşünce sistemidir. Pek çok düşünce sistemleri çeşitli görüşler ortaya koymuş ve nihayetinde ana hedefleri kamuoyu ve siyasiler üzerinde karar almada hakim bir nüfuz oluşturmak istemişlerdir. ABD'nin siyasi altyapısını oluşturan etmenlere bir de farklı görüşlere sahip fikir kuruluşları dahil olmuştur. Karar vermede hakim olan düşünce kuruluşlarının birçok yolu vardır. En önemlisi, fikir kuruluşlarının, Kongre ile devamlı haberleşme halinde bulunmasıdır. Örneğin, ABD'de olan ve çalışmalarını sürdüren Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi (AIPAC), İsrail ile ilgili bir konu olduğunda bu süreci istedikleri gibi yönetebilmektedirler. Burada önemli olan AIPAC, kongre üyeleri ile yılda iki bin 'den fazla görüşme yapmaktadır. ABD'de bulunan bin beş yüz 'den fazla fikir kuruluşu var olduğunu ve ana amaçlarına uygun olarak yaptırdıkları çalışmalar ile kamuoyunda ve dış politikada karar vermede etkili bir rolü olduğu bilinmektedir. Fikir kuruluşlarından en önemlileri, 1948 senesinde ortaya çıkan RAND Corporation, 1961 senesinde kurulan Hudson Institute ve 1968 senesinde ise Urban Institute RAND Corporation, olası düşman saldırılarına karşı en iyi savunmanın nasıl geliştirileceğine, Hudson Institute de ABD'nin nükleer caydırıcılığın artması için çalışmaları hızlandırarak politika yapımına destek olmuştur. 1962 senesinde ortaya çıkan ve ön plana çıkan kuruluş, içinde güçlü devlet adamlarını da çıkaran Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi (CSIS)'dir (Akdemir 2007).

ABD'nin Ortadoğu ile ilgilenmeye başladığı zaman içerisinde, İngiltere'nin burada hakimiyetinin eskisi gibi olmaması sonucu ve akabinde bölgeden çekilmesi ile meydana gelen güvenlikte ortaya eksiğin tamamlanması görüşü ile gelişmiştir. Örneğin 1955 senesinde ABD'nin Ortadoğu ülkelerine 7 milyon dolarlık silah satması ile ve akabinde satışların 35 milyon dolar olmasıdır.

SSCB bu dönemde 1954 yılının sonrasında bölgede silah ticareti yapan büyük bir devlet olması nedeniyle Ortadoğu'yu çok önemli bir pazar haline getirmiştir. SSCB ilk kez 1955 yılında Mısır'a Çekoslovakya üzerinden silah satması ile birlikte bölgeye iyice angaje olmuştur. Ardından SSCB'nin Suriye de silah satışı yaptığı görülmüştür. Mısır ilk silah alımını 1957 yılının Temmuz ayında SSCB ile birlikte bir silah anlaşması yapmıştır. SSCB böylelikle Ortadoğu bölgesi üzerinde etkisini arttırmıştır. Ayrıca SSCB'nin Ortadoğu üzerinde etkisinin bu kadar artması ABD, Fransa ve İngiltere gibi ülkeleri rahatsız etmiştir. Silah anlaşmasına misilleme olarak ise ABD ve İngiltere

tarafından finanse edilen Mısır da yapım aşamasında olan Asvan Barajı Projesine bu iki ülke desteklerini kesmiştir. Sonrasında ise Nasır'ın Süveyş Kanalını millileştirmesi ile beraber Mısır, İngilizlerin, Fransızların ve İsraililerin saldırısına uğramıştır. Arap-İsrail savaşından beri Mısır ile İsrail arasındaki gerginlik 1956 yılında silahlanma yarışına dönmüştür. İki ülkede yoğun olarak silahlanmıştır. (Pirinççi, 2010, s.179-222).

Ortadoğu da yaşanan sıcak çatışma ABD'nin Ortadoğu bölgesine müdahil olma ve yoğunlaşmasına sebep olmuştur Dönemin başkanı Dwight D.Eisenhower 1957 yılının Ocak ayında bir doktrin ilan etmiştir. Bu doktrinin adı Eisenhower doktrini'dir. Bu doktrin kongre tarafından hemen onaylanmıştır. Bu doktrinin onaylanması ile beraber ABD Ortadoğu'ya müdahale edebilecektir. Bu müdahalenin meşru olduğu görüşünde olan Amerikalılar, Sovyetlerin komünizm etkisinden korunmak ve bu coğrafya içerisinde var olan ulusların siyasi bağımsızlığını korumak o ulusları güvence altına almak niyetindedir. Eisenhower Doktrininin hayata geçirilmesiyle beraber ABD Ortadoğu bölgesindeki etkinliğini tamamen arttırmış İngiltere artık bu bölgeden çekilmeye başlamıştır. Bu doktrinden sonra ABD Ortadoğu da adını sık sık duyuracaktır (Pirinççi, 2010, s. 193).

Günümüz dünyasında bilgi, dünyaya egemen olmak için kullanılan temel araçtır. Amerika, devasa ulusal bütçesini dünyadaki diğer ülkelerin bilgilerini toplamak için harcadı. Bu veriler Amerika'nın bölgesel politikalarını oluşturmada itici gücüdür. Bilgi toplamanın en önemli araçlarından biri basında geniş yer bulmadır. Medya, dünyadaki çağdaş sorunları kapsamaktadır ki bu da politika belirleyicilere bu sorunlar hakkında veri toplamalarında yardımcı olur. Medya dünyayı bir çeşit köy haline getirdi. Bu nedenle medyada yer alma Orta Doğu'daki ABD politikasının en önemli itici gücüdür. Diplomasinin değişen doğası başka bir güçtür. İletişim sisteminin artışı diplomasinin doğasını değiştirdi ve ülkeler arasındaki dayanışmanın artmasına yardımcı olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından diplomasinin doğasındaki ve uygulanmasındaki değişim, Ortadoğu'daki ABD'nin politikasının temelini etkileyen ana faktördür. Başka bir etkili güç ise, politik değişikliklerin siyasetin dinamiklerini yansıtmadır. 11 Eylül sonrası Bush yönetiminin politikası, Orta Doğu siyasetini tamamen değiştiren önleyici politika olmuştur. Bush yönetimi, Ortadoğu'da egemen olmak için askeri bir strateji uygulamıştır. Liderlik siyasetin dinamikleri için çok

önemlidir. Bush yönetiminin Ortadoğu'da olumsuz imajı vardır. Obama yönetimi ise bu olumsuz imajı değiştirmeye ve Ortadoğu sorununu çözmek için diplomatik önlemler almaya çalışmaktadır. Hükümetin temel amacı, Ortadoğu'da ABD politikasının oluşturulmasını sağlamaktır. Senato dış ilişkiler ve yerel dış ilişkiler komitesi gibi kilit kongre komiteleri, Ortadoğu'yu etkileyen dış politikaları yöneten en önemli komitelerdir. Bu, hem yerli hem de yabancı bir gücün araçları olarak işlev gören lobilerin, Ortadoğu kongresinde fikir ve politikaları etkilemede ve şekillendirmede önemli bir rol oynayamadıklarını ifade edebiliriz. Özellikle İsrail lobilerini etkisi altına alan lobiler, ABD Ortadoğu politikasını oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu açıdan en öne çıkan kurum Amerikan İsrail Halkla İlişkiler Komitesi (AIPAC); Birleşik Yahudi Temyizidir (UJA). İsrail Büyükelçiliği'nin uzun zamandır Washington'daki en etkili diplomatik misyonlardan biri olarak kabul edilmiştir. İsrail memurlarının ABD'li politikacılarla yakın bağlarının var olduğuna inanılmaktadır. ABD'nin İsrail'i müttefik olarak değerlendirmesi ve İsrail'e ekonomik yönden destek vermesi; aynı zamanda 1960'lardan beri varlığını sürdürmesini sağlamak için gereken askeri yardım ve Ortadoğu'daki demokrasinin temeli olarak gelişmesi için her türlü şansı İsrail'e vermesi ABD'nin İsrail'in oluşmasından bu yana temel dış politika ilkesi olmuştur (Uslu, 2012, s. 171).

Amerika'nın İsrail'e desteği Ortadoğu'daki ABD dış politikasının temel prensibi olarak kalacaktır. Kongre heyetleri ve Orta Doğu'daki ABD Elçilikleri, Ortadoğu'daki Amerikan politikasının oluşturulmasına yardımcı olan önemli kaynaklardır. Kongre heyetleri Orta Doğu ülkelerini, bu ülkelerin içinde buldukları durumları anlamak ve dış ilişkiler komitesine elde ettikleri verileri sunmak için ziyaret etmektedir. ABD elçilikleri her zaman politikacılar için çok önemli olan bu ülkelerde neler olup bittiğinin bilgisinin kendilerine iletilmesi çok önemli bir etkidir. Dinamik dünya politikası, Amerika'nın Ortadoğu politikasını şekillendirmek için de çok önemli bir faktördür. Amerikan politikacılar, Orta Doğu'da olanlara tepki olarak sürekli karşılık veriyorlar. Ortadoğu, eşsiz jeopolitiği ve enerji kaynakları nedeniyle, büyük güçlerin tümü için stratejik öneme sahiptir. Bu nedenle, ABD'nin Orta Doğu bölgesine özel ilgi göstermesi olağan bir durumdur.

1.4 11 Eylül Öncesi Amerika'nın Ortadoğu Politikası

Ortadoğu coğrafyası yer aldığı jeopolitik konumundan dolayı yıllarca istikrarsızlık, gerginlik, savaş ve işgallerin aynı zaman da darbe ve ayaklanmalarında merkezi olmuştur. Günümüz de de bu durum devam etmektedir. Gerek bölge içerisinde bulunan zengin yeraltı kaynakları gerekse Doğu-Batı hattında dünya ticareti açısından önemli stratejik konuma sahip olan yollarıyla beraber bu bölge devletler için paha biçilmez bir alandır. Ortadoğu bu kaynaklarıyla hegemonya kavgalarını da neden olacaktır.

Ortadoğu bölgesi İkinci Dünya Savaşının hemen sonrasında, Soğuk savaş döneminde dünya üzerinde iki süper güç olan Amerika ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) çekişmelerine sahne olmuştur. 1990'lı yıllara geldiği zaman Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle başlayan süreçte, SSCB dağılmıştır. Tek süper güç hegemonyasını sağlayacak olan tek güç Amerika olmuştur. Amerika'nın tek başına süper güç olmasıyla beraber Ortadoğu da etkinliğini arttıracaktır (Şahin, 2016, s.13).

Ortadoğu neredeyse her zaman dünya siyasetine yön veren bir bölge olmuş Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi sonrasında yaşanacak olan Körfez Savaşı ile birlikte Amerika 1990'lı yıllarda Irak ve İran'ı çevreleme stratejisini ortaya koymuştur. Bu konuyu derinlemesine inceleyeceğiz.

Amerika tek kutuplu bir sistemde "Yeni Dünya Düzeni" oluşturmaya çalışmıştır. Amerika artık etkin bir rol üstlenecektir. Bu coğrafyada yeni düzenin ilk uygulama alanı Ortadoğu bölgesi olacaktır. Bu bölge Amerika için stratejik ve ekonomik olarak İkinci Dünya Savaşından sonra önem kazanmış gibi görünse de aslında Amerika'nın bu bölgeye ilk adımı Birinci Dünya Savaşının hemen ardından Ortadoğu petrollerinin farkına vararak, Ortadoğu ülkeleri ile anlaşmaları yapmıştır. Bu adım Amerika'nın bu bölgede attığı ilk önemli adımdır. İkinci Dünya Savaşının sonrasındaki süreçte yani Soğuk Savaş zamanının da ise Ortadoğu bölgesi Amerika ve SSCB'nin çekişmelerine sahne olan bir bölge haline gelmiştir (Kepsutlu, 2016, s. 125).

Amerika'nın Ortadoğu'ya yönelmesini şu faktörlere dayandırabiliriz. Bu faktörler ise sırasıyla şöyledir: Ortadoğu da var olan yer altı zenginliklerinin yanı sıra petrol rezervleri, bir diğer faktör SSCB ile Amerika arasındaki çekişmeden doğan

hegemonya faktörü, Amerika'nın müttefikleri olan İsrail'in güvenliği ve son olarak Şii tehdidi bu bölgeye Amerika'nın yönelmesini sağlamıştır.

Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile, 1991 yılını bir dönüm noktası olarak görebiliriz. SSCB'nin çöküşü ile yoğun ideolojik rekabet sona ermiştir. SSCB'nin dağılışı ile beraber devletlerarası ilişkilerde tekrar düzenlenecektir.

Başat güç olan Amerika ile batı bu mücadelenin galibidir. SSCB'nin çöküşünü Batılı devletler mutlulukla karşılamışlardır. 1991 yılında ideolojik çekişme sona ermiş, liberal demokratik Amerika ve Batı devletlerinin zaferi ilan etmesiyle birlikte silahlanmanın azaltılacağını, barış ve refahın tekrar uluslararası konjonktürde oluşacağını açıkladılar. Fakat bu açıklamalar pek de gerçekçi görünmüyordu. Amerika bu süreçten sonra tek başına bencilce bir politika izleyecektir.

Savaşların başlamasıyla beraber yukarı da bahsettiğimiz bu ütopyik düşüncede sona ermiş olacaktır. Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan süreç Yugoslavya'nın şiddetli bir şekilde parçalanması, Kafkasya ve Ruanda 'da oluşan kaos ortamı, Soğuk Savaş sonrası barışın sağlanacağını ileri sürenler için tam bir düş kırıklığına neden olmuştur. Bu da bize gösterdi ki Soğuk Savaş sonrası siyaset barışçıl olmayacaktır. Amerika bu süreçten sonra dünyadaki gelişmeler içerisinde öncü bir rol oynayacaktır ve uluslararası sistemi tekrar düzenlenmesi için bu ülkenin liderliğine ihtiyaç duyacaklardır.

Amerika başat güç olarak sahneye çıkacaktır. Amerika'nın eskisi kadar etkisinin olmadığını savunan bazı uluslararası ilişkiler uzmanlarının bu teorisi boşa çıkacaktır. Amerika'nın etkin bir rol alması ile birlikte barış, demokrasi, insan hakları ve uluslararası işbirliği için BM müdahaleleri kullanılmış (Kamboçya, Somali ve Bosna'da) yeni bir siyasi duyarlılık ortaya çıkmıştır. (Knutsen, 2006, s. 349-352)

1992 yılının Haziran ayında konuşma yapan Başkan Bush, Yeni Dünya Düzeni ile ilgili şu ifadelerle yer vermiştir. Dünya da artık iki kutuplu bir sistem olmadığını artık dünya ya tek bir süper gücün olacağını ifade etmiştir. Uluslararası toplumda da bunun kabul göreceğini herhangi bir korku yaşamamalarını dile getirmiştir. Son olarak doğru olan neyse adaletli ve makul davranacaklarını söylemiştir.

Soğuk Savaş döneminde Amerika'nın asıl önceliğinin Komünizme karşı savaşıp yayılmasını önlemektir. Soğuk Savaş'ın bitişiyle birlikte Komünizm tehlikesi ortadan kaldırarak Amerika gözünü dış politikalarını benimseyeceği bir ülke görüntüsünde olan Ortadoğu'ya dikmiştir.

Amerika Ortadoğu'da yer alan bazı devletlerin diğer devletleri tehdit etmesinden koruyacaktır ve tehdit eden devletlere karşı savaşmayı temel dış politikası haline getirecektir. Amerika'ya göre Irak ve İran gibi devletler bu bölgeyi tehdit eden ana unsurlar olarak görülmektedir. Amerika başkanı Bush bu ülkelere "Haydut Devletler" ismini vermiştir. Çünkü bu devletleri kitle imha silahı üreten, terörizmi destekleyen, şiddeti arttıran devletler olarak nitelendirmektedir. Amerika'nın ilk amacı kendilerini yardımsever bir hegemon devlet olarak gösterip, gerekli mali, askeri, politik, ve coğrafi desteği almak öncelikli hedefler arasındadır. (Azman, 2012, s. 97)

Soğuk Savaş sonrası yeni dünya düzeninde yer alan en önemli olay Irak'ın Kuveyt'i işgalidir. İran-İrak savaşının hemen ardından Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin Kuveyt'in tarihsel olarak kendilerine ait olduğunu açıklamış Irak petrolünü kaçak olarak çıkarttığını öne sürerek bu devleti işgal etmiştir. Saddam'ın asıl amacı Körfez petrolüne egemen olmaktır. Saddam cesaretlerinden olay ise İran'a karşı elde etmiş olduğu sözde başarı diyebiliriz. Fakat o başarının arkasında dış destekler vardır. Amerikan Başkanı Bush Irak'ın Kuveyt'i işgalini kabullenmedi ve bölgede yer alan müttefikleri olan devletlere başta Suudi Arabistan olmak üzere bu ülkelerin harekete geçmesini sağlamayı hedeflemiştir. Bosna Hersek de yaşanan bunalımdan sonra bu sefer sağlam ve dikkatli hareket etmek zorundalardı. Çünkü Kuveyt'in işgali yalnız Ortadoğu bölgesini ilgilendirmeyip, o bölgede petrol kaynaklarının denetiminin kimin eline geçeceği ile ilgilidir. Amerika'ya göre petrol kaynaklarının Irak'a geçmesi uluslararası sisteme bir tehdittir. Bu yüzden Amerika hiç vakit kaybetmeden NATO ve bir çok Arap ülkesinin katıldığı çok uluslu bir ittifak kurup bölgeyi kontrol etme amacına ulaşmayı deneyecektir. 15 Ocak 1991 tarihine kadar Irak bu bölgeden geri çekilmez ise Irak'a karşı harekât yapılacağı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı kararla başlayacaktır. Saddam geri atım atmayacağını ve bu karara uymayacağını bildirmiş Kuveyt'ten askerlerini çekmeyeceğini açıklamıştır. Bu karardan sonra savaş 17 Ocakta başlamıştır. 23 Şubat'ta askeri harekât sonucu Saddam ve birlikleri Birleşmiş

Milletler (BM) ve koalisyona karşı varlık gösteremeyip 4 gün içinde teslim olmuştur. 27 Şubat'ta ise ateşkes ilan edilmiştir (Sander, 2000, s. 508-510).

Körfez Savaşı'nın sona ermesiyle başat güç olan Amerika ile müttefikleri şu mesajı verecektir. Irak'ın başına gelenleri örnek olarak gösterip kendilerine karşı sivriyen yada başkaldıran devletlere karşı müsamaha gösterilmeyeceği mesajını vermişlerdir. Körfez Savaşı'nın bir diğer sonucu ise Amerika Ortadoğu'da petrol kaynağı olan Basra Körfezine bir kontrol mekanizması kurmuştur. Aklımıza şu soru gelebilir. SSCB dağılmıyorsa Amerika bu bölgede bu kadar rahat hareket edebilir miydi? Bu tartışmaya açık bir konudur ve cevaplanması zor bir sorudur.

Amerika Körfez Savaşının sonunda mutlak bir üstünlük kazanmıştır. Ortadoğu'ya yeni düzen getirmek için harekete geçmiştir. 6 Mart 1991 günü Başkan Bush Amerikan Kongresinde Ortadoğu'da barış ve istikrar süreciyle ilgili bir konuşma yaptı ve 4 ilke ortaya atmıştır.

- i) Amerika'nın hayati çıkarlarını öne sürerek, Ortadoğu bölgesine ve bu bölgede yer alan Basra Körfezinde bir güvenlik sistemi kurup, Ortadoğu'da yer alan müttefik devletlerle birlikte Amerika'nın da desteği ile bir güvenlik sisteminin kurulmasına öncülük etmeyi planlamak,
- ii) Ortadoğu'da kitle imha silahlarının yayılmasını durdurmak ve bu politikayı uygularken Irak'tan başlanmasını sağlamak,
- iii) İsrail'in Ortadoğu güvenliğini sağlamak için barış gerçekleştirilmesi üzerinde durmak
- iv) Ortadoğu yeraltı kaynakları bakımından zengin bir coğrafyadır. Bu bölgede var olan petrol ve su bölgede yer alan devletlerin refahı için kullanılmasını sağlamak gibi dört ilke ortaya çıkartmıştır.

O dönemki Amerikan Savunma Bakanı Dick Cheney 1991 yılında yaptığı bir konuşmada Ortadoğu petrolünün, Amerikan çıkarlarıyla ters düşen bir devletin kontrolü altında olamayacağını belirtmiş. Amerika'nın bu tip devletlere asla izin vermeyeceğini açıklamıştır. Körfez Savaşı ile Amerika Ortadoğu'da tamamen ağırlığını hissettirmiş olup, bu bölgede yeni kurallar koyarak yeni bir yapı oluşturmaya çalışacaktır. (Armaoğlu, 2012, s.1054, 1055).

Soğuk Savaş sonrası dönemden sonra yaşanan Körfez Savaşı ABD'nin dünya üzerinde hakimiyet gücünün ne kadar fazla olduğunu açık bir kanıttır. Amerika dünya da stratejik olarak öneme sahip bölgelerde donanmalarını, kara ve hava kuvvetlerini çeşitli bölgelerde barındırıyordu. Bu da bize gösteriyor ki dünyanın her yerinde erişebilme kapasitesi çok yüksek olan bir devlettir. Acil bir tehlike karşında bu özelliğini ve yeteneğini kullanan tek ülke konumundadır. 1990'da Irak'ın Kuveyt'i işgal edip sonrasında yaşanan süreç buna en iyi örnektir. Amerika çok kısa bir süre içinde bölgedeki müttefik devletlere 1500 uçak, 500.000 asker (ağır zırhlı birlikler ile beraber) gönderiminde bulunmuş ve Akdeniz, Basra Körfezi, Hint Okyanusu gibi stratejik alanlara uçak gemilerini indirmiş, dünya üzerinde görülmemiş bir sevkiyat yapmıştır (Kennedy, 1999, s. 377).

Körfez Savaşı'nın en önemli ve a uzun vadede bölgeleri etkileyecek sonucu ise Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da köktenci akımların güçlenmesini sağlamıştır. Bu savaş sonucunda Arap birliği büyük darbe almıştır. Körfez savaşında Arap birliğinde yer alan devletlerin birbirleriyle batı çıkarları uğruna savaşmaları bu birliğe zarar vermiş olup, böyle bir Arap birliğinin asla olmayacağını da göstergesidir. Körfez Savaşı bölgede kabilelerin ve mezheplerin çatışmasına ve bölünmelerine neden olmuş, bu bölünmelerde ve kaosa yol açacaktır. Bölgede ulus-devlet kavramına bağlılık yok denecek kadar azdır. Aynı zamanda bölgedeki sınırlar etnik yapılara, mezheplere ve iç dinamiklere bakılmaksızın emperyalist güçlerin çıkarları doğrultusunda olmuştur. Irak'ın Kuveyt'i işgali sadece iki ülkeyi değil tüm Ortadoğu'yu etkilemiştir. Körfez Savaşından sonra bölgesel bir aktör olan İran bu bölgeye ağırlığını koyacaktır. Körfezde yer alan en güçlü iki devlet arasında Irak'a karşı uygulanan yaptırımlar, bir diğer güçlü devlet olan İran'ın üstün olmasına sebep olmuştur (Sander, 2000, s.512-513).

Körfez Savaşı ile başlayıp, Amerika'nın Ortadoğu'ya müdahaleci davranış sergilemesi bölge içerisinde var olan kökten dincilik ve Amerikan karşıtlığı bölgede artmıştır. Buda bizi 11 Eylül terör saldırılarına adım adım götürmektedir. Dünyada Clinton ile başlayan barış süreci Bush ile sona ermiştir (Erol, 2010).

11 Eylül saldırılarından sonra küresel terörizm adı altında bölgede kendi çıkarları ve etkinlik alanını genişletmesi ile ilgili stratejiler üreten Amerika bölgede kendi ulusal çıkarlarına fayda sağlayacak yönetimler kurmayı amaçlamaktadır. 11 Eylül 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütüne ve Pentagon'a saldırılarda bulunan uçakların El

Kaide terör örgütü tarafından planlandığı ve gerçekleştiğini bu saldırıyı Amerika küresel bir terör saldırısı olarak algılamıştır. Bu saldırı yeni dünya düzeninin başlangıcı olmuştur. Ortadoğu bölgesi artık yeni bir politik düzene girecektir. Amerika için bu saldırı küresel terörle mücadele şeklinde geçecektir (Kepsutlu, 2016: 67).

İKİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL SONRASI ABD'NİN DEĞİŞEN ORTADOĞU POLİKASI VE MÜDAHALELER

2.1 11 Eylül Terör Saldırıları

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra dünyada artık tek kutuplu sistem hakimdir. İşte bu tek kutuplu sistemin mutlak gücü olan ABD 11 Eylül saldırısı ile birlikte tarihinin en büyük şokunu yaşamıştır. Kendi topraklarında ilk kez böyle büyük bir çaplı saldırıya hedef olmuştur.

Amerika da 11 Eylül sabahı saatler dokuzu gösterirken ABD'nin ve Dünya'nın en yüksek binaları olarak kabul edilen New York şehrindeki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine bir uçak tarafından terör saldırısı gerçekleştirilmiştir. Bu saldırının etkisi henüz geçmemişken tam on sekiz dakika sonrasında ikinci bir uçağın saldırısı ile karşı karşıya kalmıştır. İkinci uçak Amerikan Havayolları'na ait olup içinde yüz elli altı kişi barındıran Boeing 737 tipi bir yolcu taşıma uçağı olduğu açıklanmıştır. Saldırının etkisiyle yanan ikiz kuleler içinde binlerce kişi bulunuyordu. Saldırıya uğrayan iki kule de kısa sürede görgü tanıkları ve televizyonda canlı olarak naklen izleyenler arasında dünyanın gözü önünde içinde binlerce insan varken yerle bir olmuştur.

Saldırıya uğrayan binaların, çöküş sebebini uçakların içine yerleştirilen dinamitlerin ardı ardına patlamasının sonucunda yerle bir olduğu şeklinde görüş öne sürülmüştür. İkiz kulelere düzenlenen saldırının hemen sonrasında bu kez ABD Savunma Bakanlığı'na (Pentagon) uçaklı saldırıda bulunulmuştur. Aynı anda hem Dünya Ticaret Merkezi hem de Pentagon'u kurtarma çalışmaları sürerken ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yakınlarında da bomba yüklü iki araç daha patlatılmıştır (Sever,2001, s. 21).

İkiz kulelere düzenlenen saldırıların hemen ardından eylemleri Filistin Demokratik Kurtuluş Cephesi'nin (FDKC) üstlendiği öne sürülmüştür. Ancak açıklama yapan örgüt yetkilileri, bu olayla hiçbir bağlantılarının bulunmadığını ifade ederek haberi yalanlamıştır. Daha sonra ise, Ürdün'deki bir gazeteyi arayan kimliğini açıklamak istemeyen bir kişi, saldırıları Japon Kızıl Ordu'nun düzenlemiş olabileceğini ve Hiroşima ile Nagazaki'ye atılan atom bombalarının intikamının alındığı bilgisini ileri

sürmüştür. Ancak bu haber de doğrulanmamıştır. ABD, gücü neredeyse tamamen tükenmiş eski bir örgüt olan Japon Kızıl Ordusu'nun bu saldırıyı organize edip , eylem yapabileceğine en ufak bir ihtimal dahi verilmemektir. Çünkü 11 Eylül saldırıları ABD'nin 1941 Pearl Harbour saldırılarından sonra kendi topraklarında yaşadığı en büyük saldırıdır (Taşkın, 2010, s. 41).

Amerika daha öncede terörizm deneyimi yaşamıştır. Fakat bu saldırılar genelde Amerika topraklarında yer almayan ABD tesisleri üzerinde olmuştur. Bu saldırının etkisi genel anlamda sembolikti ve ABD içerisindeki yaşamları ve sivil hayatı tehdit edememiştir. 11 Eylül saldırısından önce, Amerika'nın genel olarak tepkisi kınama, bir veya iki misilleme saldırısı ya da bulunabilirlerse o suçluların mahkemeye çıkarılması sağlamak olmuştur. Fakat Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yapılan bu saldırılar, sembolik saldırıların kat ve kat ötesindeydi; ABD toplumuna, güvenliğine ve dünyadaki bütün toplumlara temel bir tehdit oluşturmuştur. Hedefleri gayet açıktı, sivil nüfusun morali ve yaşam şekliydi. Bunun en iyi kanıtı da, ilk defa bir sivil yolcu uçağının, masum yolcular barındıran bu yolcu uçağının terör suçuna alet edilmesi ve bir bomba olarak kullanılmasıdır (Cleveland, 2004, s. 590)

ABD'nin baştan beri savunduğu demokrasi ve liberal düzen odaklı temel politikaların sembolü olan Dünya Ticaret Merkezine yapılan saldırı, küresel terörizm kavramını ortaya çıkartmıştır. ABD'de dünya çapında bir mücadele politikasını uygulamak için adım atmıştır. Ayrıca böyle bir saldırının olması ABD gibi süper güç olan bir ülkenin bile buna engel olamayacağını gözler önüne sermiştir. Küresel terörizm, bunun gibi saldırıların olması nedeniyle ABD'nin bir numaralı düşmanı olmuştur.

11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerin isimlerinin Müslüman ismi olması Müslüman simgeler taşımaları, El Kaide örgütü ile bağlarının olması gibi faktörlerden dolayı "Radikal İslam" da bir tehdit olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle ABD, teröre karşı küresel savaş ilan ederken, saldırıların sorumlusu olarak gördüğü El-Kaide terör örgütünün yuvası olduğunu ileri sürdüğü Afganistan'daki Taliban rejimini Aralık 2001'de devirecektir. İkinci aşamada ise benzer ve başka gerekçelerle Irak'ı işgal ederek Saddam rejimine de Nisan 2003 tarihinde son verecektir. Usame Bin Ladin'in lideri olduğu El Kaide Terör Örgütü tarafından gerçekleştirildiği açıklanan 11 Eylül terör saldırısı, ABD'nin ve müttefiklerinin tehdit algılamalarını değiştirmekle kalmamış,

yeni yüzyılın ilk savaşının terörle savaş olarak ilan edilmesine de yol açmıştır (Bektaş, 2007, s. 60-61).

Aslında Usame Bin Ladin 11 Eylül saldırıları olmadan saldırı yapacağına dair ilk sinyallerini, saldırılardan kısa bir süre önce Amerika'yı vurmakla tehdit ederek vermiştir. Ayrıca Usame Bin Ladin iki yıl önce yazdığı bir mektupta da, Amerikan halkına; Büyük sürprizler yaşatacağını ifade etmiştir. Neler olacağına çok şaşıracaksınız ve bu konuda hiçbir şey yapamayacaksınız” demiştir. 13 Eylül 2001 günü, ise Ladin saldırı hakkında bir açıklama yapmıştır. Saldırıları kendisinin yapmadığını ama yapanları tebrik ettiğini belirten bir mesaj yayınlamıştır. Amerikalılar bu mesajın hemen ardından Afganistan hükümetinden, 11 Eylül terörist harekâtının sorumlusu olarak düşündükleri, Usame Bin Ladin'i kendilerine teslimini istemiştir. Taliban iktidarının cevabı ise, bu saldırıyı Ladin'in yaptığına dair kanıt gösterilmesini veya ispat edilmesini istemiştir. Aksi takdirde bu kanıtlar gösterilmez ise Ladin'in verilmeyeceğini ifade etmişlerdir. ABD bir yandan Afganistan yönetimi ile boğuşurken diğer yandan da muhtemel bir operasyon hazırlıkları için hukuki zemin kollamaktadır (Çakmak, 2013, s. 230).

Saldırının ardından Başkan Bush, saldırıdan kısa bir süreden sonra konuşmasında şu açıklamalara yer vermiştir. Bush savaşta olduklarını belirtmiş teröristler tarafından Amerika'ya karşı savaş açtığını belirtmiştir. Bu saldırıyı yapanlara karşı en ağır şekilde cevap verileceğini cezalandırılacaklarını ve onları kaçtıkları yerden çıkartarak adalete teslim edeceğini söylemiştir. Başkan Bush Eylül 2001 de Kongreye hitaben yaptığı konuşmasında ise tüm ulusların ABD ile beraber terörizme karşı durması çağrısını yinelemiştir, bir taraf seçiminden de bahsetmiştir. Ya bu saldırıyı yapan teröristlerle yada bizimle birliktesiniz sözü ile kendilerine destek vermeyecek olan ülkeleri düşman devlet olarak göreceğini belirtmiştir. Buda saldırının bir ülkenin iç güvenlik sorunu olmaktan çıkıp küresel bir tehdit haline geldiğini, ülkelerin sınırlarının ve ulusal çıkarlarının ötesine, devlet politikalarını diğer ülkelerin politikalarıyla uyumlu hale getirmeye ve işbirliği yapmaya zorlamıştır (Başeren, 2001, s. 70).

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi iki adet geniş kapsamlı terör karşıtı karar kabul etmiştir. İlk olarak 1368 numaralı ve 12 Eylül 2001 tarihli olan ve bir gün önce vuku bulan saldırıyı kınayan karar alınmıştır. İkincisi ise 1373 numaralı ve 28 Eylül 2001 tarihli, devletlerin terörizm karşısında tek başına veya toplu olarak kendini koruma

hakkını teyit ederek, uluslararası işbirliği yapılmasını isteyen ve bütün üye devletlerin ödevlerini belirleyen karar olmuştur (Taşkın, 2010, s. 44)

Amerikan halkı travma halindeyken ABD idaresi de terörle mücadele adına olağanüstü güvenlik tedbirleri almaya başlamıştır. 11 Eylül saldırısından sonra 1 Ekim 2001’de ‘‘Milli Güvenlik Giriş Çıkış Kayıt Sistemi yarasını yürürlüğe koymak zorunda kalmıştır. Bu yasanın en önemli özelliği ise Müslüman ve Arap olan halkın vatandaşlarına karşı yapılan haksız uygulamalar ve bunun sonucunda oluşan ayırt edici politikalar. Bu politikalar ışığında Müslüman ve Arap halkın ABD’ye gittikleri zaman fotoğraflarının çekilip, parmak izlerinin alınarak bir türlü onları takip etme ve izleme yöntemini kullandılar. Ayrıca göçmen olarak görülen Müslüman vatandaşlar vizelerinin süresinin dolduğu bahanesiyle tutuklanmaktaydı. Bu takip ve izleme yöntemi çerçevesinde ilk olarak 19 Müslüman ülkedeki vatandaşları kapsayan bu politika daha sonra 23 Müslüman ülke vatandaşını kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu ülkelerde yer alan vatandaşların göçmen bürolarına giderek belirli durumları bildirme yükümlülükleri vardır. Daha sonra da bu politika gittikçe kötüye kullanılarak Müslüman olan insanların hiçbir suçu olmamasına rağmen tutuklanarak sınır dışı edilmesine kadar sonuçlar doğurmuştur (Bektaş, 2007, s. 62).

11 Eylül saldırılarıyla ilgili olarak medyada ve akademik çevrelerde komplo teorileri üretildi ama bunlardan en dikkat çeken 11 Eylül saldırılarını ABD’nin kendisinin gerçekleştirmesi olasılığıdır. ABD’nin yaşadığı ekonomik sorunlar ve dünya üzerindeki egemenliğini güçlendirme isteğinden dolayı böyle bir saldırıyı gerçekleştirdiği yönündedir. ABD bu sorunlarını kendi ülkesinin vatandaşlarına anlatamayacağından, amacı vatandaşlarının saldırıya uğramış hissi uyandırılarak, tedirginlik ve korku yaratarak operasyonlarda halkının desteğini almaktır. Diğer bir amaçta; Ortadoğu’nun enerji kaynaklarına ve pazarına egemen olmaktır. Hedef Ortadoğu olduğu için, eylemi yapanların Ortadoğu kökenli olması şarttı. Böylece ABD yapacağı operasyonları meşru olarak nitelendirebilecektir. Ancak; ABD’nin yıllarca desteklediği Usame Bin Ladin’i nasıl oldu da düşman olarak ilan ettiği de soru işareti olarak kalmıştır.

2.2 Bush Doktrini

Bush yönetiminin politik düşüncelerini somutlaştıran ve Bush Doktrinini açıklayan anlayış, ABD'nin 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisidir. Bu belge, 11 Eylül terör saldırılarından sonra, 17 Eylül 2002'de imzalanmış, 20 Eylül 2002'de kamuoyuna açıklanmıştır. 33 sayfalık bu belge, giriş metni hariç dokuz bölümden oluşmaktadır. Başkan Bush'un imzasını taşıyan belgenin giriş bölümünde yeni güvenlik stratejisinin amacı, dünyayı sadece daha güvenli bir yer haline getirmek değil, aynı zamanda özgürlükleri destekleyen adil bir ortam haline getirmektir (Cural, 2011, s. 144-145). Bush Doktrinine göre ABD'nin temel amacı insan onurunun tüm dünyada korunmasıydı. Bağımsızlık Bildirgesi de temel alınarak, ABD'nin özgürlüğün ve adaletin koruyucusu olduğu ilan edilmiştir.

ABD Başkanı G. Bush'un 20 Eylül 2002 tarihinde ortaya attığı Ulusal Güvenlik Stratejisi; Bush yönetiminin iktidara gelmesinden bu yana en geniş kapsamlı dış politika belgesi olarak tanımlanmıştır. Belgede daha tehdit ortaya çıkmadan ve bir saldırıya dönüşmeden önce askeri operasyon yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

11 Eylül sonrasında Amerikan dış politikasının temel felsefesini oluşturan Bush Doktrininin açıkça dünyayı tekrar Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi ikili bir kutuplaşmaya götürmüştür. Bush, 26 Eylül 2001'de Kongredeki mesajında tüm ülkelere bir seçim yapması gerektiğini 'ya bizimle berabersiniz ya da bizim karşımızda teröristlerle' ifadeleriyle net bir şekilde ortaya koymuştur (Onay, 2003, s. 47).

11 Eylül saldırılarından sonra Amerikan dış politikasının dünyaya bakış açısı değişmiş ve dış politika uygulamalarını terörizm yönüne çekmiştir. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği ABD için büyük bir tehditti. Soğuk Savaş dönemi bittikten sonraki süreçte ABD asla bir tehditle karşı karşıya kalmamıştır. 11 Eylül 2001 saldırısından sonra terörizm ABD'nin yeni düşmanı olmuştur. Bu yüzden de 2001 yılının Eylül ayında Başkan Bush'a Amerikan kongresi tarafından saldırıyı düzenleyenlere karşı tüm gücünü kullanabilmesi için geniş düzeyde yetkileri arttırılmıştır.

7 Ekim 2001'de başlayan ve ilk başta El-Kaide ve Taliban rejimini hedef alan Sürekli Özgürlük Harekâtı, Amerika'nın teröre karşı ilan ettiği savaşın ilk adımı

olmuştur. Bush Doktrinine; Ulusal Savunma Stratejisi ile somut bir adım atılmıştır. Bush Doktrininin uygulamaya geçirilmesi Afganistan'a müdahale ile başlamıştır (Arı, 2006, s. 747).

Bush doktrini, dış politikada tek taraflılığı savunan ve Amerikan çıkarlarını sadece askeri güçle korumaya çalışan bir hedefe sahipti. Bu hedefini ise terörle mücadele adı altında meşrulaştırıp, Amerikan hegemonyasını kurmayı amaçlamaktadır.

2.3 NATO'nun Dönüşümü

Soğuk Savaş sonrasında sadece bir kez, o da 11 Eylül saldırılarının ertesinde, NATO müşterek savunma prensibini çalıştırmıştır. Kendi üyelerinden birine herhangi bir topraksal saldırı olmasını beklemeden, NATO'nun krizli yerlere müdahale edip oralarda barış ve istikrar oluşturmaya çalışması NATO'nun Soğuk Savaş sonrası ortamda yerine getirmeye başladığı en temel alan dışı misyonudur (Oğuzlu, 2012 ,s.11).

NATO 2002'den itibaren ABD şemsiyesi altında uluslararası terörizmle mücadele içerisine girmiş, 11 Eylül sonrası ABD'nin bir içsel mesele olmaktan çıkardığı ve uluslararası bir mesele haline getirdiği "Uluslararası Terörizmle Mücadele'yi ana misyonu haline getirmiştir (Tezcan, 2012, s. 109).

11 Eylül sonrasında bu gerekliliğin bir sonucu olarak öncelikle Avrupa Atlantik Ortaklık Konseyi'nin (AAOK) 46 üyesi (19 NATO üyesi ve 27 Ortak ülke) New York ve Washington'a yapılan saldırıları koşulsuz olarak kınadıklarını beyan ederek, terörizmle mücadele için tüm çabaları üstlenecekleri taahhüdünde bulunmuşlardır. NATO bu kararlardan sonra daha somut adımlar atmaya yönelik olarak; ABD'nin düzenlediği Afganistan Operasyonu için 4 Ekim 2001'de Washington Anlaşmasının 5. maddesini uygulamaya koymuştur ve Kartal Yardımı (Eagle Assist) ile Aktif Çaba (Active Endeavo) Operasyonlarını başlatmıştır (Tezcan, 2012, s.109).

Soğuk Savaş sonrası dönemde NATO'nun günümüz tehditleriyle mücadele edebilecek şekilde yeniden şekillendirilmesi gerekmiştir. NATO'nun yeni tehditlere yaklaşımı aynı zamanda İttifak'ın dönüşümünün başlangıç noktası olmuştur. Özellikle 11 Eylül saldırısı sonrasında terörizmin öne çıkan uluslararası karakteri ve ulusal terörizm ile uluslararası terörizm arasındaki farklılıkların ortaya konulması ve böyle bir

ayrışmanın pratikte var olup olmadığının incelenmesi hedeflenmiştir. Kuruluş amacı SSCB ve Varşova Paktını etkisiz kılmak olan NATO, SSCB'nin dağılması ile birlikte varlığı tartışılır hale gelmiştir. 1991'den sonra varlığı tartışılmaya başlandı. Kuruluşunda bir amacı olan NATO'nun bu tarihten sonra rakibi ortadan kalkınca varlığına gerek var mı soruları sorulmaya başlanmıştır. Artık rakipsiz olan NATO, kendine yeni bir hedef belirlemek zorundadır. Artık alan dışı faaliyetler içerisine girmeye başlamıştır. 1991'den sonra Balkanlarda yaşanan sorunlarda askeri olarak devreye girecektir. Kendini bu tarihten sonra dünya çapında dünyanın koruyucusu olarak, barışın koruyucusu olarak ilan etmiştir. BM çatısı altında hareket etmeye başlamıştır (Blair, 2012, s.400).

NATO örgütü içerisinde en büyük söz sahibi olan ABD ise rakipsiz olarak kaldığı dünyada hâkimiyetini sürdürmek için kendine yeni bir düşman belirlemek uğraşındadır. Bu sayede dünyayı kendi istekleri doğrultusunda yönlendirip yönetecektir. Bu olaylar neticesinde 21. Yüzyılda ABD, bu politikalarını NATO aracılığıyla yürütmüştür. 11 Eylül saldırılarından sonra NATO, ilk defa 5. maddesini uygulamaya sokmuştur. ABD, bu madde ile birlikte Afganistan ve Irak'a müdahalelerde bulunmuştur. NATO, alan dışı faaliyetlerine 21. Yüzyılda da devam etmiştir. Gerçekleştirdiği zirveler ile birlikte kendini politik alana da kaydırmıştır. Askeri örgüt olmaktan başka siyasi bir politik bir örgüt kimliğine bürünmüştür.

2.4 Afganistan'a Müdahale

11 Eylül saldırılarından sonra teröristleri barındırdığı için ve ülkenin gerek sosyal gerekse politik bakımdan terörizmi barındırdığı gerekçesiyle hedef olarak seçilen ülke Afganistan olacaktır. ABD olaydan El Kaide'yi sorumlu tutmuştur. ABD örgüt lideri Usame Bin Ladin'i ve El Kaide'yi bünyesinde barındırdığı için Afganistan'daki Taliban'ı hedef olarak belirlemiştir. Daha önceki dönemlerde ABD bizzat Taliban'ı desteklemiş, Afganistan üzerinde etkinliğini arttırmıştı (Uslubaş, 2005, s. 240)

ABD saldırılar sonrasında Ladin'e karşı yeterli delil bulunduğunu beyan ederek Taliban idaresine El-Kaide örgütünü ve lider kadrosu ile birlikte Ladinin teslim edilmesini istemiştir. Ayrıca Afganistan topraklarında yaşayan Amerikan vatandaşlarının can ve mal güvenliğinin sağlanması bütün terörist grupların ülkeden

çıkartılması talep edilmiştir. Bu talepler yerine gelmez ise Taliban idaresi ile Ladini eş değer görececeklerini belirtmişlerdir. 11 Eylül saldırısının ABD'nin içinden veya bağlantılı gruplarca yaptırılıp Irak, Afganistan müdahalelerin meşruluğunu sağlamak için yapıldığı iddiası vardır.

Afganistan meselesi ABD ve Pakistan arasında güven sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu güvensizlik durumu iki ülkenin bölgesel çıkarlarını ve Afganistan meselesini tehdit etmiştir. ABD ve Pakistan'ın Afganistan'a bakış açısı Taliban konusunda hemfikir olsa da diğer konularda farklılıklar mevcuttur. Pakistan ile Afganistan arasında Keşmir sorunu bulunmaktadır. Pakistan Afganistan'a Keşmir perspektifinden bakmaktadır.

2.4.1 Afganistan'a Müdahale Hazırlıkları

11 Eylül saldırısı sonrası Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 12 Eylül 2001'de toplanmıştır. Konseyde alınan karara göre barış ve güvenliğin sağlanması için terörizme karşı mücadele kararı ve meşru müdafaa hakkını kabul etmiştir. Askeri müdahale için 5 daimi üyenin karşı çıkmaması gerekmektedir. Fakat BM buna izin vermemiştir. Birleşmiş Milletlerin yapısı ve Güvenlik Konseyindeki veto mekanizması nedeniyle gerekli kararları alamaması, bu örgüte olan güvenirliliği de zedelemektedir. Birleşmiş Milletlerin kuruluşunda öngörülen barışın korunması hedefinin ortak bir güvenlik sisteminin geliştirilmesi ile gerçekleştirilmesi planlanırken bu hedef hiçbir zaman gerçekleştirilememiştir (Tunç, 2004, s. 68).

Sonraki dönemde NATO ülkeleri ABD'nin Afganistan ve Ladin hakkında sunduğu belgelerin yeterli olduğunu düşündüklerini açıklamış ve ABD'nin NATO'dan beklentilerini açıklamasını istemiştir.

12 Eylül 2001'de alınan kararla NATO, tarihinde ilk kez, kurucu antlaşmasında yer alan md. 5'i uygulamaya geçirmiştir. NATO Antlaşması Md. 5 ise şöyledir: 'Taraflar, kendilerinden birine ya da daha fazlasına, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da yöneltilecek silahlı saldırının, hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceğinde ve eğer böyle bir saldırı olursa, Birleşmiş Milletler Şartı md. 51'de tanınan bireysel veya kolektif meşru müdafaa hakkını kullanarak her birinin, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için, bireysel olarak ve

diğerleri ile birlikte uyum içinde, silahlı kuvvet kullanımı da dahil olmak üzere, gerekli görülen eylemlerde bulunarak, saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır' (Bektaş, 2007, s. 96).

Alınan bu karar NATO müdahalesini meşrulaştırmıştır. 7 Ekim 2001 yılında ABD, İngiltere, Avustralya ve Afganistan'daki Taliban karşıtı yerel güçlerin katılımıyla 'Kalıcı Özgürlük Operasyonu (Operation Enduring Freedom)' adı altında Afganistan'ı işgal etmiştir (Çevik, 2008, s. 46). Meşru müdafaa ve terörizm söylemi ile müdahale edilen Afganistan'da Taliban yönetimi devrildi. Fakat sorunlar bitmiş değildir.

ABD Afganistan müdahalesinde BM'yi araç olarak kullanmıştır. BM organları hiçbir zaman olumsuz karar almamış ve ABD çıkarlarıyla örtüşmedi durumlarda ABD, BM'yi yok saymıştır. ABD operasyonda yalnız kaldığını hissetmiş ve kendini diğer ülkelerden soyutlayarak önlemler alma yoluna gitmiştir. Bu önlemler, 11 Eylül sonrası küresel terörle mücadelede birliktelikten çok önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar temelde mücadele yönteminde kullanılan aşırı güç, hukukun çiğnenmesi, insan haklarının yeterince korunmaması ve hedef seçilen bölgelerin, özellikle Irak'ın sorgulanması ve ABD'nin uzlaşmadan uzak kendi politikalarını dikte ettirmeye çalışmasıdır (Çevik, 2008, s. 52).

Kalıcı Özgürlük Operasyonu zaman içerisinde tepkilere neden olmuştur. ABD ve General Dostum askerleri katliamlar yapmıştır. Başta İngiltere'den tepki gelmiştir. Genel savunma olarak İkiz Kulelerin görüntüleri hatırlatılmıştır.

2.4.2 Müdahale Sonrası Afganistan

Afganistan müdahalesi 2 ay gibi kısa bir sürede bitmiş ve ABD lehine sonuçlanmıştır. Taliban devrilmiş Kuzey İttifak'ı yükselmeye başlamıştır. Uluslararası sistemde Afganistan'ın imajı tamamen terörizme kaynaklık eden ve tehlike arz eden bir ülke olarak gösterilmiştir.

Müdahale sonrası Afgan yönetiminin Taliban rejiminin sona ermesinden sonra ortaya çıkan otorite boşluğunu doldurabilmesi, demokrasiye geçiş için tüm kesimlere temsil hakkı tanınması ve Birleşmiş Milletlerin Afganistan'ın dönüşüm sürecinde oynadığı role halk karşısında meşruiyet sağlanması gibi amaçlara ulaşmak için

Afganistan içindeki farklı grupları için yer alan, tüm grupları çözüm mekanizmalarına katan bir yöntem izlenmesi gerektiğidir.

2.5 Irak İşgali

Bush yönetimi Ekim 2001'de Afganistan'a müdahale ederek teröre karşı savaşı başlatmış ve El-Kaide'yi barındırdığını öne sürdüğü Taliban rejimine devirmiştir. Ardından Bush yönetimi, şu gerekçelerle Irak'a yönelmiştir (Şahin ve Taştekin, 2006, s. 53).

- 1.Saddam Hüseyin'in Kitle İmha Silahlarına sahip olduğu öne sürülerek, Kitle İmha silahlarını yok etmek,
- 2.Irak'ın teröre desteğini kesmek ve terör altyapısını çökertmek,
- 3.Irak halkını özgürleştirmek, Irak'ta toprak bütünlüğü içerisinde demokrasi, barış ve ekonomik kalkınma sürecini başlatmak gibi amaçları mevcuttur.

Bush Doktrininin en önemli ilkesi olarak öne çıkan ve olası tehditleri saldırıya dönüşmeden yok etmeye dayanan önleyici müdahale çerçevesinde başlatılan Irak Operasyonu hukuksal olarak da 'önleyici meşru müdafaa hakkına dayandırılmıştır. 11 Eylül terör saldırılarından sonra Başkan Bush tarafından 'Pre-emptive Strike' olarak formüle edilen 'Önleyici Vuruş Doktrini', devletin gerekli gördüğü hallerde dünyanın neresine olursa olsun, tek yanlı müdahale etme ve düşmanı kendi belirleyeceği zamanda önceden vurma hakkına dayanmaktadır. Tehdide ilişkin hiçbir delil sunmadan ve kuvvet kullanma konusunda önceden başvurulması gereken yollara başvurmadan müdahale etmektir (Tunç, 2004, s. 66).

Önleyici meşru müdafaaaya ilişkin en çarpıcı örnek ise 1981 yılında İsrail'in Irak'taki Osirak nükleer santrallerini bombalamasıdır. İsrail, Osirak'taki bu santrali nükleer silah üretmek için kurulduğunu ve bu gücünü de kendisine karşı kullanılacağını savunmamaktadır. Irak'tan gelecek olası bir nükleer saldırıyı önlemek için böylesine bir eylem gerçekleştirdiğini öne sürmüştür. 2003 Irak Operasyonu ile daha önce 1981'de İsrail'i kınayan ABD'nin bu defa rolleri değiştiği ve benzer şekilde kanıtlanamayan nedenlerle Irak'a girdiği söylenebilir. Önleyici meşru müdafaa hakkına dayanarak başlatılan Irak Operasyonu'nun daha başında hukuk dışı olduğunu gözler

önüne sermektedir. Nitekim Güvenlik Konseyi de aldığı 1483 (2003) sayılı kararla ABD ve İngiltere'yi işgalci güçler olarak nitelendirmiştir (Cömert, 2006, s. 91-92).

Bütün bu politikalar; Yeni Amerikan Yüzyılı Projesinin paralelinde yapılan ve Irak'ın işgaline doğru giden bir içeriğe sahipti. Çünkü 1991'deki Körfez Savaşında da ABD için Saddam Hüseyin'in yönettiği Irak, bu tarihten sonra uluslararası toplumdan izole edilmiş olmasına ve BM yaptırımlarına rağmen hala tehdit özelliğini korumaktadır.

ABD; Irak, İran ve Kuzey Kore'yi "şer üçgeni" olarak nitelendirmesi ve şer üçgenine karşı harekete geçeceklerini bildirmesi savaşın diğer sinyalleridir. 11 Eylül Saldırıları sonrası ile ABD için Irak 'şer eksenli' ülkelerinin içinde yer almıştır. ABD 25 Ekim 2002'de teröre yataklık ettiği veya edeceği ve silahsızlanma konusundaki yükümlülükleri ihlal ettiği ve elindeki kitle imha silahlarını sorumsuzca kullanacağı gerekçeleri ile BM Güvenlik Konseyi'nin izni olmaksızın oluşturulacak bir koalisyon ile Irak'a karşı kuvvet kullanacağını resmen açıklamıştır (Taşdemir, 2006, s. 153-155).

BM Güvenlik Konseyi Birinci Körfez Savaş'ından sonra alınan 3 Nisan 1991 tarihli 687 sayılı kararda öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesini bir takvime bağlayan ve 'ihlali halinde Irak'ın ciddi sonuçlarla karşılaşacağını' ön gören 8 Kasım 2002 tarihinde 1441 (2002) sayılı kararı kabul etmiştir. 5 Şubat 2003'te ise ABD Dış İşleri Bakanı Colin Powell, BM'de denetim ve kontrollerin işlemediğini Irak'ın Kitle İmha Silahı (KİS)'leri sakladığını iddia etmiştir. Bu dönemde İspanya, İtalya gibi ülkelerinde dâhil olduğu sekiz Avrupa ülkesi ABD'yi destekleyen bir tezkere imzalamıştır (Karakaya, 2010, s. 110)

ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde de KİS'leri kötüye kullananları terörist kabul edileceği ilan edilmiştir. Dolayısıyla ABD, kitle imha silahlarının dünyadaki denetimini de kendi kontrolü altına almak istemiştir. Böyle bir askeri müdahaleye götüren nokta, İsrail'in güvenliğidir. İsrail, Ortadoğu bölgesinde ABD'nin politikalarını etkin bir şekilde uygulayan bir müttefikidir. ABD'nin bölgedeki hegemonyası ve diğer Arap devletlerine karşı uygulayacağı baskı politikası, İsrail'in çıkarlarına da uyacaktır.

BM Genel Sekreteri Annan'ın, ABD'nin Irak'ı silahsızlandırmak için ülkeye girmesi halinde, BM ilkelerini ihlal etmiş olacağını söylemesine rağmen ABD Başkanı George Bush; 18 Mart günü yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında Saddam Hüseyin ve oğullarına Irak'ı terk etmeleri için 48 saat müsaade ettiklerini aksi takdirde askeri operasyona başlayacağını söylemiştir. Irak devleti ise bu ultimatomu reddettiğini açıkladı. Ayrıca birçok devlet savaşa karşı olduklarını ve bu ultimatoma BM Güvenlik Konseyi'nin kurallarına aykırı olduğunu açıklamıştır. ABD Irak müdahalesinde beklenen desteği alamamıştır. Almanya ve Fransa müdahaleye karşı çıkarken, Çin ve Rusya'nın BM Güvenlik Kongresine getirilmeleri Irak'a karşı planlanan müdahaleye onay verilmeyeceği şeklinde yorumlanmıştır. Sonuç olarak ABD Irak müdahalesinde BM'den destek görememiştir. ABD Başkanı George W. Bush'un 18 Mart Salı günü, Türkiye saatiyle 03.00 civarı yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında Saddam Hüseyin ve ailesine Irak'ı terk etmeleri için verdiği 48 saatlik sürenin sonuna geldiğini ifade etti. Bu sürenin dolmasından 105 dakika sonra, Bağdat'ta savaşı başlatan ilk saldırı gerçekleşti ve savaşın resmen başladığını ilan ettiler. Koalisyonun ikinci büyük ortağı olan İngiltere de, güç kullanmaktan başka seçeneklerinin kalmadığını, İngiliz birliklerinin görevinin Saddam'ı devirmek ve Irak'ı kitle imha silahlarından arındırmak olduğunu söylemiştir (Erkmen, Laçiner, & Özdağ, 2003, s. 433).

2.5.1 Operasyon Sonrası Irak

'Irak'ın Özgürleştirilmesi' adı ile başlayan savaş, Saddam Hüseyin rejiminin 2003 yılının Nisan ayında 3 haftalık bir askeri operasyon sonucunda bu rejimin devrilmesiyle sona ermiştir. Irak devleti başkanı Saddam Hüseyin 14 Aralık 2003 günü doğduğu topraklar olan, Tikrit'te 600 askerin katıldığı bir operasyon sonucunda yakalanmıştır. 9 Nisan'da ise Amerikan askerleri Bağdat'ın merkezinde yer alan Firdevs Meydanı'na girmesi ve sonucunda 10 Nisan'da meydandaki dev Saddam Hüseyin heykelinin yıkılması ile savaş tamamen sona ermiştir. 1 Mayıs 2003'de savaşın bittiği resmen ilan edilmiştir (Arı, 2006, s. 747). Ancak, savaş bitmiş görünse de savaşın yol açmış olduğu etnik, ideolojik bölünmeler ve çatışmalar hala devam etmektedir.

8 Mart 2004 yılında '2004 Geçiş Dönemi için Irak Devleti Yönetim Yasası' imzalandı. Yasanın içeriği ise 62 maddeden, 9 bölüm ve önsözden oluşmaktaydı. Genel olarak yasanın önsözünde Saddam Hüseyin rejimi kötülenmekte ve o dönemdeki baskı

ve zulümler anlatılmaktadır. Ayrıca bu yasanın Irak vatandaşlarına özgürlüklerini getirdikleri beyan edilmiştir. BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi, 15 üyesi Irak'ta egemenliği 30 Haziranda Iraklı vatandaşlara devrederek işgali resmen sona erdiren ve barışın sağlanması için ABD önderliğinde ki güce yetki veren 1546 sayılı tasarı onaylamasıyla birlikte, Irak Geçici Hükümeti'nin egemenliği de onaylandı ve ülkenin yeni yöneticileri ve idarecilerine uluslararası güce istedikleri an ülkeyi terk etmeleri emrini verme hakkı tanınmıştır (Şahin , 2006, s. 62-63).

Uluslararası toplumda ABD'nin Irak'a müdahalesinin sebepleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Aslında bu sorunun cevabı için Ortadoğu coğrafyasının çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Ortadoğu enerji kaynakları ve rezervleri bakımından dünyanın en önemli stratejik yerlerinden biridir. Dünyada toplam rezervlerin üçte ikisi bu bölgede yer alıyordu. İşleme maliyeti açısından ise üçte birinden biraz daha fazlasının bu bölgede yer alması bu bölgeye dikkatleri çekmektedir. Dış güçlerinde bu bölgedeki bu bölgede yer alan zengin kaynakları görmezden gelmesi beklenemezdi. Özellikle de süper güç olan ABD için bu bölge önemli bir fırsattır (Tunç, 2004, s. 54).

ABD'nin 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlerle bağlantısı ve Saddam rejiminin El Kaide ve Taliban rejimiyle bağlantısı bu güne kadar kanıtlanamamış ve anlaşılammıştır. Irak'a karşı ABD'nin stratejisi kitle imha silahlarını tamamen arındırmaktı. Saddam idaresi Ortadoğu da ve Dünya da barışı tehdit eden bir unsur olarak görülmüştür. ABD bu coğrafya için barış götürülmesi gerekliliğinden bahsetmiş bunun yollunun ise demokrasiden, özgürlükten ve insan haklarından geçtiğini söyleyip, Ortadoğu'nun rahat bir nefes alabilmesi için adım atılmasını şart koşmuştur. ABD'nin uygulayacağı ilk adım ise bu temel kavramları kullanarak Saddam idaresinin yıkılmasını sağlamaktır. Rejim yıkıldı ve ABD bölgeye girdi ama demokrasi ve insan haklarına dayalı yeni bir rejim kurulamamıştır. ABD arkasında yıkılmış bir ülke bırakmıştır. Ülkedeki diktatör rejim son bulmasına rağmen kaos ortamı oluşmuştur (Hook ve Spanier 2013, s. 302-304).

Bölgeye hâkim olabilmek ABD için büyük bir fırsattı. Çünkü Irak stratejik olarak İran ve Suriye'nin ortasında yer almaktadır. Aynı zamanda Irak Ortadoğu bölgesinin en istikrarsız alanlarından biriydi. ABD'nin Irak'ı ele geçirmesi Suriye ve İran'ı bir nevi doğrudan kontrol etme anlamına gelmektedir. ABD'nin bu bölgeye hakim olması Suriye ve İran tehdidini kendisi için sınırlandıracaktır.

ABD'nin dış politikasına bakıldığında 2003 Irak müdahalesinde Amerika'nın uluslararası hukuk kurallarına aykırı eylemlerde bulunduğu şeklinde görüşler vardır. BM'de karar verilmeden Irak'ı işgali eleştirilmekte ve tepki duyulmaktadır. İşgal sonunda ABD ve İngiltere'nin iddia ettiği gibi tehlike yaratacak bir kitle imha silahı deposuna rastlanmamıştır. ABD ve İngiltere daha sonra Irak'ın şimdi sahip olmasa da yakın bir gelecekte bu silahları üretebilme kapasitesine sahip olduğunu, bu nedenle de önemli bir tehdit oluşturduğunu öne sürmüşlerdir. Önleyici meşru müdafaa kapsamında 20 Mart 2003 tarihinde Irak'a karşı bir operasyon başlatmışlardır. Orta Doğu'da yer alan baskıcı ve diktatör rejimlerinden biri olan Saddam rejiminin yıkılması halkların bu tür baskıcı rejimlere karşı saygınlığının ve güveninin zayıflamasına neden olmuştur. Bu kısa sürede olmasa da uzun bir süreden sonra, Orta Doğu'da barış ve güvenliğin oluşacağına ilk adımları olarak düşünülebilir (Blair 2012, s.434-440).

Irak Operasyonu, yalnızca ABD'nin Ortadoğu politikalarının önündeki en büyük engel olarak görülen 'Saddam'ı Devirme Operasyonu'na dönüşmüştür. Bu operasyon Irak'ta hala sürmekte olan ve her gün çok sayıda kişinin öldüğü iç savaş ve kaosu başlatmıştır. Operasyonla dünya genelinde yapılan kamuoyu sonucu sadece Ortadoğu'da değil, Avrupa'da da dünya barışı ve güvenliği için Irak'ın değil, ABD'nin en büyük tehdit olarak algılandığı görülmüştür.

2.6 Büyük Ortadoğu Projesi (BOP)

Ortadoğu sahip olduğu petrol yüzünden, tüm devletler için stratejik bir öneme sahiptir. Bölgede yer alan radikal akımlar, terör örgütleri, kitle imha silahları, uyuşturucu, silah ve insan kaçakçılığı yapan örgütlü suç şebekeleri, ABD ve Batı çıkarlarına yönelik önemli tehditler içermektedir. Eğer; ekonomik ve sosyal koşulların seviyesi üst düzeye çıkartılır ve demokrasiye geçiş sağlanırsa, refah düzeyi yükselen Ortadoğu halkları güvence altına alınacak ve Batıyı tehdit olarak görmeyecektir.

ABD, çıkarlarının bulunduğu stratejik bölgelerde kendisine rakip olabilecek yeni bölgesel ve küresel güçlerin ortaya çıkmasını engellemek için askeri gücünü bu bölgelere yaymak istemiştir. Afganistan ve Irak Savaşları nedeniyle bu ülkelere yakın bölgelerde kurduğu birçok askeri üs ile de bunu açık bir şekilde göstermiştir.

11 Eylül saldırılarından sonra ABD'nin Orta Doğu'ya ilgisi Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) adı altında takdim edilmiştir. Ancak Atlantik'in diğer yakasında bulunan Avrupalı devletler ABD'nin yaklaşımından rahatsız olmuştur. ABD ve AB'nin Orta Doğu'ya olan ilgileri soğuk savaş sonrasında bu iki küresel aktör arasındaki ilişkilerde kırılmalara neden olmuştur. Bunun temel nedenini ise Soğuk Savaş sonrasında uluslararası sistemde oluşan yeni saltçı paradigmaya bağlayabiliriz. Bu saltçı paradigmanın içerik olarak Büyük Orta Doğu Projesini de şekillendirdiği görülmektedir. Elbette bu paradigmanın bölge üzerinde farklı etkileri olmuştur (Dağcı & Sandıklı, 2006, s. 175-176).

Büyük Ortadoğu Projesi'nin temeli 1983' yılında atılan Amerikan Merkez Komutanlığı (CENTCOM)'un, yani askeri harekâtın bir nevi sivil bir uzantısıdır. US Central Command yani "CENTCOM" 1983 yılında ABD Başkanı Ronald Reagan tarafından ABD'nin enerji havzalarındaki çıkarlarını korumak için kurduğu ulusal bir güç mekanizmasıdır. CENTCOM'un görev alanı olarak; Afganistan, Kırgızistan Özbekistan, Pakistan, Kazakistan, Hazar Havzası, Kafkasların bir bölümü, İran, Irak, Umman, Ürdün, Mısır ve Afrika'nın boynuzu olarak bilinen bölgede yer alan ve Kızıldeniz'e kıyısı olan Afrika ülkeleri olarak belirtilmektedir. CENTCOM'un bu bölgelerde bulunmasının nedeni olası karışıklıkların ABD'nin çıkarlarını zedelemesini önlemeyi amaçlamaktadır. 11 Eylül saldırısı sonrası Afganistan'a ve ardından Irak'a yapılan operasyonlar CENTCOM'un görevi olarak gerçekleşti. ABD yönetimi, CENTCOM'u kurarak 1983 yılında başlattığı bu "organizasyondan" şimdi bir sonraki aşamaya geçme arzusundaydı. Bunun adını da "Büyük Ortadoğu Projesi" diyordu. Büyük Ortadoğu Projesi; ABD tarafından askeri harekâtlar ve zorlamalar yoluyla bozulan dengelerin, yine ABD tarafından oluşturulacak yeni bir yapıyla bu dengelerin tekrar kendi tarafından kurulmasına yönelik bir proje olacaktır (Şahin Ş. , 2006, s. 65).

11 Eylül saldırılarının ardından ABD yönetimi saldırıların Ortadoğu kaynaklı olduğu gerekçesiyle bu bölgenin bir an önce demokratikleşmesi gerektiği konusunda vurgu yapmıştır. Amerikan yönetimi ilk olarak 2002'nin sonunda Orta Doğu Ortaklık İnisiyatifini (Middle East Partnership Initiative) başlamıştır. Bu inisiyatif daha çok ikili ilişkileri ön plana çıkaran ancak mali yönü zayıf olan bir inisiyatiftir. Daha sonra, Bush yönetimi Arap dünyası da demokratik reformlar gerçekleştirmek için "Büyük Orta Doğu Projesi" olarak yeni bir inisiyatif başlamıştır. Bu inisiyatif, resmi olarak 6 Kasım 2003'te

Başkan'ın yaptığı bir konuşma ile başlamıştır. ABD tarafından uluslararası kamuoyuna açıklanan Büyük Orta Doğu projesinin alt yapısı, BM'in Gelişim Programı'nın himayesinde, bir grup Arap bilim adamı tarafından hazırlanan iki Arap İnsani Gelişim Raporu (Arap Human Development Report) önemli rol oynamaktadır. Bu iki raporda ortaya konan veri ve tavsiyeler bir bakıma BOP'un şekillenmesine esin kaynağı olmuştur. Hazırlanan bu iki raporda bölgenin ekonomik ve sosyal yönü ön plana çıkarılmaktadır (Dağcı & Sandıklı, 2006, s. 175-179).

ABD amacını meşrulaştırmak ve diğer güçlerinde tepkilerini çekmemek için; Ortadoğu'da halklara özgürlük, insan hakları, demokratikleşme ve istikrarın sağlanması gibi kavramların yanı sıra terörün yok edilmesi gibi insani değerlerden bahsetmekte olup, diğer ülkelerinde desteğini alarak BOP' un sadece ABD'nin değil, diğer büyük güçlerinde sorumluluğu altında olması gerektiğini ileri sürmektedir.

ABD tarafından başlatılan BOP hedefleri bakımından bölgede barış ve istikrarın korunmasını sağlayacak görünse de, Irak'ta ortaya çıkardığı sonuçları itibarıyla başarı şansının düşük olduğu görülmektedir. AB ve ABD için Büyük Orta Doğu ya da Genişletilmiş Orta Doğu önemli bir çıkar alanıdır. Bu nedenle AB ve ABD; demokrasinin yayılması, sosyo-ekonomik koşulların iyileştirilmesini gerçekleştirmek istiyorlar ise ekonomik ve diğer kaynaklarını birleştirmeliler ve işbirliğine gitmelidirler.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BARACK OBAMA DÖNEMİNDE ABD'İN ORTADOĞU POLİTİKASININ İNŞAASI

2008 yılına gelindiğinde ekonomik kriz ile beraber cumhuriyetçiler halktan destek alamaz hale gelmişlerdir. Kasım 2008'de başkanlık seçimlerinde Barack Hussein Obama galip gelmiş ve ABD'nin resmi olarak 44.başkanı olmuştur. Bu yönetim değişikliğinin sebebi olarak, Bush idaresinin ekonomik sosyal ve siyasi politikaları doğru yönetememesi etkili olmuş ve Bush yönetimi kendinden bekleneni verememiştir. Bush doktrini, dış politikada tek taraflılığı savunan ve Amerikan çıkarlarını sadece askeri güçle oluşturmaya çalışan bir politikaya sahipti. Bu politikasını da terörle mücadele adı altında meşrulaştırmayı amaçlıyordu. Afganistan'da ve Irak'ta istikrarın hala sağlanamamış olması, güvenlik stratejisinde değişime gidilmesi gerçeğini ortaya çıkarmıştı. Bunun sonucunda da yeni bir başkan ortaya çıkmıştır.

2009 yılında başkanlığı devralan Barack Obama'nın ABD'nin zedelene imajını düzeltereği düşünülüyordur. Değişim getireceği düşünülen Obama'nın, yaptığı politikalardan ilki, Ortadoğu'ya ve oradaki belli başlı sorunların çözümüne yöneliktir. Ortaya koymuş olduğu; Ulusal güvenlik stratejisinin hedefi, 21. yüzyıldaki ABD çıkarlarını korumak için Amerikan hegemonyasını yenileme anlayışı oluşturmaktadır. ABD önceliği iç güvenliğine vermekte ve en önemli tehdit olarak nükleer silahlara sahip olma olasılığı olan İran ve Kuzey Kore'yi tehdit olarak görmektedir. Daha sonra ise; El Kaide, Irak, İsrail-Filistin çatışması ve Müslüman ülkeler ile ilgili sorunlar gündeme gelmektedir.

2010 Ulusal Güvenlik Stratejisi, süresi belirli olmayan bir savaş hali yerine Afganistan ve Irak gibi belirli bölgelerde ve sonlandırabilir savaşların olduğu bir güvenlik anlayışı ile oluşturulmuştur. 2010 Ulusal Güvenlik Stratejisi ile 2006 tarihli strateji ile başlatılan "Tek Taraflılıktan Çok Taraflılığa Geçiş Dönemi" sonlanmaktadır. Fakat burada ABD, müttefikleri ile ilişkisinde Walt'un teorisindeki güçlü taraf ve zayıf müttefikler hipotezine uygun olarak kendini üstün konumlandırmaktadır (Kandemir, 2011, s. 144) .

ABD'nin Başkan Obama döneminde, Başkan Bush dönemindeki tek taraflı politikaları tamamen bırakarak müttefikleri ile çok taraflılık çerçevesinde ilişkileri geliştireceği ve Batı İttifakının özelde ise NATO'nun bu dönemde daha uluslararası meselelerde ABD'nin güdümünde bir müdahale olarak değil bir geniş tabanlı mutabakatın sağlandığı bir çözüm platformu olarak işlevselliğinin artacağı değerlendirilmektedir (Kandemir, 2011, s. 147).

Nitekim Orta Doğu kapsamında yaşanan son gelişmeler ve NATO'nun Libya müdahalesinde sağlanan uzlaşma bu değerlendirmeyi doğrular niteliktedir.

Obama'nın izleyeceği dış politika ilkeleri; demokrasi ve insan haklarının önceliği, Amerikan değerlerinin askeri yolla da savunulabileceği, uluslararası örgütlerin uluslararası sorunların çözülmesinde yetersiz kaldığı ve güçlendirilmesi gerektiği gibi hususlar bulunmaktadır. Ayrıca Obama'nın siyasal öncelikleri; hükümetler arası işbirliğinin en üst düzeye çıkarılma isteğinin vurgulanması, terörizmle mücadele konusunda Obama idaresinin sertlik ve diplomasi arasında bir denge sağlama çabası, terörizm tehdidine karşı küresel mücadele yürütülmesi, nükleer silahların yaygınlaşmasını önlemeye yönelik geniş bir ittifak ve güvenlik alanı yaratılması, Bush döneminin jeopolitik bakış açısı yerine jeo ekonomik bir yaklaşıma geçilmesi ve Amerika'nın moral politik açıdan dünyadaki itibarını yeniden kazanması şeklinde sıralanabilir (Karakaya, 2010, s. 67).

Obama bugüne kadar, ekonomide de mali politikalara yoğunlaşmış ve başarı kazanmış diyebiliriz. Dış politikasının yoğunlaştığı bölgeler ise; Orta Doğu, Balkanlar ve Karadeniz-Kafkasya olmuştur. Demokrasinin geniş bir alana yayılmasında ABD dış politikasındaki yerini tekrardan tanımlayan Obama'nın bu konu hakkındaki yaklaşımının temel unsurları dört noktada ele alınacaktır.

Birincisi, Obama idaresinin demokrasinin yaygınlaşması gibi bir söylemde bulunarak, dış politikasını buna entegre ederek ilerlemiştir. Bush idaresinin çokça dile getirdiği " haydut devlet ya da "şer eksen" gibi uluslararası toplumda kabul görmeyen ve uluslararası toplumun sert bir şekilde tepkisini çeken kavramları ve terimlerin kullanılmasına özen göstermiştir. Ayrıca Obama yönetimi, kitle imha silahlarının yayılmasını engelleme, terörizm ile mücadele ve ekonomik bağların iyileştirilmesi gibi ulusal çıkarlar üzerinde durmuştur.

İkincisi ise, Bir model oluşturup bu görüşün üzerinde durulmasını sağlamaktır. Demokrasinin herhangi bir ulusa dışarıdan dayatılmayacağı ve her toplumun neyin iyi neyin kötü olacağına kendi kültürüne ve geleneğine olan yolları izleyebilmesi gerekliliğini vurgulayarak Bush dönemindeki yaklaşımları özellikle de aktivist korumacı tutumunu eleştirmiştir. Obama Amerika da demokrat modelin güçlenmesi ve bu modelin yayılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Model oluşturma sürecinde demokrasiye ağırlık vereceği görüşünü ortaya koymuştur (Alyasiri, 2018, s. 7).

Üçüncüsü ise , Bush dan farklı bir yol izleyecek , Obama'nın demokrasi anlayışından tartışmaya daha kapalı olan insan hakları konusu da yer almaktadır. Nitekim 2010 yılında strateji olarak demokrasi ve insan hakları da bu konunun içine dahil edilerek aynı başlık içinde yer almıştır.

Obama yönetimi ‘ ‘ Arap Baharı ‘ ‘ olarak adlandırılan çoğu Ortadoğu olmak üzere Kuzey Afrika ülkelerini de etkileyen halk ayaklanmalarında ABD demokrasisi politikası gündeme gelmiştir. Bu ayaklanmalar sorumsuz ve çalışmayan rejimlere hissedilen öfkeyle ortaya çıktı. İşsizlik , siyasal hakların ve özgürlüklerin tanınmaması , yoksulluk ayaklanmaları hazırlayan nedenler oldu. İktidarlarında kendilerini güvende hisseden liderler Arap baharının yarattığı olaylar ile birlikte Ortadoğu da siyasi ve sosyal bir uyanış ile karşı karşıya kaldılar.

Obama idaresinin 17 Aralık 2010 ‘da Tunus da cereyan eden daha sonrasında diğer Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerine sıçrayarak Mısır, Libya, Yemen gibi ülkelerde liderlerin devrilmesine sebep olan halk ayaklanmaları karşısındaki politikasını belirlemesi gayet zor olmuştur. Obama idaresi, Bush yönetiminin demokrasinin yayılması ile ilgili olumsuz havayı ve söylemi düzeltmek için bu coğrafyada yaşanan ayaklanmalarda ikileme düşmüştür. Destek vermek yada destek vermemek arasında kalmıştır. Nitekim bazı ülkelerde ABD'nin yanında yer alan ülkelerin liderlerine yönelikte gösterilerin düzenlenmesi Obama idaresinin pozisyonunun hangi tarafta yer alacağı konusunu da zorlaştırmıştır. Obama yönetiminde bu çıkmazın izleri hissedilmektedir (Telatar, 2012, s. 70).

Tunus da Muhammed Bin Buazizi adlı bir vatandaş 17 Aralık 2010 da kendini benzin ile ateşe vermesi sonucu intihar etmesi ile başlayan halk hareketleri , Tunus da Cumhurbaşkanlığı yapan Zeynel Bin Ali'nin eşiyle 14 Ocak 2011 ‘de Suudi Arabistan’a

kaçmasıyla 23 yıllık iktidarı kansız bir şekilde sona erdi. Ayaklanmalara tüm dünya devletleri ve ABD hazırlıksız yakalanmıştır. Obama idaresi Tunus Cumhurbaşkanı Bin Ali'nin ülkesinden kaçtığı haberi gelene kadar bu konu hakkında net bir tavır sergileyemedi. Obama yönetiminin net durmayışı ABD'nin bu coğrafyada istikrarı desteklemek yerine demokrasi politikasını kullandığı şeklinde yorumlamıştır.

Halk hareketleri Libya'ya kadar ulaşmıştır. Muhammer Kaddafi bu halk hareketlerini sert bir şekilde orantısız güç olarak bastırmayı denemesi ülkede tepkilere sebep olmuştur. Obama idaresi de bu olaylara bir süre kadar ses çıkartmamıştır. Obama yönetiminin ilk amacı Amerikan vatandaşlarını korumak ve kollamak ayrıca güvenliği sağlayarak vatandaşlarını tahliye ederek burada yaşanan insan haklarının ihlal edilmesini sadece kınamıştır. Obama idaresinden Libya'nın devlet başkanı olan Kaddafi'nin görevden ayrılması gerekliliğini vurgulamıştır. Kaddafi ise bu mesajı dikkate almayıp halk üzerinde orantısız güç kullanmaya devam etmesine istinaden krizin boyutu siyasal olarak da çözülmeyecek bir hal almıştır. Böylelikle askeri müdahale gündeme gelmeye başlamıştır. Obama yönetimi Irakta tecrübe ettiği askeri müdahaleden kaynaklanan olumsuz havadan dolayı tekrardan bir müdahaleye sıcak bakmamaktadır. Obama yönetiminin alternatif planı müdahaleyi uluslararası alana taşımak ve yapılacak olan herhangi bir müdahalede kendini geri plana atacaktır. Böylelikle müdahaleyi NATO'nun yapmasının önünü açmış ve nitekim NATO'da uluslararası bir problem olarak görerek müdahale etmiştir (Telatar, 2012, s. 71).

Suriye'de de 26 Ocak 2011 yılında başlayan halk hareketinin gittikçe şiddetlenmesine rağmen muhaliflerde uzun zamandan beri tüm direnişlerine rağmen bir sonuç çıkmamıştı. Esad idaresi ülkesine karşı gösteri düzenleyenlere orantısız güç uygulamış. ABD'nin Suriye üzerindeki planları neticesiz kalmıştır. Obama idaresi Esad'a karşı tavrını tam olarak yansıtmamıştır. Rejimin ayakta kalıp kalmayacağı ile ilgili belirsiz davranışlar sergilemiştir.

Esad'ın görevden ayrılması çağrısı daha sonraları yapılmıştır. Bu süre zarfında Suriye'ye gösteri yapanlara karşı aşırı güç kullanılmamasına özen gösterilmiştir, Esad yönetimine baskı uygulamak için ekonomik yaptırımlarda bulunmuştur. Obama'nın yumuşak güç yanlısı olması eleştirilere sebep olmuştu. Libya da olduğu gibi neden Suriye'de de askeri müdahale olmadığı şeklinde eleştiriler ortaya çıkmıştır. Ancak bu eleştiriler biraz yersiz kalacaktı. Çünkü Rusya ve Çin Birleşmiş Milletler Güvenlik

Konseyin de yer almaktaydı. Böyle bir müdahaleye BM üzerinden izin verilemezdi. Ayrıca Suriye askeri olarak Libya'dan daha güçlü bir devlettir. Muhalifler ise yeteri kadar güçlü değildi. Irak ve İran da yakın komşularının olması sebebi ile yapılacak bir müdahaleye tamamen karşıdır. Bu nedenlerden dolayı ABD askeri müdahaleden kaçınmıştır. Obama yönetimi, Esad'ın görevi bırakması için Avrupa'daki devletler, Arap Birliği ve bu coğrafyadaki diğer ülkeler ile birlikte hareket etmek istemektedir. ABD yönetimi geçmişte yaşanan Iraktaki gibi bir kaos ortamı oluşmaması için de muhalifler ile birlikte çalışmaktadır.

2013 yılında ABD dış politikasındaki en dikkate değer gelişme ABD-İran ilişkilerinde yaşananlarla ilgiliydi. İran, Obama yönetiminin iktidara gelmesinden bu yana Amerikan dış politikasındaki en hassas unsurlardan birini oluşturmaktadır. Obama birinci yemin töreninde İran'a seslenerek sıkılmış yumruklardan vazgeçilmesini istemiş ve diyalog çağrısında bulunmuştur. Ancak bu dönemin büyük bir kısmı karşılıklı restleşmeler ile geçmiştir. Özellikle Türkiye ve Brezilya'nın arabuluculuk yaptığı anlaşmanın ABD tarafından kabul edilmemesinin ardından ABD'de askeri çözüme doğru ilerlediği görüşü hâkim olmaya başlamıştır. Obama bu dönemde bir yandan füze kalkanı inisiyatifi ile NATO şemsiyesinde İran'dan komşu ülkelere gelecek bir saldırı için önlem alırken öte yandan Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden çok taraflı yaptırım paketini geçirmektedir. Obama ikinci yemin töreninde de üstü kapalı olarak İran ile ilgili sorunun barışçıl yollardan çözümü konusunda mesaj vermiştir (Kanat, 2014, s. 25).

Barack Obama'nın ABD başkanı seçilmesiyle başlayan yeni dönemde ABD'nin daha az sert güç kullanacağı bununla beraber işbirliğine daha çok önem vereceği görüşü hâkim olmuştur. Ancak, Libya Operasyonu ve Suriye sorununda ortaya konan "Geriden Liderlik" anlayışı göstermektedir ki, ABD güvenlik söylemi bir yandan diplomasi ve işbirliğini öne çıkarırken diğer yandan sert gücün kullanılmasını da göz ardı etmemektedir. Obama'nın ikinci döneminde Ortadoğu dışında Asya-Pasifik bölgesine daha ağırlık vereceği bizzat Pentagon tarafından ilân edilmiştir. Sonuç itibarıyla ABD'nin bağımsızlığından itibaren gerektiğinde sıcak bir müdahaleden kaçınmayan bir politika izlediğini görüyoruz (Akçay & Akbal, 2013, s. 26-27).

3.1 ABD'nin Dış Politikasının Yeniden İnşası

İkinci Dünya Savaşından beri Amerikan dış politikasındaki birçok sapma seçim sandıklarında yurttaşlarının yaptığı tercihlerden kaynaklanmıştır. Örneğin 1976'da Jimmy Carter'ın başkan olarak seçilmesi seçmenlerin yönlerini Nixon-Kissenger yıllarının güç politikasından insan hakları ve BM'ye yeniden odaklanmaya değiştirme arzularını yansıtmaktadır. Dört yıl sonra ekonomik sıkıntı ve dış politika krizlerinin çamura saplanmış bir Amerika vardır. Amerikalılar, Amerika'nın kendi koşullarına göre daha iyi standartları iktidarını geri getirme sözü veren Reagan'a dönmüştür. 1992'de Clinton'ın "küresel yönetişimi" sahiplenmesi ve yine 2000 de aday G. W.Bush Amerikan egemenliğini küresel anlaşmalar ve BM bürokratlarından kurtarma yemini ettiğinde de devam etmiştir (Hook ve Sapiner 2013, s. 319-322).

2008' de seçmenler, Amerikan üstünlüğü ve ön alıcı savaş vurgusu ABD için masraflı olan Bush Doktrini 'ne bir alternatif aranmıştır. Seçmenlerin çoğunluğu, Irak Savaşı'nın savaş mahkumlarına kötü muamelenin ve ülkenin dostlarıyla düşmanlarını aynı şekilde korkutan Amerikan dış politikasının bu yöndeki eylemlerinin bitmesi çağrısında bulunan Barack Obama'ya güvenmiştir. "Amerika'nın dünyadaki duruşunu iyileştirmeyi" halkım Amerika'nın en önemli dış politika araçlarından biri olduğunu savunmuştur.

2008 yılında yapılan bir anket Amerika'daki halkın duygularını yakalamıştır. Obama'nın hitabet yeteneği ve Illinois eyalet meclisi üyesi olarak başarısı ona ulusal çapta bir ilgi getirmiştir ve önemli bir aday haline gelmiştir. 2004 Demokrat Parti Ulusal Kurultayı'ndaki açılış konuşması, onu demokrat partide yükselen bir yıldız yapmıştır. Obama'nın aynı yıl içerisinde Amerikan Senatosu'na seçilmesi Beyaz Saray'a doğru yöneleceğinin önemli bir adımıdır. Her ne kadar Obama' Irak'ın işgali sırasında henüz kongre'de olmasa da, işgal aleyhinde konuşmuştur. Dolayısıyla Obama, başkan aday olarak, Saddam Hüseyin'e karşı güç kullanmaya yetki verilmesi için oy veren Senatör John Kerry'nin 2004 kampanyasını güçleştiren Irak Savaşı'nın siyasi yüküne sahip değildir. 2008 itibariyle aynı yük, Kerry gibi kararname lehinde oy veren Demokrat partinin ön seçimlerinde Obama'nın rakibi Senatör Hillary Clinton'a da sıkıntı vermiştir. Obama'nın dışarıdan bir kimse olarak imajı, Senatör John McCain'e karşı genel seçimlerde onun işine çok yaradı. Cumhuriyetçi aday Senatör McCain sadece

“Washington düzeninin” bir parçası olarak reddedilmedi, ayrıca Bush yönetiminin popüler olmayan dış politikaları ile de ilişkilendirilmiştir. Amerika’nın mali sisteminin seçimlerden haftalar önce neredeyse çöküşü, Obama’nın zaferini tasdik etti (Hook ve Sapiner 2013, s. 318).

Genellikle hedeflerde siyasal stratejilerde ve üst düzey çalışanların toptan devrinde büyük dönüşümler getiren Başkanlık değişimleri, ABD’de de her zaman zordur. ABD’nin azalmış diyebileceğimiz gücü ve yurtdışındaki prestijinin dahil bir çok sorunla karşı karşıya kalan ülkenin bu sorundan ötürü Obama için yol, özellikle tehlike içermektedir. Yakın tarih var olan başkanlardan hiçbiri göreve başladıktan sonra böylesi ürkütücü engellerle karşı kalmamıştır. Vietnam savaşından bu yana hiçbir başkan, Amerikan dış politikasının gücü ve ilkelerini geri getirmek için daha zor ve sarp bir tırmanışla karşılaşmamıştır. Obama 20 Ocak 2009’da göreve geldikten sonra, ekonomiyi çöküşün eşiğinden kurtarmak için çabalarken ayrıca dış politikada yeni ve çok farklı bir rota çizmiştir. Yeni Başkan’ın üç tane genel amacı vardır. (Jervis, 2017, s.44)

İlk olarak ABD, yıllar süren tecritten sonra uluslararası toplumda yeniden var olacaktır. Obama, 20 Ocak’taki göreve başlama töreninde, Amerika her ülkenin dostudur ve bir kez daha başı çekmeye hazırız, demiştir. ABD, İkinci Dünya Savaşından sonra Amerikalı liderler tarafından oluşturulan anayasal dünya düzenine yine bağlı kalacaktır. Ülkelerin çoğu uluslararası hukuku ve BM, DTÖ ve Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi kurumları arkalarına almak için o düzenlemeye katılıyor ve hareket standartlarını kabul etmek zorundalardır. Bush ise bu tür örgütlerin Amerika’nın egemenliğini kısıtladığını iddia etmiştir. Obama ise bu örgütlerin ABD’yi daha güvenli bir hale sokacağına inanmaktadır. (Fawaz, 2013, s. 305-306)

İkinci olarak Obama, ABD’nin küresel çıkarlarını geliştirmede başlıca yöntem olarak Amerika’nın yumuşak gücüne veya baskı ya da ekonomik destek vermek yerine çekicilikle istediğini alma becerisine dayanacağını bildirmiştir. Ülke böylelikle kendi demokratik ilkelerine uygun olarak yaşayacaktır. Kendisini örnek göstererek yurtdışında siyasi reformlara ilham vermeyi hedefleyecektir. Amerikalılar, kendilerini sivil toplumun çeşitli görünüşlerinde siyasi partiler, çıkar grupları, dini merkezler, sanat ve haber yayın organları ve internet ifade ederek, ülkenin değerlerinin, Amerikan devletinin en pahalı devlet inşası programlarından daha güçlü haberleri olacaktır. ABD,

Amerikan ulusal değerleriyle çelişen dış politika uygulamalarını durdurarak, ülkenin güvenliğini tehdit eden yurtdışındaki Amerika karşıtı hareketleri alt edecektir.

Son olarak Obama, ABD diplomasiyi dış politikasının temel aracı olarak kullanacağı söyleminde bulunmuştur. ABD içerisindeki liderler dahil herhangi bir yabancı ülke lideriyle de, ikili sorunları tartışacağını söyleyerek, kampanya tartışmalarında şaşkınlık yaratmıştır. Göreve başlama sürecinden sonra da, dünyadaki izleyicilere, Eğer yumruğunu amaya istekliysen biz el uzatacağız, ifadesini kullanmıştır (Pirini 2011, s: 103).

Obama Beyaz Saraya gelir gelmez ilk görüşmesini bir Arap televizyonu ile yapmıştır. Kendi aleyhinde konuşan kişilere karşılıklı saygı çerçevesinde davranacağı bildirmiştir. Bu özenli bir şekilde kelimelere dökülmüş işaret onu Bush veya diğer başkanlardan ayıran bir özelliktir. İnan ve Suriye ile devam eden anlaşmazlıklar tartışmayı, Çin ile ekonomik ve çevresel sorunlara çözüm aramayı da önermiştir. Hatta, savaştan zarar görmüş ülkelerdeki barış ihtimalini ilerletecekse Afganistan'ının ılımlı siyasi unsurlarıyla görüşmeyi bile önermiştir. Obama'nın genel prensipleri Amerikan dış politikası geleneğiyle tamamen uymaktadır. Bu bakış açısına göre, demokratik bir dünya düzenin de savaşlar, barışçıl bir arada yaşama kuralına, nadir bir istisna olacaktır. Diğer devletlerle oluşan sorunlar, akılcı tartışma ve ödünlerle çözülecektir. Tüm devletler, istikrarlı bir devletlerarası sistemde ve refah düzeyi yüksek olan dünya ekonomisindeki karşılıklı çıkarlarının farkında olacaklardır. Bu çıkarlar, ülkeleri dünya sahnesinde rekabet etmek yerine iş birliği yapmayı sağlayacaktır. Obama 2010 yılı Mayıs ayında Amerika uluslararası iş birliği eğiliminin dışına çıkararak başarı kazanmadı, diye ifade edilmiştir. O eylimleri özgürlük ve adalet yönüne yönelterek başarı kazandı. Obama ülkenin ahlaki liderlerini geri kazanmaya söz verirken Amerikan tarzı dış politikanın ana unsurunu da geri kazanmaya başlamıştır. (Hook ve Sapiner 2013, s: 320).

Obama'nın dış politika takımı da yenilenmiş gündeme hayata geçirmek için seçilmiştir. Obama'nın Dışışleri Bakanı olarak Hillary Clinton, yeni yönetimin onların kaygılarına duyarlı olduğu güvencesini müttefiklere ve sıradan vatandaşlara vermek için hemen, Asya'nın bir ucundan bir ucuna ülkelerin sorunlarını dinlenme turuna girişmiştir. Daha sonra, gergin ikili ilişkilerde reset yani yeniden başlatma tuşuna basma zamanı olduğunu söylediği Rusya'yı da ziyaret etmiştir. Obama diğer çeşitli dış politika

pozisyonlarını da, insan hakları ve küresel yönetişimi iyi bilen taraflarla doldurmuştur. Bu pozisyonlar 2002 yılından çıkan A problem from Hell başlıklı kitabı soykırımı engellemek için ABD ve diğer büyük güçlerden agresif hareket etmeleri çağrısında bulunan Samatha Power'ı da kapsamaktadır. Küresel yönetim üzerine önde gelen bir uzman olan Anne Maria Slaughter, bir zamanlar George Kennan sahibi olduğu, dış işleri bakanlığının politika planlama direktörlüğü pozisyonunu kabul etmiştir. Atanan 3. bir kişi olan Harold Koh, uluslararası hukuk leyine hukuki çalışmalarıyla tanınan bir kişidir. Amerika'nın insan haklarına bağlılığı kararını göstermek için Obama görevdeki ilk günün de Guantanamo körfezi gözaltı merkezini 1 yıl içerisinde kapatacağını öner sürmüş ve teröre karşı savaşta tutuklanmış olan mahkumlara kötü muamele edilmeyeceğinin garantisini vermiştir (Pirinççi 2011, s: 104-105).

Yeni başkan, başka hususlarda, dış politikasının Amerika'nın küresel güç dengesindeki üstünlüğü konusunda kendinden öncekilerin kaygılarını sürdüreceği sinyalini vermiştir. Bush'un savunma bakanı Robert Gates'i devam ettirmesi Genelkurmay Başkanlığı ve Güvenlik konularında devamlılık arayan bir çok kongre üyesini memnun etmiştir. Yeni Ulusal Güvenlik Danışmanı Jim Jones 'da Amerika ulusal çıkarlarının ateşli bir savunucu olarak bilinmektedir. Bu ve diğer atamalar, Obama yönetiminde Amerikan dış politikası için Dış İşleri Bakanlığı'nın ülkenin karakteristik ahlaki misyon algısına sahiplendiği ortaya çıkarmıştır. Bu parçalanmış kişiliğin Amerikan dış politikasında uyum mu yoksa şizofreni mi meydana getireceği hem ülke içinde hem de ülke dışında bir çok gerçek ve potansiyel çatışmanın parlama noktasında zamanla görülecektir (Pirinççi 2011, s: 104-105).

Obama, Amerikan dış politikasında çok kapsamlı reform çağrısında bulunmasına karşın gündeminin büyük kısmını Beyaz Saray'a gelişinin üzerine ABD'nin karşı karşıya acil olduğu sorunları belirliyordu. Obama'nın seçildiği 2008 de doruğa ulaşan mali kriz, diğer sanayileşmiş ülkeleri yayılma tehdidinde bulunmaktadır. Böylelikle ekonomik domino taşlarının Dünya genelinde düşmesini engellemek küresel güvenliğin önemli bir meselesi olmuştur. Aynı zamanda George W. Bush'un teröre karşı küresel savaşından kaynaklanan çeşitli sorunlar ve fırsatlar yeni başkanın karşısına çıkmıştır. Yarım kalmış işlerin 3 ü şunlardır. Beyaz sarayın ilgisini bu konulara dikkatini çekecektir. Bunlar ise 1) Amerika'nın Afganistan'daki savaş girişimindeki hayati öneme sahip Pakistan ile istikrarlı bir ilişki sürdürme 2) Usame Bin Ladin'i ele

geçirme ve 3) Başkan Bush'un 2011 yılı sonunda Amerikan askerlerini Iraktan çıkartma planını yerine getirme gibi amaçları vardır (Jervis, 2017, s. 52). Obama'nın bu politikalarından sonra başa geçecek olan Trump dönemi dış politika da daha farklı amaçlar mevcuttur. Amerikan dış politikasının dönüşüm sürecini ileri de ele alacağımız bölümlerde detaylı olarak bu konular irdelenecektir. Son olarak Trump dönemi Amerika'nın dış politikası sürecince ele alınacaktır.

3.2 Obama'nın Ortadoğu Politikası

Bu politikaya genel itibariyle bakıldığında, Obama yönetimi 2009-2013 sonrası ilk beş yılda Arap Bahar'ından kaynaklanan yeni gelişmelerin yanı sıra geleneksel Ortadoğu anlaşmazlıklarıyla da baş etmek durumunda kalmıştır. Ancak, Amerika'nın bu anlaşmazlıklara dâhil olması, Bush yönetimindeki benzer bir çözüme yönelik küçük ilerleme belirtileri göstermiştir. Obama'nın esas başarısı ise ABD'nin Irak'tan çekilmesi olacaktır ve İran'a doğru yeni başlayan yönelimin olumlu bir aşama olduğu söylenebilmektedir. Fakat şimdilik İran'ın nükleer meselesi üzerine kalıcı bir çözüm bulunmamaktadır. Bölge genelinde etkisi hala yankılanan Arap Baharı, Obama yönetiminin Ortadoğu politikası üzerinde ayrı bir tehdit oluşturmaktadır.

Amerikan politikası her zaman bölgeye özgü hedefler tarafından yönlendirilir. ABD politikasının ana fikri, bölgedeki ulusal çıkarlarını ve baskın rolünü sürdürmektir. Orta Doğunun Amerika için çok önemli olması nedeniyle politikası her zaman belirli hedeflerle şekillendirilir. Amerikan hükümetinin Ortadoğu'daki ilk hedefi petrol yatakları ve bölgedeki ABD müttefiklerinin yönetimlerini desteklemektir; bu müttefikler İsrail, Suudi Arabistan ve Körfez Devletleridir. İkinci hedef; daha önceden Sovyetler Birliği tarafından oluşturulan bir düzene karşı tehlike teşkil edebilecek yeni bir rakibin tekrar ortaya çıkmasını önlemektir. Üçüncü hedef; bölgesel anlaşmazlığın kaynaklarını ve uluslararası şiddeti sınırlayan hukuka olan saygının artmasını sağlayacak şekilde istikrarsızlığı ele almaktır, aynı zamanda hükümete ait demokratik modellerin yayılmasını desteklemek ve ekonomiye olan saldırıları genişletmektir. Dördüncüsü; İsrail-Filistin barış süreci, Orta Doğu'daki gerginliğin etkisiz hale getirilmesinde ve Amerika'nın bölgesel sürekliliğinin iyileştirilmesinde kilit bir unsur olarak görülüyordur (Lindsay , 2011,s.765).

İkinci dünya savaşından bu yana süre gelen Ortadoğu ile Amerikan ilişkilerinin tarihi hakkında yakın zamanda yapılan bir ankette, Joel Migdal iki temel modeli tanıtmıştır. İlk olarak, hayati öneme sahip meseleler ve bölgeler adına Amerika'nın müdahalesini azaltmaya yönelik devlet başkanlarının isteklerini ve başkanların bu politikayı uygulamada yani bölgesel önemli değişiklikler ve anlaşmazlıklar karşısında tüm bunları gerçekleştirmedeki yetersizliklerini ele alınmıştır. Öyle görünüyor ki; hiçbir başkan Ortadoğu'nun değişken ve merkezietçi oluşundan kaçamaz çünkü liderler bulunmak istesin ya da istemesin o bölge Amerika'yı içine çeken bir kara delikti. İkinci olarak, ilk modele karşın, Devlet başkanları bölgedeki Amerikan ordusunun varlığını aza indirmek için çaba gösterdiler. Obama'nın izlediği politikalar bu temel model ile uyum sağlamaktadır (Migdal, 2014,s.58).

Obama Amerika'nın Ortadoğu'daki yoğun askeri ve politik varlığını azaltmanın kendi içinde ulusal bir güvenlik menfaati olacağı inancı ile göreve gelmiştir. Obama'nın başlıca izlediği yol öncelikle yerel konular ile ilgilidir, örneğin 2008 de gerçekleşen krizle gelen yerel ekonomi ve ulusal sağlık hizmetleri bunlara örnek teşkil etmektedir. Dış ilişkilerde, Amerika'nın dış politikasını Ortadoğu'dan Asya'ya döndürmeyi ve Irak ve Afganistan'daki savaşları sona erdirmeyi umuyordu çünkü dışişleri bakanlığı olarak hiç olmazsa 10 yıl içerisinde Ortadoğu'dan çıkmayı düşündüklerin ifade ettiler. Obama böylelikle geleceğe tamamen Asya ve Pasifik bölgesindeki gelişmelerle yön vermeyi planlamaktadır. Yeni başkan Obama, 2009 Temmuz ayında Cario'da ülke adına önceliklerini ana hatlarıyla belirttiği bir konuşma gerçekleştirmiştir. Amerika'nın bölgedeki varlığını azaltmak için yöntemler ve ülkenin tanınırlığını artırmak için izlenecek olan politikalar belirlemiştir. Tüm bunları hayata geçirmek için, Amerika askeri birliklerini Irak'tan geri çekilmesine sağlamak veya Aralık 2011'e kadar üslerini o bölgedeki varlığını sona erdirecekti. Aktif olarak anti demokratik olayları desteklemeyecek, işkencelere müdahil olmayacak ve Guantanamo Körfezi'ndeki hapishaneyi kapatacaktır (Fawaz, 2013, s. 309)

Obama'nın Amerikanlara vaat ettiği diğer bir bölgesel konu ise İsrail ve Filistin arasında barışı sağlamak adına çaba gösterecek olmasıdır. Bu süreçteki herhangi bir başarı sağlarsa Amerika'nın İslam dünyasındaki imajını daha da artıracaktır. Obama en içten dileklerine rağmen, Amerika'nın bölgeye olan ilgisini ve ülkenin varlığını İslam devletlerinin başarısı ve Arap baharının gerçekleşmesi nedeniyle kayda değer

ölçüde azaltmamıştır. Görevini devraldığı yönetimlerdeki gibi, Obama'nın başkanlığı da şu yönetmeliği kanıtlar; Orta doğuya özgü gelişmeler başkanların öncelikleri ve değişen politikaları üzerine birbirlerini etkilemişlerdir. Obama, bölgedeki Amerikan askerinin varlığını azaltma çabalarında çok daha başarılıdır (Fawaz, 2013, s. 311).

Obama'nın başkanlığının ilk zamanlarında 142,000 Amerikan askeri vardı. Bu sayı Aralık 2011 itibariyle sıfıra düşürülmüştür. Amerikan kara kuvvetleri, İSİD ile savaşmak için Irak'a geri döndü ancak sayıları çok azdı, Obama'nın yönetiminin sonlarında askeri sayı 5000 den daha azdır. Obama Suriye'deki askeri harekât için yapılan geniş çaplı çağrılara karşı direniş göstermiştir. Libya'daki ayaklanmaya karşılık vermek için Amerikan ordusunu kullanırken kara kuvvetlerini değil Amerikan hava kuvvetlerini seçmiştir. Geleneksel askeri araçlar yerine, drone kullanımı Obama için bir imza niteliğindedir. Çok sayıda konvansiyonel birliğin konuşlandırılmasının kısmen daha iyi olacağını savundu ki bu kullanım Amerikalıları işgalci birlikler olarak görülmesine neden olabilir, göz ardı edilemeyecek sayıda istenmeyen sonuçlar doğurabilir ve sonunda şiddetli çatışmaları destekleyenleri cesaretlendirebilmektedir. Drone saldırıları sıklıkla Pakistan ve Afganistan'da yani Ortadoğu ülkelerinin haricinde gerçekleşirken, Obama'nın başkanlığı süresince; Yemen'de en az 144 ve Somali'de en az 32 saldırı gerçekleşti. Amerika aynı zamanda Suriye ve Libya'da da drone saldırıları gerçekleştirmiştir. Kara kuvvetlerinin kullanımının yetersiz kaldığı ilave askeri girişimler; özel harekât kuvvetlerinin kullanımından ve alternatif olarak kara kuvvetlerine göndermek üzere yerel birlikleri eğitime girişimlerinden daha büyüktür (Lizza, 2011).

Daha önce seçim kampanyalarında bazı konulara değinen Barack Obama, neredeyse her konuşmasında insan haklarının ve demokrasinin öneminden bahsetmiştir. Küresel gerçekçi düzene olan bu yaklaşımların, MENA (Middle East and North Africa) bölgesinde ve dünyanın diğer sorunlu kısımlarında politikalarla yürütülmesine örnek olması beklenmektedir. Bush yönetiminin İslam ülkelerine demokrasi götürme politikasını sürdürmek yerine, Obama, bölge ülkeleriyle karşılıklı saygı çerçevesinde barışçıl ilişkiler kurmayı tercih etti. Obama yönetimi iç ve dış ilişkilerde zor kullanmaktan kaçınarak, stratejik taraflarla diplomasi temelli ilişkiler kurmayı tercih etmiştir. Öncelikle, Irak ve Afganistan'dan geri çekilme yönündeki politikaları belirlemiştir. Bu yeni yönetim, müttefiklerle olan ilişkilerini Türkiye ve İsrail'de

sürdürmeyi amaçlamıştır. Bush'un tek taraflılığı ve saldırganlığına karşı çıkararak, Obama yerel ve küresel meselelere çok taraflı yaklaşımıyla farklı bir atmosfer yaratmıştır.

Dış politika ilkelerine göre, çeşitli ortaklık ve diyaloglar kurarak, Barack Obama Çin ve Rusya ile bozulmuş olan ilişkileri düzeltmeyi amaçlamıştır. Avrupa'daki gelenekçi müttefikleri için, çok yönlü alanlarda işbirliğini geliştirmeyi amaçlamıştır. Ayrıca, başlıca söylemlerinden biri, dünya çapındaki nükleer ve diğer tehlikeli silahları durdurmak ve güvenlik altyapısı oluşturmak için politikalar belirlemektir. Genel olarak, oluşturmaya çalıştığı durum hem politik hem de ekonomik düzeyde sorunsuz bir siyasi görüştür. Görevinin ilk günlerinde Obama, başlıca dış politika hedeflerinin; küresel açlığı, küresel ısınmayı önlemeyi içerdiğini, aynı zamanda nükleer silahları durdurmak için çok taraflı ortaklıklar kurulması ve güvenlik altyapısı oluşturulması gerektiğinin altını çizmiştir (Gordon & Trainer, 2013).

Küresel anlamda ekonomik ve politik konulara odaklanmak ve saldırgan bir tavır almak yerine, diyaloglar kurarak anlaşmazlıklara çözüm getirmeye, dünyadaki ifade özgürlüğüne, kadınlar için eşitlik haklara, hukukun ve adaletin önemine odaklanmayı tercih etmiştir. Ekonomi kanadında ise, orduya yatırım yapan son politikaları ve Irak'ta olduğu gibi hala devam eden işgalleri ekonomik olarak kötüleşmenin nedeni olarak görmektedir.

2008 ekonomik krizinin sonuçlarını hafifletmek ve yeniden eski gücüne geri getirmek için, Obama yönetimi, çoğunlukla askeri teçhizata yatırım yapmamayı amaçlamıştır. Bununla birlikte, Asya-Pasifik'te gücünü artıran bir Çin vardı ve bölgedeki gücünü kaybetmemek amacıyla aktif ve istikrarlı bir politika izlemeye çalışmıştır. Bu şekilde kabul edilen bazı diplomatik ve ekonomik politikalar olmuştur. Ancak Çin'in durdurulamaz gelişimini fark ettiklerinde ve Pasifik'teki askeri üslerini güçlendirmeye devam ettikleri zaman, askeri teçhizata daha fazla odaklanmamanın önemini ifade ederken, Obama yönetimi politikasını bir bakıma değiştirmiştir. Ekonomik ve ticari yönden, yüksek kaliteli bir ticaret ve yatırım platformu olduğu inancıyla Trans-Pasifik Ortaklığı'nı desteklemişlerdir (Lizza, 2014).

Obama yönetimi Amerika'nın gelecekteki ekonomik refahının çoğunlukla Asya bölgesine bağlı olduğu gerçeğinin farkına vardı ve odak noktasının Orta Doğu'dan

Asya'ya kayma olasılığı olabilmektedir. Öte yandan, Obama yönetimi, Rusya ile ABD arasındaki ilişkilerin iyileştirilmesi gerektiğine inanıyordu ve ikisi arasındaki konular hakkında hoşgörülü davranmaktadır. Yönetiminin ilk yarısında Obama, Moskova ile işbirliği prensibi talep etti ve bu politikayı Bush döneminde giderek kötüleşen ilişkilerin düzeltilmesi için planlanan "sıfırlama politikası" olarak nitelendirmiştir. Ancak Putin'in bunu kendi lehine bir avantaj olarak dönüştürebileceği gerçeğini göremiyordu. Rusya'nın 2014'te Kırım'ı işgal etmesi ve 2015'ten bu yana Suriye'nin çatışmasına yönelik askeri müdahaleler sürpriz olarak değerlendirilmemelidir.

Rusya'nın Orta Doğu ve Karadeniz bölgelerinde konuşlanması, Amerika'nın Avrupa'daki müttefiklerini rahatsız etmiştir. Putin'in bu eylemlerine karşı müttefikleri rahatlatmak için, Obama yönetimi kendisini zor bir durumun içine sürüklemiştir ve silahlanmayı artırmak zorunda kalmışlardır. Avrupalı müttefikleri ile birlikte Ukrayna meselesi konusunda Rusya'ya karşı yaptırımlar, ülkeler arasındaki ikili ilişkilerde gerginliğe neden olmuştur. Politik, ekonomik ve kültürel özelliklere sahip jeopolitik bir bölge olan Orta Doğu'da Obama'nın tasarlanan politikaları, İran'ın genişlemesini en başından önleyebilecek duruma gelmiştir. Bu amaca göre, 2015 yılında İran ile Birleşmiş Milletlerin daimi beş üyesi ve Almanya'nın arasında bir anlaşma yapılmıştır. ABD'nin demokrasiyi ve çok taraflılığı savunmada isteksiz davranması ve Arap Baharı sırasında temel haklarına sahip olan bölge vatandaşlarına yetersiz destek sağlaması, Obama yönetiminin başlangıçta belirlediği yolu takip etmediğini gözler önüne sermiştir (Alyasiri, 2018, s. 12).

Obama, Suriye'deki Esad yönetiminin zulmünü şiddetle kınamıştır, bu rejimin değişmesi çağrısında bulunmuştur. Kimyasal silah kullanılması durumunda, kırmızı çizgiyi ihlal ettiği için Amerika'nın bölgeye müdahale edebileceği konusunda Esad'ı uyarmıştır. Bu esnada, Esad tarafından tüm uyarıların ihlal edilmesine rağmen, Amerika Birleşik Devletleri tarafından müdahale gelmemiştir. Tunus'ta başlayan ve neredeyse bütün Arap devletlerine sıçrayan Arap isyanları sırasındaki yetersiz desteği yüzünden, bölgedeki diktatörlük güçlendi ve yaşanan kargaşalar giderek büyüdü. Bu sonuç, çözülmemiş politik bir meseleyi de beraberinde getirmiştir (Jervis, 2017, s. 35).

Bir diğer önemli konu ise İsrail-Filistin ilişkisi ve Obama yönetiminin karşılıklı arazi değişim politikasını desteklemesiydi ve Obama, ABD'nin devam eden İsrail yapılanmasının geçerliliğini kabul etmediğini belirtmiştir. Obama ve yönetimi, İsrail'in

Filistin topraklarındaki yasadışı yapılanmasına karşı çıkmıştır. Bu politika, Amerikan'ın uzun vadeli dış politikasının bir dönüm noktası olarak sayılabilmektedir. Muhtemel Filistin kararın hemen ardından, Obama, karşılıklı bir çözüme net bir şekilde karşı olan Netanyahu'dan sert tepkiler almıştır. Dahası, gelenekçi müttefik Avrupa ile olan ilişkiler büyük ölçüde ticaret ve yatırım işbirliğini azaltmıştır. İki taraflı bir anlaşmazlık iki ana batılı taraf arasında ortaya çıkmıştır. Bazı Avrupa ülkelerinin 2008'den bu yana yaşadığı ekonomik sorunlar Amerikan ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle, bazı kontrolsüz stratejik bölgesel ortaklıkların var olduğu düşünülmektedir. (Branda, 2018, s. 162).

Amerikan Ortadoğu dış politikası, Doğu Avrupa ve kontrolün Rusya'ya büyük ölçüde geçmesine izin veren eylemler Avrupa birliğindeki müttefikleri rahatsız etmiştir. Başkanlığının sonunda, Obama, Asya'da tamamlanmamış bir görev, Orta Doğu'da çözülemeyen sorunlar, devam eden bir İsrail-Filistin meselesi, ekonomik büyümede gerileme, durdurulamaz nükleer güçler ve yeni başkan Donald Trump'a hoşnutsuz müttefikler bırakacaktır.

3.2.1 Suriye Müdahalesi

Obama yönetiminin 2. döneminde Suriye krizi, Ortadoğu'da Amerika'nın baskın rolünü tehdit eden en önemli unsurlardan biridir. Suriye krizi, iktidardaki nüfuzlu kimselerle ile hükümeti devirmek isteyenler arasında uzun süredir devam eden silahlı bir çatışmadır. Bu çatışma, Arap baharının bir parçasıdır ve muhtemelen bu ayaklanmanın son büyük çatışması olacaktır. Bu krizin amacı otokrat liderlerin uzaklaştırılması ve demokratikleşmenin önünü açmaktır. Ancak bu zorlu bir süreçtir, çünkü Suriye iç krizi, özellikle Ortadoğu'da baskın bir otoriteye sahip olan ABD için uluslararası camiada büyük önem taşımaktadır (Fawaz, 2013, s. 320).

Suriye, Arap Baharı'ndan etkilenen üçüncü bir ülkedir, ancak oradaki olaylar çok farklı soruları da beraberinde getirmiştir. Öncelikli olarak, Suriye'deki olaylar Libya'dakilere ayna tutuyordu ki bu olaylar; vatandaşlar Suriye'de uzun süredir devam eden bir otokrat olan Bashar Esad'a karşı protesto gösterisi başlatmıştır, hükümetin ordusu protestoculara ateş açtı ve her ikisinde de bir insanlık felaketinin işleneceği korkusu vardır. Bashar Esad'ın bu politikalarına karşı yine de Obama, Suriyeli sivilleri korumak için askeri müdahaleyi reddetmiştir. Savaş ilerledikçe ve çok sayıda yabancı

taraflar müdahil olmuştur, insanlık trajedisi ortaya çıkmıştır. 2016 yılının sonuna kadar 4,5 milyondan fazla mülteci ve altı milyon ülke içinde yerinden edilmiş insan vardır. Devam eden insanlık trajedisi ve savaşın sona ermeyecek gibi görünmesi, ABD'nin sivilleri koruma amaçlı askeri müdahalesine ikinci bir fırsat doğmuştur. İki seçenek önermiştir: güvenli sığınaklar ve uçuşun yasak olduğu bölgeler. Güvenli sığınaklar için insani gerekçe açık olsa da, ordu şiddetle karşı çıkmıştır. Hatırlayacağımız üzere Bosna'da yaşanan savaşta bize gösterdi ki güvenli sığınakların kurulumu oradaki halkı korumaya yetmeyecekti bu nedenle güvenli sığınakların korunması için yeni yöntemler tasarlanması gerekmektedir Muhtemelen uçuşa yasak olan alanların oluşturulmasını kapsamıştır. Ancak bunu Suriye'de yapmak Libya'da olduğundan daha zor olacaktır. Suriye hava savunma kabiliyetleri Libya'ninkinden çok daha üstündü ve onlara hasar verme girişimleri hiç şüphe yok ki sivil kayıplarla sonuçlanacaktır (Kardaş, 2017).

Genelkurmay Başkanı, Martin Dempsey; uçuşa kapalı bir bölgenin kurulması için personel kurtarma güçlerini yerleştirmemizi gerektiren ABD uçağının kaybı gibi riskleri oluşturan binlerce Amerikan askerinin konuşlandırılması gerektiğini savunmuştur ve Suriye hükümeti büyük ölçüde biyolojik silahlara güvendiği için çok büyük bir etkisi olmayacağı aşıkardı. Bunun gibi argümanlar Obama'nın bu fikri reddetmesini kolaylaştırdı. Bunu yaparken, başka bir Amerikan geleneğine bağlıdır, yani kitlesel vahşet davalarında rol almamaktadır ne Kamboçya, Ruanda, Bangladeş ne de başka yerlerde olduğu gibi (Kardaş, 2017).

Obama'nın Suriye'de Amerikan askeri gücünü kullanmış olabileceği üçüncü, çok farklı bir durum vardır. Bu, ülkenin kimyasal silahlarının varlığı ve olası kullanımı ile ilgilidir. 2012 yazında bunu yapmayı planladığına dair ilk ipuçları vardır. Pentagon stokları bulmak ve güvence altına almak için acil durum planları geliştirdi ancak bunlar en az 75.000 asker gerektireceği sonucuna varıldığından dolayı rejimin sahip olduğu silahları kullanmasını engellemesi için hedef değiştirmiştir. Obama, Suriye hükümetine en önemli müttefikleri olan Rusya ve İran üzerinden bir uyarı verdi. Ancak 20 Ağustos'ta manşetsiz bir kamuoyu duyurusunu da dile getirmiştir. "Esad rejimine karşı çok net olduk. Bizim için kırmızı çizgi etrafta dolaşan veya kullanılmakta olan bir sürü kimyasal silah görmeye başlamamızdır. Obama açıkça askeri bir harekâtla gözdağı vermese de, "kırmızı çizgi" ifadesi ile birlikte bunu yapma taahhüdünde bulundu. Sonraki aylarda ise yorumlardan uzak durmaya çalışmıştır. Ancak Suriye rejiminin

alenen Ağustos 2013'te kimyasal silah kullanmasından sonra Obama, Amerika'nın Suriye rejim hedeflerine karşı askeri bir harekâtla karşılık verebileceği tehdidinde bulunmuştur. Kısacası Obama'nın askeri harekât için daha da haklı olduğu ortaya çıkmıştır. Sadece Suriye hükümetinin, çoğu kişinin insanlığa karşı suç olarak algıladığı şeyi kabul etmesi değil aynı zamanda Obama'nın önceki açıklamaları, o kişilerin yerine getirmesi gereken bir yükümlülük olarak değerlendirmesini sağlamıştır (Jervis, 2017, s. 32).

Bu, bölgedeki Amerika ve müttefiklerinin dışında artık farklı devlet otoriteleri de bulunmaktadır. Rusya ve Çin'in Ortadoğu üzerinde düzenini korumakta kararlı olduklarını BM Güvenlik Konseyinde Esad'ın yanında yer alarak bunu göstermişlerdir. Böylece Ortadoğu bölgesi için ortak bir çıkara sahip olduklarını Amerika'ya açık bir şekilde gösterdiler. ABD, Libya krizinde muhalif gruba destek oldu ancak Suriye krizinde, muhalif grubu destekleyip desteklemeyecekleri konusunda tedbirli davranmaktadır. Suriye bölgesi, aşırı İslamcı grup ve onun düşmanı İran ile çevrelenmiştir. Suriye kimyasal, biyolojik silahlara ve roket ve füze cephaneliğine sahip olması sebebi ile bu silahlar uluslararası camianın terörist gruplar tarafından ele geçirilmesini göze alamayacağı silahlardır. Üstelik Suriye'deki çatışma, ABD müttefiki olan komşu ülkelere kadar kolayca yayılabilir ve bu ülkeleri etkisi altına alabilmektedir (Kepsutlu, 2016).

Dışişleri Bakanı Kerry askeri harekâtı yapabileceklerini savunmuştur. Başkan Yardımcısı Biden ise büyük ulusların blöf yapmadığını söylerken diğer yandan güvenilirliğimizle alakalı olarak Amerika herhangi bir şey söylediğinde diğer ülkelerin hala ona inanıp inanmadıklarıyla onlara kalmıştır, açıklamasını yapmıştır. Pentagon, Akdeniz'deki gemilerden atılan kurvaziyer füzeleri ile vurulabilecek neredeyse elli hedefe saldırı planları geliştirmiştir. Ancak, Obama kısa sürede askeri harekâtı istemiyordu. Askeri Harekâtı'nın olması Obama'nın politikalarına zarar verecekti. Obama bu yüzden B planını uyguladı ve diplomasiye dönmüştür (Kardaş, 2017).

Suriye liderinin askeri harekâtı önlemek için yapabileceği bir şey olup olmadığını sorduğunda, Esad'ın böyle bir şey yapmak üzere olmadığını söylemesine rağmen Kerry, "Elbette, kimyasal silahlarının her parçasını gelecek hafta uluslararası topluluğa devredebilir" demiştir. Bunun; Kerry'nin müttefikleriyle yaptığı konuşmaları yansıtan gündelik bir söz ya da ciddi bir diplomatik öneri olup olmadığı net değildir.

Ancak Rusya, bu durumun şiddeti arttırabileceği ve bölgede yeni bir terör dalgası yaratabileceği konusunda ABD'yi uyarmıştır. Ayrıca, olabilecek herhangi bir saldırı Suriye sınırlarının ötesine taşınırsa, bu kimyasal ve biyolojik silahların Türkiye, Ürdün ve İsrail gibi müttefiklere gözdağı verme tehlikesi ve bu silahları aşırı İslamcı grupların devralma ihtimali de vardır. Sonuç olarak, ABD askeri saldırı planını ikinci planda tutuyor. Suriye'nin kimyasal ve biyolojik silah kullanımı ile ilgili sorunu Ruslar ile diplomatik uğraşlar sonucunda işbirliğine gitmişlerdir. Suriye rejimi ise, açık bir şekilde Rusya'nın önerisini memnuniyetle karşıladı ve uluslararası bağımsızlık için diplomatik bir çözümün mümkün olabileceğini belirtmiştir. Rusya hızla hareket etti, Suriye'yi kimyasal Silahlar sözleşmesini kabul etmeye ve tüm kimyasal silahlarını 30 Haziran 2014'e kadar imha etmek için bir plan geliştirmeye ikna etmiştir. Böylelikle Rusya diplomatik bir şekilde ABD'yi askeri saldırılar konusunda kontrol altına aldı ve aynı zamanda bölgedeki ABD'nin baskın rolünün azaldığına dair sinyaller vermiştir (Nuruzaman, 2015, s. 14)

3.2.2 Irak'ta Radikallerle Mücadele

ABD' için yarım kalan işlerin en önemli kısmı Irak'tan geçmektedir. Obama'nın seçim vaatlerinden biri ABD'yi Irak'taki savaştan çıkarmaktır. Amerikan birlikleri 2009 yazına kadar Iraktaki şehirlerdeki askerleri dahil tüm birlikler 2011 yılının sonuna kadar ülkeyi terk etmiş olacaktırlar. Ocak 2009 da yetkileri eline almasından hemen sonra, Obama Irak savaşını bilfiil sonlandırmak için zemin hazırlayarak savaşta olan ya da olmayan bütün Amerikan birliklerine, Aralık 2011'e kadar Irak'tan ayrılmasını emretmiştir. Bu, Irak'taki karmaşık siyasi dinamikler ve ABD'nin Irak'tan geri çekilişi sonrasında komşu ülkelerin hükümleri için zorlu çekişmelere sebep olan bir aşamadır. Başkan Bush, El-Kaide ajanlarını kontrol altında tutmak ve Irak silahlı kuvvetlerini eğitmek için arkasında destek kuvvetler bırakarak Irak'tan çekilmeye karar vermiştir. Obama da bu bölgeyi kontrol altına almak için az da olsa Amerikan askeri gücünün varlığının bu coğrafyada yer alması gerektiğini düşünmektedir.

Amerika'nın Irak'ı işgalinin başlangıçtaki muhaliflerden olan Obama, George Bush'un 2011 sonu itibariyle tamamen geri çekilme takvimine uymaya oldukça karardır. Dokuz yıllık bu savaşta, bir milyondan fazla Amerikalı savaşmıştır.

Bunlardan yaklaşık 4500 'ü ölmüş ve 32.000'den fazlası yaralanmıştır. Irak güçleri ve siviller için zayıt tam olarak bilinmemekle beraber çok daha fazlaydı ve iki milyondan fazla Iraklı evlerinden olmuşlardır. Irak'ın geleceği son derece belirsizken, bu savaş 2001 ve 2011 arası 800 milyar Amerikan dolarından fazlasına mal olmuştur. Bu sebeple Obama 21 Ekim'de "askerlerimiz, tatilde kesinlikle evde olacaklar" diye duyurduğunda Amerikan halkını azda olsa rahatlatmıştır. Amerika yönetimi 2003 yılında Irak'ı işgal ettiğinde 3 tane hedefi vardır: Irak'ı ABD ve müttefiklerini tehdit eden kitle imha silahlarından arındırmak ve silahlara el koymak; Saddam Hüseyin'in otoriter rejimini devirmek ve son olarak demokratik olarak kendine yeten bir yönetim oluşturmalarından Iraklı vatandaşlara yardım etmek gibi 3 temel amacı bulunmaktadır. Saddam Hüseyin'in var olduğu sanılan kitle imha silahı cephanesinin var olmadığı gerçeğiyle birlikte, bu hedeflerden ilki Amerika için geçersiz olmuştur. İkinci hedef 30 Aralık 2006'da Saddam Hüseyin'in idamıyla birlikte rejimini yok etmişlerdi ve ikinci hedef açık bir şekilde elde edilmiştir. Üçüncü, demokrasi inşa etme hedefi, devam eden bir iş olarak karşlarına çıkmıştır. Devam eden siyasi şiddet arasında, Irak vatandaşlarına şimdiye kadar ilk defa çok partili seçimlerde oy verme olanağı sunan temsili hükümet sistemi yürürlüğe konulmuştur. Bununla birlikte Irak devleti vatandaşlarına temel hizmetleri sağlamayı başaramadı. Yeni siyasi sistem ve parlamentonun ulusal birlik yerine sert rekabeti teşvik edeceği çok geçmeden netlik kazanmıştır (Gordon, 2013).

Amerika müttefiklerinin güvenliği için ayrıca yukarıdaki cümlelerde değindiğimiz gibi Irak halkının demokrasi inşası devam eden bir süreçtir. Amerika bu coğrafyadan çıksa bile bir kontrol mekanizması yaratması şarttır. Bu durum ise Obama'nın aklından birkaç soru işareti bıraktı ki bunlar; savaş birliklerinin geri çekiliş tarihi, bu zaman dilimi ile 11 Aralık 2010 tarihleri arasında ülkede kalacak askeri kuvvetlerin sayısı ve 11 Aralık 2010 sonrası bazı birlikleri Irak'ta bulundurabilme ihtimalidir. Obama, bu konuya verilen önceliği dile getirerek askerden ilk ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında savaş birliklerinin geri çekilme tarihi hakkında öneriler istemiştir.

Savunma bakanı Roberts Gates'in en düşük seviyedeki riskler için temin edileceğine inandığı 10 Aralık 2010 tarihine kadar ki üç aylık geri çekilme süresidir. Bir diğeri hedeflerimize ulaşmamızın en yakın olasılığı Ağustos 2010 süresince dokuz aylık geri çekilme zamanı ve bu süreç Irak güvenlik güçlerinin ilerlemesi için hepsi olmasa da

çoğu gereklilikleri yerine getirebilmektedir. İlaveten Obama'nın görevi tamamlamak için fazlasıyla yüksek riske neden olan 2008 kampanyasında önerdiği gibi Mayıs 2010 süresince 16 aylık zaman dilimi. Obama, 2010 tarihli öneriyi kabul etmeye karar verdi. Ülkede kalan birlik sayısına gelirse, Obama Irak askeri kuvvetlerini eğitmek, Amerikalıları korumak ve terörle mücadele faaliyetlerine devam etmek için ordunun beklentisinden biraz daha az olan 35.000-50.000 üzerinde karar kılmıştır. Savaş birliklerinin geri çekilmesiyle Amerika fikren Irak'tan geri çekilmiş olmuştur. Bu adım Nisan 2009 ile Ağustos 2011 tarihlerinin ABD Büyükelçisi Christopher Hill'e göre; Amerikan Dışişleri bakanlığında Irak'ın uzak durulması gereken bir mağlup taraf olarak bürokratik üne sahip olduğu net olarak doğrudur. Irak'ın Dışişleri bakanlığının değil de ordunun bir sorunu olarak kaldığı günden güne netleştirilmiştir. Örnek olarak, Dışişleri bakanı Hillary Clinton Irak'ı sadece bir kez ziyaret etti ve sonrasında anılarında ülkeye dair kayda değer bir bahse yer vermemiştir (Fawaz, 2013, s.321).

Washington'un öncelikli çıkarı, ülkeler arasındaki uzun vadeli stratejik ilişkileri korunuyor hale getirmektir ki burada amaç politik yeniliğe teşvik etmekten daha çok istikrarı hedeflemektir. Sonucu ikna edici olmayan 2010 parlamento seçimlerinden sonra titizlikle bir güç paylaşımı yönetimi kurmak işe yarayabilmektedir. Aralık 2011'den sonra Amerikan birliklerinin devam eden varlığı başka bir istikrar kaynağı olarak hizmet edebilecektir. İki ülkede de özellikle askeri liderler arasında ortak bir uzlaşma vardı. Bu durum kaçınılmaz olabilirdi ama politik hamleler müzakereleri zora sokmakta ve sonucunda da başarısızlığa uğratmada rol oynamıştır.

Görüşmeler, hem Washington hem de Bağdat'ta büyük ölçüde iç siyasi kaygılar ile yönlendirildikleri şekilde ortaya çıkmıştır. Her iki tarafta güvenlik kaygısından ziyade politik hamlelerin süreci yönlendirmesine izin vermiştir. Beyaz Saray da nispeten ilgisizdi ve görüşmelerde aktif bir rol üstlenmemiştir. Eğer Amerikan birlikleri bölgede kalıcı olacaksa, iki konuda karar kılınması gerekiyordu: kaç askeri birlik kalacak ve Iraklılar onları bölgelerinde kabul etmeye istekli olacaklar mıydı? Obama'nın yetki vermek için gönüllü olduğu bölgede kalacak olan askeri birliklerin sayısı 2011 yılı süresince azaltılmıştır. Ordu, başlangıçta on beş yirmi bin askere ihtiyaç duyulacağını ön görmüştü ki bu rakam Beyaz Saray için çok yüksektir. Mayıs ayında yüz bin askerin kalacağı konusunda geçici bir karar alındı, ancak Obama bu sayıyı Iraklılarla paylaşmamıştır. ABD halkına iletilecek olma korkusuyla Amerika'nın kaç

askeri birliğe yetki vereceğini açıkça belirtmek istemedi zira devamlı bir askeri birliğin bulundurulmasından yanaydı ve Iraklıların daha az asker talep edeceği inancındadır. Ayrıca Obama Iraklıların resmi olarak sürekli bir askeri birliğin bulundurulmasını talep etmesi konusunda üsteledi ki bu Iraklılar için sağlaması zor olan bir durumdur (Migdal , 2014).

Büyükelçi Hill, Iraklıların askeri birlikleri isteyip istememe söylemlerinde tümüyle dürüst ve sözlerine bağlı kalacaklarından emin olmadığını daha sonradan belirtmiştir. Başbakan Maliki'nin bir bakıma Ağustos ayının başlarında ABD birliklerini istediği zaman, Beyaz Saray ülkede kalan askeri birliklerin sayısının çok daha azaldığını, bütçe endişelerini, daha sınırlı bir görev ve istihbarat değerlendirmesini göz önünde bulundurmaya başladı ki Amerikan birliklerinin geri çekilmesinde dolayı bir kargaşa yaşanmayacaktır. Sonuç olarak Ağustos ayının ortalarında Obama yönlendirilen fazladan bin beş yüz askerle birlikte devamlı kalacak olan bölgede bulunun birliklerin önerilen sayısını üç bin beş yüz'e düşürmüştür. Askeri birliklerinin sayısı üzerine alınan karar ile birlikte bir sonraki mesele Iraklılar ile bir Güçler Birliği Anlaşmasının sonucuna varılması gerektiğidir. Güçler Birliği Anlaşmaları (SOFA) Amerikan personelinin haklarını ve ayrıcalıklarını belirleyerek Amerikan kuvvetlerinin yabancı bir ülkede faaliyet gösterebileceği yasal bir ortam sağlar. Güçler Birliği Anlaşması 31 Aralık 2011'den önceki dönem için elverişliydi ve Obama yapılacak herhangi yeni bir anlaşmanın benzer ayrıcalıklara sahip olması gerektiği konusunda ısrarcıdır. Dahası bu anlaşmanın Irak parlamentosu tarafından kabul görmesinde de ısrarcıdır. Bu çok büyük bir sorundu çünkü Irak halkı yeni elde ettikleri özerkliklerine çok düşkünlerdi. Irak'ın önde gelen muhalefet partilerinden biri, birbirinden bağımsız iki meseleyi ilişkilendirdiğinde başka sorunlar ortaya çıkmıştır. Sonunda ortada bir meclis anlaşması yoktu ve Obama ile Maliki Eylül ayının ortalarında Amerikan birliklerinin tamamen geri çekildiğini duyurmuşlardır (Fawaz, 2013, s. 322).

ABD işgal yılları süresince yani 2003-2011 yılları arasında Irak'taki siyasi dinamikler son derece önemli iki gelişmeyle şekillenmiştir: Şii - Sünni mezhep çatışmaları ve İran yanlısı Şii siyasi seçkinlerin yükselişi, bu iki gelişme doğrudan ABD'nin Irak'ı işgal etmesinin sonuçlarıdır. Mezhep çatışmaları 2006 sonrası başladı ve paramparça edilen Iraklıların hayatlarıyla birlikte dinsel ayrışmanın her iki cephesinde de oluşan zayıflar ve devasa bir kan banyosu ile sonuçlanmıştır. Irak'ın iki

güçlü komşusu olan Şii İran ve Sünni Suudi Arabistan kendilerini din kardeşlerine destek verecek şekilde konumlandırıdılar. İran, kendine en az üç temel pay çıkarmaya çalıştı: ilk olarak gelecekte İran'a Saddam benzeri tehditler yaratmayacak dost bir Şii hükümetinin Bağdat'ta kurulması; ikinci olarak ABD'nin Irak'tan yavaş yavaş geri çekilmesi ve üçüncüsü Irak'ta Sünni Arap etkisinin en aza indirilmesi. Suudi Arabistan'ın çıkarları ise tam tersi yöndedir. İşgal sonrası Irak siyasi düzeninde, Sünnilerin yanı sıra Şiilerinde içinde bulunduğu laik bir hükümeti desteklerken, aynı zamanda İran destekli Şii'nin yeniden dirilişini engellemek istemiştir. Suudi Arabistan, Sünni aşiret liderlerine ve eski ara dönem bakanı Ayad Allavi liderliğindeki laik Şiili siyasi partilere ev sahipliği yaparken, İran, eski Başbakan Nouri Al-Maliki liderliğindeki Irak Liste Partisi ve İran, Al Sadr Hareketi gibi oluşumlara ve gruplara destek vermiştir. Saddam Hüseyin'in uzun süreli egemenliği altında zulmedilen çoğu Şiilerden azınlıkta olan Sünnileri siyaseten ortadan kaldırması bekleniyordur. Bu olanlar, mezhep çatışmalarını bertaraf etmek, bölgesel güvenlik istikrarını sağlamak ve böylelikle Irak'taki İran etkisi kontrol etmek için Sekreter Robert Gates'i beceriksizce Suudi ve Mısırlı liderleri ikna etmek için harekete geçmeye zorlamıştır (Gordon, 2013).

İran'ın Irak'taki etkisi daha kapsamlı olmasına rağmen Irak halkının işgalci güçlere karşı büyük çaptaki direnişi göz önüne alındığında, Amerika'nın tümüyle geri çekilme dışında başka bir seçeneği yoktur. Aralık 2008 de Bush yönetimiyle Irak hükümeti arasında imzalanan Güçler Birliği Anlaşması (SOFA) ABD kuvvetlerinin 1 Ocak 2012'ye kadar Irak'tan ayrılmasını gerektirmektedir. Nouri Al-Maliki hükümeti, Amerikan birliklerinin bu süreyi aşmasına olanak sağlayacak olan başka bir Güçler Birliği Anlaşması için müzakere etmek istememiştir. Şii din adamı Moqtada Al Sadr'ın Al-Maliki'nin iktidar koalisyonundan çekilme ve onun hükümetini düşürme tehditleri Irak'tan çekilmeye yönelen Amerikan birliklerini harekete geçirmiştir. Tıpkı Bush gibi, Obama da beklenmedik durumlarla baş etmek için Irak'ta az sayıda görevlendirilmiş olan Amerikan birliklerini görmeyi istemiştir fakat Iraklılar onlara yerel kanunlarda ayrıcalık vermeyi reddetti. Bunun anlamı, Amerikan birlikleri Irak yasaları çerçevesinde faaliyet gösterecek ve tüm askeri operasyonlarda Irak hukuk sitemine karşı sorumlu olacaklardır (Alyasiri, 2018, s. 16).

ABD'nin Irak'tan çekilmesi, en başından beri Obama'nın Irak savaşındaki tutumuyla ve seçim vaatleriyle bağdaşmıştır. 2002 Ekim ayının başlarında Bush'un

başlattığı “aptal savaşı” olarak gördüğü ve 2007–2008 başkanlık kampanyası boyunca şiddetle vurguladığı bir durum olan Irak savaşının bittiği iletmıştır. Bush’u Irak savaşına son vermediği için eleştirdi ve ABD’nin sonucunda ne olacağı bilinmeden, belirlenmemiş bir maliyetle gerçekleşen süresi belirsiz işgali konusunda endişeliydi ama Bush’un politikasının kısmen bir devamı olan Afganistan’daki Bin Ladin ve El Kaide ile mücadeleyi bitirme kararından geri adım atmadı. Teröre karşı savaşı devam ettirmiştir.

11 Eylül sonrası Amerika’nın Ortadoğu politikası önceki politikalara oranla daha ılımlıydı. Irakta yaşanan köklü değişimler ve Arap Baharı ABD’nin ılımlı olma politikasını zora sokmuştur. Bunun üzerine Suriye de iç savaş çıkınca IŞİD gibi bir terör örgütünün de bölgede hakimiyet kurma çabası eklenince sorunları içinden çıkılması güç bir duruma getirmiştir (Pirinççi, 2014).

Irakta yaşanan problemler ve sorunlar ülkenin etnik gruplara bölünmesine neden olmuştur. Bu bölünmeyle beraber Irakta sürekli bir kaos ortamı oluşmuştur. Etnik gruplar arasında Kuzeydeki petrolün hangi grup tarafından kontrol edileceği tartışması varken, IŞİD bu bölgede güçlenip hakimiyet kurmak için 800 civarı Irak vatandaşını öldürüp bölge de bende varım mesajını vermiştir (Ebrari, 2014).

Bölgede yaşanan çatışmalara ve gerilimlere baktığımızda terör örgütlerinin bu bölgeye nasıl dahil olduğunu incelememiz gerekmektedir. Terör örgütleri bu bölgeye Afganistan, Çeçenistan ve Bosna da yaşanan savaşlar sonucunda bu bölgeye yerleşmişlerdir. Bu çatışmalardan kaçan savaşçılar bu bölgeye sığınmak için uğraşmışlardır. Bölge de yaşanan çatışmaların bir diğer nedeni ise Amerika’nın Iraktan çekilmesi ile başlayan süreçte yönetimde yer alan Maliki ile Sunni gruplar arasında görüş ayrılığı çıkmaya başlamıştır. Sunni gruplar dışlanmıştır. Bu gruplar Iraktaki mevcut yönetimi muhalif olmuşlardır. Bu muhalifliği de kendilerine yakın bir bölgede yer alan Suriye’ye giderek yapmışlardır. Arap Baharı’nın da etkisiyle ülkelerinden Suriye topraklarına giden bu Sunni gruplar bu bölge üzerinde karışıklık çıkarmayı hedeflemişlerdir. Yani bu Sunni gruplar ülkelerinden hiç dışlanıp gitmeselerdi, Irak bölgesinde IŞİD ile mücadele daha kolay olabilirdi. Belki de IŞİD’in bu bölgede bu kadar güçlenmesi durdurulabilirdi (Pirinççi, 2014, s.13-14).

Amerika IŞİD tehdidinin artmasıyla beraber bu bölgeye 300 askeri danışmanını yollamıştır. Ardından 8 Ağustos 2014 tarihinde bu bölgeye hava saldırısı planlamış ve

IŞID'e karşı hava saldırısını gerçekleştirmiştir. Amerika IŞID ile mücadele stratejisini 10 Eylül 2014 tarihinde açıklamış olup içerisinde NATO ülkelerinin de barındığı bir koalisyon oluşturmuştur. Bu ülkeler ise sırasıyla şöyledir. İngiltere, ABD, Fransa, Almanya, Türkiye, İtalya, Danimarka, Polonya, Kanada ve Avusturalya gibi 10 tane NATO üyesi ülke bu koalisyonda yerini almıştır. Amerika IŞID ile mücadele stratejisini açıklarken kendini ön planda tutmayıp NATO'yu ön plana çıkartmıştır (Pirinççi, 2014, s.15).

IŞID tehdidinin arttığını gören Obama, bu tehdidi azaltmak ve bu bölgeden tehdidi kaldırmak için 4 aylık bir stratejik yol izleyeceğini bildirmiştir. İzleyeceği ilk yol Amerika güçlerince IŞID'e havadan saldırmak ikinci strateji ise IŞID saldırılarına karşı mücadele içinde olanlara sahada açık destek vermek üçüncü stratejik yol ise IŞID'in yapacağı saldırıları ve eylemleri önlemek amacıyla terörle mücadele kapasitesini en üst düzeye çıkarmak, son ve dördüncü stratejik yol ise IŞID tarafından yapılan eylemler de zarar gören vatandaşlara insani yardımda bulunulacağı Obama tarafından taahhüt edilmiştir. Bu politikaları da kamuoyuna sunmuştur. Amerika'nın oluşturduğu koalisyon ile birlikte Avrupa ülkeleri de bu coğrafyada varlığını göstermiştir. IŞID koalisyon güçlerine karşı şansının olmadığını biliyordu. Bu yüzden sivil halkın arasına karışıp savunma stratejisini bu yöne doğru çekmiştir (Pirinççi, 2014, s.16).

ABD, bu bölgede IŞID ile mücadele edecek olan kuvvetlere de askeri destek sağlamaktadır. Amerika'nın bu bölgede askeri destek sağlaması Irak adına gelecekte çok tehlikeli olarak görülebilir. Irak Kürt Bölgesel yönetimi' ne de yapılan silah yardımlarıyla beraber bölgede bir Kürt Devletinin kurulmasında istekli grupları isteklendirebilir ve güçlendirebilmektedir. Bölgede oluşacak olası bir Kürt gücünün varlığı hem Türkiye'yi hem de İran'ı toprak bütünlüğü açısından oldukça rahatsız ederken aynı zamanda bölge petrolünün ve yeraltı kaynaklarının da kontrolünü bu gücün ele geçirmesi manasına gelmektedir. Rusya ve İran'da ABD'nin bölgede IŞID ile savaşırken destek aldığı ülkelerin başında gelmektedir. Rusya ve İran'ın bu bölgede olası bir hak talep etmesi durumunda bölgede istikrarsızlık ve kaos oluşabilmektedir. IŞID amaç olarak kendine Irak, Suriye, Ürdün, Filistin üzerinden bu bölgelerdeki topraklara sahip olup bir hilafet devleti kurmayı gaye edinmektedir. IŞID' in bu amaca yönelmesi hem küresel hem de bölgesel faktörlerin dikkatini çekmekte olup, IŞID' in bu

amacına ulaşmasına izin vermeyeceklerdir. Artık küresel ve bölgesel aktörlerin Ortadoğu da daha fazla aktif olacağı ön görülmektedir (Ebrari, 2014).

Amerika'nın 2003 yılında Irak'a yaptığı müdahaleden bu coğrafyada yaşanan kaos ortamının son bulması için ilk olarak Irak'ta istikrarlı bir devlet yönetiminin oluşturulması koşulu sağlanmalıdır. Oluşturulacak Yeni devlet sisteminde ise kurulması gereken en can alıcı nokta ise yönetim birimi olmalıdır. Bunu ise Savunma Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı olarak adlandırabiliriz. Irak'ta siyasi istikrar hızlı bir şekilde sağlanırsa bu bölgede suların az da olsa durulacağı ön görülmektedir (Pirinççi, 2014, s.16).

3.2.3 ABD ve Rusya'nın Ortadoğu'da ve Dünya da Çatışan Çıkarları

ABD-Rusya'nın 1990'ların başlarındaki "stratejik ortaklık" ruhu, sonraki yıllarda artan gerilim ve karşılıklı suçlamalarla yer değiştirmiştir. 11 Eylül 2001'deki saldırıların ardından, iki ülke teröre karşı yaptıkları ortaklıkları temel alarak aralarındaki ilişkiyi ve Putin'in Rusya'yı ekonomik olarak Batı ile bütünleştirme hedefini yeniden şekillendirmiştir. Ancak, ABD-Rusya ilişkilerindeki giderek büyüyen fikir ayrılığında payı olan bir dizi konuda gerginlikler artmıştır. Ortaklıklar bazı alanlarda devam etti ve Başkanlar Bush ve Putin en azından samimi ilişkilerin dışarıdan görünümünü korumak için çaba sarf etmektedir (Nichol, 2014, s. 52)

Soğuk savaş döneminden sonra dünya'nın daha barışçıl ve iyi olacağı ön görülüyordu. Soğuk savaş sonrası yaşanan en dramatik tablo ise ABD'ye yapılan 11 Eylül saldırılarıdır. Bu saldırının getirisi ise yeniden dünya düzeninin oluşmasıdır. 11 Eylül saldırılarını değerlendirdiğimizde asıl amacın Amerika'nın askeri gücünü karşı bir saldırı olmayışı, ile birlikte hegomonik etkenlere yapılan bir saldırı niteliği taşımasıdır.

11 Eylül saldırıları ile değişen dünya düzeni sadece Amerika açısından değil uluslararası konjonktürde yer alan diğer tüm devletler içinde önemli sonuçlar doğuracaktır. 11 Eylül saldırıları öncesine baktığımız da Amerika ile Rusya arasında küçük çaplı bir soğuk savaş yaşandığını varsayabiliriz. Bunun nedenini ise NATO'nun Rusya'yı çevrelemesine ve kuşatmasına bağlayabiliriz. 11 Eylül den sonra Rusya ister istemez Ortadoğu bölgesine yoğunlaşmak zorunda kalmıştır. Amerika kendisine karşı

yapılan bu saldırıların sonucunda Ortadoğu ya müdahale de bulunmuştur. Rusya bu yüzden küresel bir aktör olarak kendini bu bölgede bulmuştur. Rusya, Amerika'nın terörizmle olan mücadelesine destek vermiştir. Hatta Amerika'nın Afganistan'a müdahalesinde de Amerika'ya destek vermiştir. Tabii ki bu desteğin nedeni kendilerinin Çeçenistan da yürüttüğü savaşta küresel terörizm kavramını kullanarak ABD ve uluslararası kamuoyunun desteğini almayı başarmıştır. Fakat Amerika'nın 2003 yılında Irak'ı işgal etmesiyle beraber Amerika'ya karşı tüm tutumunu değiştirmiş ve bu bölgede işgale karşı olduğunu bildirmiştir. Amerika, Irak'ı işgalinden amaçlarını yerine getirene kadar asla geri adım atmayacaktı. Bunun sonucunda Rusya Ortadoğu politikasına geri dönüş sinyalleri vermiştir. Kısa süre sonra Rusya Ortadoğu bölgesine aktif rol almak için yeniden geri dönüş kararı almıştır (Özdal , 2011, s. 420).

Rusya'nın Ortadoğu'da bazı amaçları vardır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz. İlk olarak temel amaçlarından biri olan Amerika'nın Ortadoğu da tek taraflı bir politika yürütmesini engellemeye çalışacaktır. Diğer bir amacı ise Rusya Sovyetler zamanında bu bölgede etkin rol oynuyordu, bölgedeki varlığına tekrar daha güçlü bir şekilde geri dönmek istemektedir. Ayrıca bölge ülkelerini kullanarak bu ülkeler ile siyasi ve ekonomik ilişkileri geliştirip, Ortadoğu da kendisi için bir pazar açmayı hedeflemiştir. İslam ülkeleriyle arasını yakın tutup, Rusya Federasyonu içerisinde yer alan Müslüman nüfus üzerinde etki sahibi olmaya çalışmaktadır. Bunu yaparken de radikal İslamcılarının bu bölgedeki nüfuzunu ve egemenliğini sona erdirmeyi amaçlamaktadır (Üren , 2017, s.495)

Rusya ve Amerika'nın çatışan çıkarlarında 3 bölgesel aktör üzerinden değerlendirebiliriz.

Rusya, Amerika ve Irak'ın ilişkilerine sıcak bakmıyordu. 11 Eylül saldırıları sonrasında Amerikan ve Rus ilişkileri geliyordu. 11 Eylül saldırılarından sonra Ortadoğu bölgesinde etkin rol oynayan Amerika'nın Irak ile ilişkilerine Rusya ses çıkartmamıştır. Amerika'nın 2003 yılında Irak'ı işgali ile birlikte Rusya ile Irak arasındaki ekonomik ilişkiler zarara uğraşmıştır. Amerika'nın Irak'ı işgaline Rusya karşı çıkmıştır. Rusya Amerika'nın işgalinden sonra belirli politikalar üretmiştir. Rusya bu bölgede etkin bir rol almak istiyordu. Bu yüzden Rusya Ortadoğu ve Irak bölgesinde söz sahibi olmak amacıyla Irak ile ilişkilerini yakın tutmayı hedeflemiştir. Bundan dolayı Rusya 1997-2006 yılları arasında oluşan Irak'ın 40 milyar dolarlık borcunu

silmiştir. Fakat borcun silinmesine rağmen dönemin Cumhurbaşkanı Celal Talabani Rusya'nın zamanında Saddam Hüseyin'i desteklediğini öne sürerek Rus ilişkilerine sıcak bakmamıştır. Tabi ki bu durum Amerika'nın işine gelmiştir.

Rusya'nın en büyük amaçlarından biri Irak'taki petrol işletmelerine ve rezervlerine sahip olmaktır. Rusya Saddam'dan sonra Batı Kurna da petrol işletme hakkını almıştır. Amerika bu durumdan rahatsız olmuştur. Fakat fiili bir eylem gerçekleştirilmemiştir. Amerika bölgede ki istikrarsızlığı öne sürerek Rusya'nın petrol işletmesi hakkını almasını pek kayda almamıştır. Amerika ile Rusya arasındaki bir diğer anlaşmazlık ise silah satışlarıdır. Rusya ve Amerika bu bölgede silah satışı için mücadele etmiştir. Irak için Rusya silah alabileceği alternatif bir ülke haline gelmiştir. Amerika bölgede tek başına varlık gösteremeyecektir (Kemaloğlu, 2017, s. 10).

Amerika ile Rusya'yı Ortadoğu da karşı karşıya getiren bir diğer aktörde İran devletidir. Çünkü Amerika ve Batı İran'a yıllardır silah ambargosu uyguladılar. Ortadoğu ya tekrar güçlü bir şekilde dönen Rusya için İran önemli bir silah pazarı konumundadır. Rusya, Amerika ve Batı'nın İran'a karşı uyguladığı silah ambargosunu kullanarak kendisini İran için birinci silah pazarı ilan etmiştir. Aslında Amerika'yı da en fazla rahatsız eden konu budur. Amerika ve Rusya'nın Ortadoğu üzerindeki rekabetinde Rusya bölgedeki devletler için büyük bir silah pazarı olarak görülmektedir. Rusya devletlerle arasındaki ilişkileri olumlu kullanarak alternatif en büyük silah pazarı haline gelmiştir. Ayrıca Rusya'nın İran'a bu kadar yakın olmasının nedeni ise İran'ın bölgesel güçlü bir devlet olmasının yanı sıra bölgede çok önemli bir stratejik konuma sahip olması ve Amerikan karşıtı bir politika izlemesidir (Sergunin, 2015).

Amerika'nın 11 Eylül saldırıları sonrasında Ortadoğu bölgesinde sert politik tavrı Suriye ile Rusya'nın yakınlaşmasına sebep olmuştur. İsrail'in işgallerine karşı Amerika'nın destekleyici tavrı siyasal yalnızlık çeken Suriye'yi tamamen Rusya'ya yakınlaştırmıştır. Rusya'nın İsrail ile Suriye arasındaki anlaşmazlıklara dengeli yaklaşması yakınlaşma için önemli bir neden olmuştur. Suriye Ortadoğu da önemli faktörlerin arasındadır. Suriye'yi bu nedenler Rusya'ya yakınlaştırmıştır. Moskova'nın gün geçtikçe bu bölgeye ilgisi ve alakası bölgedeki etkisini de arttırmasına neden olmuştur. Rusya'nın Ortadoğu'daki temel amacı Amerika'nın bu bölge üzerindeki etkisini kırmaktır. Temel amacı şu şekilde özetleyebiliriz. Rusya bu bölge üzerinde var olan kendi askeri teknolojisini pazarlamak, enerji piyasasında söz sahibi olmak ve

Rusya'nın tekrar Ortadoğu bölgesinde ve Dünya'da etkisinin arttığını göstermek amacıyla hareket edeceğini savunabiliriz. Bu amaçları hayata geçirmekte pek zorlanacağını söyleyemeyiz. Rusya'nın Ortadoğu bölgesinde izlediği siyaset ve bölgedeki sorunları önemseyip çözüm bulma arayışı ile birlikte amacında başarılı olmuştur. Moskova böylelikle kısa zamanda çok iş yapıp, bu politikalarının meyvesini Ortadoğu ülkelerinin kendine güvenmesiyle almıştır.

SSCB zamanında olduğu gibi Ortadoğu da yer alan rejimlere destek veren Rusya, bu bölge üzerinde silah satarak, bazı ülkelerin borçlarını silerek, enerji alanında önemli ekonomik projeleri geçirmekle ilgili adım atarak bölgede tekrardan önemli küresel bir aktör konumuna gelmiştir. Amerika'ya karşı bir alternatif olmuştur. Arap baharı ile gelişen olaylar Rusya'nın Ortadoğu politikasını uzun vadede doğrudan etkilemiştir. Arap Baharı Rusya'yı uzun vadede zor duruma sokmuştur. Ortadoğu da patlak veren Arap Baharı ile başlayan olaylar Moskova için doğrudan bir sorun teşkil etmemektedir. Hatta kısa vadede bölgenin istikrarsız kalması Rusya için bir fırsat olabilirdi. Ortadoğu'da istikrarsızlık ile birlikte enerji kaynaklarının fiyatlarının yükselmesi, Rusya için kısa vadede etkili olmuştur. Arap Baharının etkisinin uzayıp Ortadoğu üzerinde farklı ülkelere geçmesiyle beraber Rusya'nın Ortadoğu politikasını etkilemiştir. Arap Baharının Suriye'ye geçmesiyle birlikte Rusya bölgedeki rejime yani Esad'ın yanında yer alacağını açıklamıştır (Nichol, 2014, s. 55).

Arap Baharının daha çok yayılmasından çekinen Rusya arka bahçesi olarak adlandırdığı Kafkasya ve Orta Asya'da benzer sıçramaların olacağından tedirgindir. Bu yüzden Rusya Esad'ı desteklemeye devam edip Suriye'nin yanında yer alacaktır.

Ortadoğu'da yaşanan bu olaylar Rusya'nın Amerika ve Batı ülkeleri ile olan ilişkilerini olumsuz etkilemiş ve ülkeleri bir rekabet içine sokmuştur. Bu da bize Soğuk Savaş dönemini hatırlatmaktadır. Amerika ve Rusya başkanlarının birbirlerine karşı sert tutumları ve politikaları olsa bile bu ikili ilişkilerinin genel düzenini değiştirmemektedir. Rusya ve Amerika ne kadar problem yaşarsa yaşasınlar birbirlerine karşı taviz verebilmekte ve ortak kararlar alıp bu kararları uygulayabilmektedir. Bunun değerlendirmesini şöyle yapabiliriz. Rusya Amerika'nın Irak'ı işgaline karşı çıkmıştı ama ses çıkartmamıştı ayrıca 11 Eylül saldırılarından sonra Amerika'nın yanında yer almıştır. Amerika ise Dünya Ticaret Örgütü üyeliğine Rusya'ya yeşil ışık yakması, Rusya'nın Ulyanovsk'u transit üs olarak NATO'ya açması ki Lenin'in memleketi olan

bu yer Ruslar için çok önemlidir. Taraflar aynı zamanda silahsızlanmaya da destek vermiştir. Bu gibi etkenler yukarıda değindiğimiz konu için iyi örnekler teşkil etmektedir. Her ne kadar bu iki ülkenin çatışan çıkarları da olsa birleşen çıkarları da mevcuttur (Kemaloğlu, 2012, s. 14).

Amerika da, yeni başlayan yönetimin temel arzusu ikili ilişkileri iyileştirmeye yöneliktir. Göreve gelen Obama hükümeti yeni bir listeden Rusya ile diyalog başlatılması çağrısında bulunmuştur. Başkan Yardımcısı Biden tarafından ABD’de Rusya ilişkilerini yeniden düzenlemek için Şubat 2009’da Münih’te yapılan bir konuşma, başkanının hedeflediklerinin erken bir göstergesidir. 1 Nisan 2009’da Londra’da yapılan ilk tanışma toplantısında, Başkan Obama ve ardından Cumhurbaşkanı Medvedev nükleer silah müzakereleri ve ABD-Rusya ilişkileri üzerine ortak açıklamalar yapmıştır. Moskova’daki Temmuz 2009’da yapılan zirvede, Başkan Obama, Rusya ile ABD arasındaki bağların kopma noktasına geldiğini ve iki cumhurbaşkanının “ABD-Rusya ilişkilerini iyileştirmeye karar verdiği” belirtmiştir. Her iki ülkede nükleer süper güçler olduğu için ABD’nin Rusya’yla eşit muamele etmek istediğini vurguladı ve ABD, kendi rolünün; küresel sorunları çözmek için yaptığı siyaseti tüm dünyaya zorla kabul ettirmek değil de, diğer ülkelerle işbirliği içerisinde olmak zorunda olduğunu kabul etmiştir. Bazı gözlemciler bu ifadelerin, ülkenin dünya çapında bulunduğu konumu hususunda Rus hassasiyetinin azaltılmasını hedeflediğini savunmuştur (Weiss, 2013).

Başkan Obama, zirve sırasında Başbakan Putin ile bir araya geldi ve Putin’in “güçlü, akıllı, zeki, gerçekçi ve çok faydacı bir lider olduğunu ifade etti, ancak yakın zamanda Gürcistan gibi anlaşmazlık yaşanan bölgeler hususunda yakın zamanda gerçekleşebilecek akla yatkın bir görüşme beklemediğini de sözlerine eklemiştir. Zirvenin bir başarısı, müzakereleri ve diplomasiyi güçlendirmeyi amaçlayan ABD-Rusya İkili Cumhurbaşkanlığı Komisyonunun (BPC) kurulmasıydı. Başkan Obama, iki ülke arasındaki iletişimi büyük ölçüde artıracığı için ilişkileri yeniden kurmadaki temel unsur olarak kurulan komisyona dikkat çekmiştir. Başkanlar eş başkandır ve Eyalet Sekreteri ile Dışişleri Bakanı toplantıları koordine eder. Bazı açılardan BPC, genel olarak ABD-Rusya ilişkilerini ilerletmek için Clinton yönetimi döneminde kurulan Gore-Chernomyrdin olarak adlandırılan komisyona benzemektedir. Mayıs 2010’da yayımlanan Obama Hükümeti’nin Ulusal Güvenlik Stratejisi, Amerika’nın Rusya’yla

karşılıklı çıkarlara dayanan istikrarlı, sağlam ve çok boyutlu bir ortaklık kurmaya çabaladığını ileri sürmüştür (Richard, 2013).

Birleşik Devletler, uluslararası normlara saygılı, güçlü ve barışçıl bir Rusya'yla yakından ilgilenmektedir. 21. yüzyılın etki merkezlerinden biri olarak adlandırılan bu strateji, küresel yayılmanın önlenmesini destekleme konusunda Rusya ile ikili ortaklık çağrısında bulunmuştur. Bu çağrı, özellikle Afganistan'daki saldırgan radikallerle yüzleşme; yeni ticaret ve yatırım düzenlemeleri; Rusya'da hukukun üstünlüğü, hükümetin hesap vermesi ve evrensel değerlere katkıda bulunması; Avrupa ve Asya'da işbirlikçi olarak ortaklık kurma konularını kapsamaktadır. Aynı zamanda, strateji ABD'nin Rusya'nın komşularının bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü destekleyeceğini vurgulamaktadır.

Hükümet, 2011 yılında stratejiyi güncellemeyi planlıyordu. Cumhurbaşkanı Medvedev 22-24 Haziran 2010 tarihlerinde, iki ülke arasındaki iş ve teknoloji bağlarına odaklanmak için ABD'yi ziyaret etti. ABD, Medvedev'in ziyaretinden yalnızca birkaç gün sonra, 28 Haziran 2010'da 11 Rus casusunun tutuklandığını duyurdu. (Casuslardan biri Amerika sınırının dışındaydı ve görünüşe göre kaçmayı başardı). Casuslar 10 yılı aşkın bir süredir ABD'nin metropolit bölgelerinde yaşamaktaydılar. Kara para aklama ve dış temsilciliklerde kayıtlarının olmamasını kapsayan suçlamalar nedeniyle tutuklandılar. "Gizli Görev" ajanlarına karşı yürütülen bir FBI soruşturmasının birkaç yıldan beri sürmekte olduğu bildirmektedir. Tutuklamaların zamanlaması, kimliği açığa çıkmış ajanlardan birinin arkasında bıraktığı izle belirlenmiş olabilirdi. 9 Temmuz tarihinde Viyana'da 10 ajan, Moskova'nın ABD ya da İngiliz casusları olduğunu iddia ettiği 4 Rus vatandaşıyla takas edildi. ABD'li bazı gözlemciler, açıkça kamu bilgilendirmesi yapan 10 Rus ajanının odak haline gelmesi, Rus siyasi liderlerinin paranoyalarının bir yansıması olduğunu öne sürmüşlerdir. ABD ve Rusya'daki bazı gözlemciler, casusluk vakasının hızlı bir şekilde çözülmesinin her iki ülkedeki politikacılar arasında ikili ilişkilerde "yeni düzenlemeler" politikasını korumak için ortak bir çaba sarf ettiği yorumunda bulundular. Kasım 2010'da, Başkan Obama ve Medvedev, Yokohama'daki Asya-Pasifik Ekonomik Zirvesi'nde Güney Kore Seul den 20 sanayileşmiş ülkenin grubunda ve Portekiz'in Lizbon kentindeki NATO-Rusya zirvesinde bir araya gelmişlerdir (Üren, 2017, s. 141).

Lizbon'daki NATO-Rusya Konseyinin oturumunda, Devlet başkanları, savaş bölgesindeki balistik füze savunma tatbikatlarına devam etmek, Rusya'nın NATO'nun yeni bölgesel füze savunma olanaklarıyla işbirliği yapma fırsatlarını belirlemek, Rusya'nın Afganistan'daki NATO operasyonlarına desteğini genişletmek için ortak güvenlik sorunları konusunda işbirliği üzerinde çalışmayı kabul etmiştir. Aynı zamanda Avrupa'daki Geleneksel Güçler (CFE) Antlaşmasını canlandırmayı ve modernize etmeyi araştırmak için işbirliği yapılacaktır.

Cumhurbaşkanı Obama, Rusya'nın NATO'nun muhaliflerinden ziyade bir ortak olduğunu belirtmek ve NATO-Rusya ilişkilerindeki iyileştirme politikasının bir parçası olarak için anlaşmaları onaylamıştır. Mayıs 2011'de, Başkan Obama ve ardından Cumhurbaşkanı Medvedev Fransa, Deauville'de gerçekleşen G8 Grubu (G-8; bir grup sanayileşmiş ülke) toplantısı sırasında bir araya gelmiştir. Tartışılan ana başlıklar arasında; ABD'nin Orta Avrupa'daki füze savunması konuşlandırma planları, terörle mücadele işbirliği ve Rusya'nın DTÖ'ye (Dünya Ticaret Örgütü) girme çabalarını da içeren ekonomik meseleler ele alınmıştır. Medvedev, Rusya'nın NATO'nun füze savunma planları konusundaki endişeleri ile ilgili tartışmalara devam edeceğini belirtti fakat görüşmelerde hiçbir atılım olmadığını ve sürecin 2020'ye (o zamandan beri planlanan füze harekâtlarının son aşaması) ve diğer politikacılara ertelenmesi gerektiğini önermiştir. İki taraf; dokuz anlaşma, beyanname, mutabakat yaptı ve vize meseleleri konusunda ortaklık kurma beyanlarından, terörle mücadele ve Bering Boğazı Bölgesi ile ilgili gelecek füze tehditlerini değerlendiren tutanağa kadar değişiklik gösteren raporları imzaladı veya yayımlamıştır.(cumhurbaşkanları, ikinci raporun sonuçlandırıldığını, ancak yayımlanmadığını belirtti.) Ayrıca BPC'nin bir parçası olarak, teknolojik gelişmeler ve hukuk düzeni olmak üzere iki yeni çalışma grubunun oluşturulduğu açıklanmıştır. McFaul'a göre, çalışma grubunun teknolojik gelişmeler konusundaki ana hedefi, o zamanki Cumhurbaşkanı Medvedev'in kendisinden sonra gelen başkan Putin'den istemsiz bir destek alan çağdaşlaşma kampanyasına yardımcı olmak ve hukukun üstünlüğü konusundaki ana hedefi ise, yatırımları kolaylaştırmak için Rusya'daki yasal kurumları güçlendirmektedir (Nichol, 2014, s. 50).

Cumhurbaşkanı seçilen Putin, Medvedev'in de toplantıya katılacağını bilgisini vermesine rağmen, 18-19 Mayıs 2012 tarihlerinde, G-8 Camp David'deki G-8 toplantısına katılma planlarını yeni kabine bakanlarını seçme konusundaki endişelerini

öne sürerek iptal etmiştir. Diğer gözlemciler bu iptalin, sonrasında Chicago'da yapılacak NATO-Rusya Konseyi toplantısına ilişkin iptal kararının bir yansıması olarak değerlendiriyorlardı, bu durumun nedenleri; özellikle füze savunma konularında ilerleme kaydedilmemesi veya Putin'in Amerikan karşıtı başkanlık seçim kampanyası sırasında bir engel olmasıdır. 18 Haziran 2012 tarihinde yapılan başkanlık zirvesinde, Başkanlar Obama ve Putin mevcut var olan alanları listeleyen uzun bir ortak bildiri yayınladı ve Afganistan'daki ikili yatırım ve ticaret, sağlık, çevre ve eğitim ve kültür değişimleri içeren ortaklıklar önermiştir. Ancak, BPC'nin çoğu Çalışma Grubu ve Alt Grupların faaliyetlerinin, belki de her iki ülkedeki seçim döngüsüne ilişkin bir miktar düşüşe geçtiği ortaya çıktı ve Rus kanadında ise, Amerikan karşıtlığı Putin'in başkanlık kampanyasının ana temasıdır (Nichol, 2014, s. 51).

Putin ve Medvedev açıkça Obama'nın yeniden seçilmesini desteklediklerini belirtti. Eylül 2012'de Rusya, ABD'den birçoğu BPC sürecinin bir parçası olan USAID programlarını 1 Ekim 2012'ye kadar tamamlamasını istemiştir. Rusya, 2012 yılının sonlarında, Rusya'daki Kooperatif Tehdidi Azaltma programlarını mevcut şekliyle onaylayan bir anlaşmayı yenilemekte isteksiz olduğunu da Amerika'ya bildirmiştir. Her iki durumda da Rusya, ABD'nin Rus meselelerine müdahale ettiğini ve kendi imkânlarıyla daha fazla faaliyet yürütebildiğini iddia etmiştir. Putin'in Batı ve Amerikan karşıtı yöneliminin bir işareti olarak, hükümetin bir propaganda organı olan RT (Rusya'da Bugün) haber ajansının, Birleşik Krallık ve ABD de dahil olmak üzere faaliyetlerini hızlandırdığı bildirilmiştir. 2012 yılının sonlarında ABD hükümeti Kaynak Merkezi, ülkedeki bir RT televizyon kanalının ABD Hükümetine olan inancı baltalamayı ve siyasi protestoyu körüklemeye çalıştığı konusunda uyarmıştır. Aralık 2013'ün başlarında, Putin bir devlet haber ajansı ve radyo yayın ajansının RT'yi devralmasını emretti ve devlet televizyonu yetkilisi ve haber spikeri olarak Dmitry Kiselev'i atamıştır. Bazı gözlemciler bu birleşimi, Putin'in muhafazakâr dış ve iç politikalarını uluslararası izleyicilere neyi ifade ettiğini açıklama ve haklı çıkarma çabalarının bir parçası olarak görüyorlardır (Weiss, 2014).

Her ne kadar 2012 sonunda ve 2013'ün başlarında bazı medya duyumları olsa da, Obama Yönetimini ikinci döneminde Rusya politikasını değiştirecektir. Yönetim, mümkün olduğunca kooperatif bağlarını inşa etmeye ve sürdürmeye çalışmakta ve aynı zamanda bazı alanlarda ortaklığın bozulması hususunda endişelerini dile getirmektedir.

25 Ocak 2013 tarihinde ortaklıklardaki gerginliği belirten Dışişleri Bakanlığı, Amerika Birleşik Devletlerin Sivil Toplum Çalışma Grubundan çekildiğini, çünkü Rusya'daki sivil toplum üzerindeki artan kısıtlamaların ele alınmasında etkili olmadığını açıklamıştır. Aynı zamanda, Dışişleri Bakanlığı Rusya'daki sivil toplum gruplarına yardım etmeye devam etmeyi umduğunu belirtti ve BPC'nin diğer konularda üzerinde çalışmadığını belirten geri çekilmeyi reddetmiştir. Devam eden bir başka tartışma konusu; 26 Şubat 2013 tarihinde Berlin'de yeni Eyalet sekreteri John Kerry ile Dışişleri Bakanı Lavrov arasında yapılan toplantıda da tartışılan Suriye politikasıdır. Lavrov, toplantıyı "yapıcı" olarak nitelendirdi ve diplomatik bildirim eksikliği ve Rus kanunlarına erişim konusunda endişeleri olduğunu belirtmiştir. Dünya çapında tehditlere karşı Mart 2013'te yapılan kongreye tanıklık eden Ulusal İstihbarat Direktörü James Clapper, Rusya dış politikasının organize suç, devlet politikası ve ticari çıkarların bir parçası olduğunu savunmuştur. Rusya ve Çin'in en ısrarcı istihbarat tehditleri olduğu ve ABD'nin iş ve finansını agresif bir şekilde hedef aldığı konusunda uyarmıştır (Weiss, 2014).

Ulusal İstihbarat Direktörü James Clapper, durgun bir ekonomi, siyasi çoğulculuk üzerindeki kısıtlamaların artması ve devam eden yolsuzluk da dâhil olmak üzere, 2013 yılında Rusya'da sosyal hoşnutsuzluğun artacağını tahmin etmiştir. Rusya dış politikasının 2013 yılında büyük ölçüde değişmeyeceğini tahmin etmiştir. Putin ABD'nin Rusya'nın iç politikasına eleştirisi konusunda hassas olmaya devam edecek, ancak ABD'yle bazı ortaklıkların belirli konularda yararlı olacağını ön görmektedir. Rusya, ABD'yi gözetmeyi devam edecektir ve NATO, bir füze savunma sisteminin Rusya'ya yönlendirilmediğini garanti etmektedir. Rusya, Suriye'de, Esad rejimini devirmek için askeri müdahalenin önlenmesine devam edecektir. Moskova, kademeli bir ödüllendirme sistemiyle İran'ı Uluslararası Atom Enerjisi Ajansının endişelerini gidermek için harekete geçirmenin en iyi yolu olduğu düşünüyor (Sergunin, 2015).

Suriye ve İran konusunda ABD ile Rusya arasındaki bu farklılıklara rağmen, Rusya, Kuzey Dağıtım ağını ABD-Rusya işbirliğinin bir ayağı olarak desteklemeye devam edecektir. Rus dış politikası, Sovyet devletleri arasındaki bütünleşmeye daha fazla önem verecektir. Kerry, 10 Nisan 2013 tarihinde, Londra'daki G-8 dışişleri bakanlığı toplantısı sırasında Lavrov ile bir araya gelmiştir. Bildirildiğine göre, Suriye yine önemli bir konuydu, Lavrov da iki tarafın BPC'nin faaliyetlerini artırmayı kabul

ettiğini belirtmiştir. İki taraf da Kuzey Kore ve Orta Doğu barış sürecini tartışmıştır. Ulusal Güvenlik Danışmanı Thomas Donilon, Rusya'yı ziyaret etti ve 15 Nisan 2013 tarihinde yetkililerle bir araya gelmiştir. Rus yetkililer, iki ülke arasındaki olası işbirliği alanlarının altını çizen Cumhurbaşkanı Obama'dan Başkan Putin'e bir mektup iletildiğini bildirdi. Bu alanlardan bazıları, Haziran 2013 karşılıklı yapılan zirvede verilen açıklamaya yansımış görünüyordur (Earle, 2014).

Nisan 2013'te yapılan bir duruşmada ABD'nin komutanlığına aday gösterilmesine ilişkin yazılı ifadesindedir. Avrupa Komutanlığı ve Yüksek Müttefik Komutanı, General Philip Breedlove, Rusya'nın bölgesel bir iktidara sahip olmasının yanı sıra "istekli bir süper güç" olduğunu belirtti ancak, iç baskılayıcıları (politik-ekonomik, sosyo-kültürel ve demografik) bir araya getirme hedeflerine meydan okuyacaktır. Aynı zamanda, Arktik ve NATO-Rusya Konseyi gibi Rusya ile başarılı bir ilişki sürdürmeye ve sağlık, terörle mücadele ve korsanlıkla mücadele konularında ve dünya meselelerinde Rusya'yı yapıcı bir rol oynamaya teşvik etme çağrısında bulundu. Başkanlar Obama ve Putin, 17 Haziran 2013 tarihinde, Kuzey İrlanda'daki G8 toplantısının görüşmeleri sırasında bir araya gelmiştir. Başkanlar, ikili ilişkiler, terörle mücadele işbirliği ve siber güvenlik dâhil olmak üzere üç ortak bildiri yayımlamıştır. Her ikisi de Suriye krizi ile ilgili birçok konuda anlaşmazlık içinde olduklarını belirtti ancak muhalif gruplar arasında bir konferans düzenlemek için çalışmaya devam edeceklerdir (Sergunin, 2015).

Yükselen İkili İlişkiler Bildirisi, silah kontrolü ve silahsızlanma, ticaret ve yatırım, borsa ve terörle mücadeleyi kapsayan angajman alanlarından söz eden önceki yönetiminkilerle benzerlik göstermektedir. İki Cumhurbaşkanı, Başkan Yardımcısı Biden ve Başbakan Medvedev'in diyaloglarını, özellikle ABD-Rusya ticareti ve yatırımı alanında artıracaklarını açıklamıştır. Ayrıca, Dışişleri ve Savunma Sekreterleri ile Savunma ve Dışişleri Bakanlarının da dâhil olacağı esaslı bir "iki artı iki" diyalogu başlatılacak ve her devletin güvenlik konseyleri karşılıklı diyalogu sürdürecektir.

Terörle mücadeleye ilişkin ortak bir açıklamada, istihbarat teşkilatları arasında operasyonel bilgi alışverişi ve koordineli operasyonların yürütülmesi de dâhil olmak üzere her iki tarafa da işbirliğini güçlendirme sözü verilmiştir. BPC'nin Terörle Mücadele Çalışma Grubu ve uluslararası örgütleri aracılığıyla mevcut ortaklığı yeniden teyit ettiler ve ifade özgürlüğü hakkına saygı göstererek, İnternet'in terörist gruplar

tarafından kullanılmasını önlemeyi kabul etmişlerdir. Ayrıca Soçi Olimpiyat Oyunları için güvenliği sağlama konusunda birbirleriyle iletişime geçme konusunda anlaşmışlardır.

Siber güvenlik konusunda yapılan ortak bir bildiriye, her iki tarafın da bilgi ve iletişim teknolojilerini siyasi-askeri, suçlu ve terörist tehditlerden korumak için işbirliği yapma sözü verilmiştir. Bu tehditlerle başa çıkabilmek için, her ülkenin bilgisayar acil müdahale ekipleri Nükleer Risk Azaltma Merkezleri ve ABD Siber Güvenlik Koordinatörü ve Rusya Güvenlik Konseyi Sekreter Yardımcısı arasında iletişim bağlantıları kurulmuş ya da yetkilendirilmiştir. İki taraf da BPC'nin bir parçası olarak yeni bir Siber Güvenlik Çalışma Grubu kurmayı kabul etmiştir. Başkan Obama, zirvenin sona eren Kapsamlı Tehdit Azaltma Anlaşmasının sona ermesine yönelik bir protokol imzalanmasına yol açan müzakereleri tamamladığını belirtmiştir. ABD-Rusya ilişkileri, istihbarat sızıntısı Edward Snowden'ın 23 Haziran 2013 tarihinde Rusya'ya (Çin üzerinden) kaçmasının ardından daha da gerilemiştir. Snowden'in Amerika Birleşik Devletleri'ne iade edilmesine yönelik üst düzey taleplere rağmen, Rusya bunun yerine 1 Ağustos 2013'te kendisine geçici sığınma hakkı vermiştir. Sığınma hakkı verilmesini Senatör John McCain, Birleşik Devletleri utandırmak adına kasıtlı bir çaba olarak nitelendirdi ve Rusya ile ilişkilerimizde daha gerçekçi bir yaklaşım çağrısında bulunulmuştur. Aynı zamanda John McCain, Magnitsky listesini genişletmek, Gürcistan'ın NATO'ya hızlı bir şekilde kabul edilmesini sağlamak, Avrupa'daki tüm füze savunmasının konuşlanma aşamalarını ileriye taşımak ve Rusya'daki insan hakları ihlallerini kınamak konularına da denilmiştir (Nichol, 2014, s. 52).

7 Ağustos 2013 tarihinde, Beyaz Saray, Vladimir Putin'in Rusya cumhurbaşkanı olarak geri döndüğüne atıfta bulunarak "son on iki aydaki ikili gündemimizdeki yetersiz ilerleme" nedeniyle Eylül 2013 başlarında planlanan ABD-Rusya cumhurbaşkanlığı zirvesini ertelediğini duyurmuştur. Yönetim füze savunması, silah kontrolü, ticaret ve ticari ilişkiler, küresel güvenlik sorunları ve insan hakları konularında ilerleme kaydedilmediğini ve Edward Snowden'e geçici iltica verilmesinin de bu kararda bir etken olduğunu belirtmiştir. Putin yanlısı aşırı milliyetçi akademisyen Sergei Markov, iptalin Obama'nın Kongre'deki "soğuk savaş lobisi" karşısında zayıf kalmasından kaynaklandığını iddia etti. Bu açıklamaya rağmen, Beyaz Saray'a göre, Sekreterler Kerry ve Hagel ile bir dizi sorun hakkında yoğun tartışmalar yapmak üzere

Dışışleri Bakanı Lavrov ve Savunma Bakanı Shoygu, 9 Ağustos 2013 tarihinde Washington DC'ye “iki artı iki” ziyaretlerine devam etmişlerdir. Bildirildiğine göre, Suriye ve Snowden belirgin bir şekilde ön plana çıkmıştır. Başkan Obama, 5-6 Eylül tarihlerinde düzenlenen G-20 (Yirmi sanayi ve sanayileşmiş ülkeler grubu) toplantısına katılmak için Rusya'nın St. Petersburg kentine gitmiştir. Zirvenin iptaline rağmen, iki cumhurbaşkanı G-20 toplantısının görüşmelerinde kısaca bir araya geldi ve Suriye çatışmasına odaklanmıştır. Yönetimin BPC Bültenini son sayıları, BPC'nin bir miktar yeniden canlanmasına işaret eden ve önümüzdeki aylarda gerçekleşmesi planlanan Çalışma Grupları ve Alt Çalışma Grupları ile ilgili bir dizi toplantıyı listelemişlerdir. Ancak, birçok faaliyet gecikmiş ya da ertelenmiştir ya da daha önemli toplantılardan ziyade kişiden kişiye temaslar içermekte ve 2012'deki olayları kapsayan yıllık bir rapor yayımlanmamıştır (Earle, 2014).

Rusya'nın Şubat 2013'teki dış politika kavramı, Avrupa-Atlantik ülkeleriyle ilişkileri, Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS) ile ilişkilerin hemen arkasındaki en önemli dış politika önceliği olarak görüyordur. Konsept, Rus yetkililer tarafından, ticaretin ve diğer ABD-Rusya ekonomik bağlarının gelişmesinin çağrılmasının bir “iyileşme politikası” sonrası merkezi odak noktası olduğu yönündeki ifadelerini yinelemiştir. Konsept ayrıca, Rusya'nın ABD'nin diğer devletlerin iç işlerine karışmamasını beklediğini ve ABD'nin Rusya vatandaşlarına ve işyerlerine yaptırım uygulanmasını önlemeye çalışacağını belirtmiştir. Bu kavram, nükleer silahlardaki azaltmaların küresel stratejik istikrara ve stratejik hücum ve savunma savaşlarının dengesine bağlı olduğuna dikkat çekiyordur. Haziran 2013 ortalarında, Başkan Putin ABD-Rusya ilişkilerinin anlaşmayı güçleştiren “temel kültürel farklılıklar” ile karmaşık hale getirildiğini ileri sürdürmüştür. Rusya kimliği “daha sadık tutkular, daha çok manevi” temellere dayanırken, Amerikan kimliğinin bireysel isteklere, soykırım ve ırkçılığa dayandığını iddia etmiştir. Ayrıca ABD-Rusya ilişkilerinde “iyileştirme politikasının” bazı problemlerle karşı karşıya olduğunu savundu, çünkü Birleşik Devletler kendini tek süper güç olarak görmeye devam ediyordur. Snowden'e geçici sığınma hakkı verdikten sonra, Putin ABD-Rusya ilişkilerinin zarar görmeyeceğini belirtti. İran'ın yaptırım anlaşmasındaki Rusya'nın son rolü, Ortadoğu Dörtlüsü'nde, Suriye'deki Uluslararası Konferans'ta, Suriye'den kimyasal silahların çıkarılmasında ve diğer Ortadoğu konularında, bazı gözlemcilerin Rusya'nın bölgeye geri dönüşü hakkında konuşmalarını sağlamıştır. Yine de çoğu, Rusya'nın hamlesinin çoğunlukla

diplomatik olduğunu ve sınırlı imkân ve çıkarları gözettiğini iddia ediyordur (Sergunin, 2015).

Analist Tarek Fahmy, Cumhurbaşkanı Putin'in Rusya'nın Ortadoğu'daki etkisini arttırmak istediğini belirtti ancak tutarlı bir politika oluşturmadı ve bunun yerine ABD politikalarına sınırlı bir şekilde tepki göstermiştir. Analist Richard Weitz, Rus dış politikasının Ortadoğu ile ilişkilere Avrupa, Asya ve Sovyet devletleriyle olanlardan daha düşük bir öncelik verdiğini savunuyordur. Weitz, Ortadoğu'da Rusya'nın kendisini bölgesel çatışmaların bir aracı olarak sunduğunu, ancak ABD'ye kıyasla genellikle küçük bir rol oynadığını söylüyordur. Köşe yazarı Michael Weiss, bir yandan Rusya'nın Ortadoğu'daki Amerikan etkisini engelleyecek kabiliyete veya üne sahip olmadığını söylerken, diğer bir yandan Rusya'nın son günlerdeki etkisinin bölgedeki ABD çıkarları için büyük bir risk teşkil edeceğini savunmaktadır (Fahmy, 2013).

3.3 Obama Sonrası Amerikan Dış Politikasına Genel Bir Bakış

Obama'nın "sert güçten" "yumuşak güce" geçiş politikasından sonra Donald Trump, bir kere daha 'sert güç' vurgusuyla Amerika Birleşik Devletleri'nin 45. başkanı olmuştur. 8 Kasım 2016'da cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturması, agresif imajı ve konuşmalarıyla tüm dünyada büyük yankılara ve tartışmalara neden olmuştur. Rusya'nın gücünü tekrar topladığını, Çin, Hindistan gibi ülkelerin Asya'da süper güçler olarak görüldüğünü ve İran'ın Ortadoğu'da genişleyici politikalar sergilediğini belirlemiştir. Böylelikle Amerika'nın küresel gücünü yitirdiğine inanmaktadır.

Seçim kampanyası döneminde hem iç hem de dış politikalarda temel değişiklikler olacağına dair ipucu vermiştir. İsrail'e karşı olumlu yaklaşmıştır ve Putin'in Rusya'sından defalarca övgüyle söz etmiştir. Sosyal medya aracılığıyla Çin'e karşı sert söylemleri olmuştur. "Öncelikle Amerika" ifadesiyle yaptığı konuşma bize dışlayıcı bir görüntünün ipucunu verirken, dış politikadaki gerçekçi ideolojiye göre hareket edeceği görüşü de tartışılır. Makamındaki ilk günden bugüne Trump, hem konuşmaları hem de hayata geçirdikleri ile tek taraflı ve muhafazakâr politikalar sergilemiştir. Büyük çapta, Donald Trump'ın politika görüşleri onun küreselleşme karşıtı görüşü etrafında şekillenmektedir (Akdoğan, 2017).

Donald Trump'ın siyasi görüşleri büyük ölçüde onun küreselleşme karşıtı bakış açısı etrafında şekillenmiştir. Küreselleşmenin Amerika'ya karşı güç kaybettiğini ve hoşgörü ve diyalog odaklı politikaların diğer bölgesel güçleri daha aktif ve güçlü hale getirdiğini savunmaktadır. Dış politikada odaklanılan başlıca bölgeler olarak Avrupa, Körfez ve Doğu Asya'nın stratejik önemini ileri sürmüştür. Obama'nın aksine, Trump yönetimi deniz aşırı askeri operasyonları desteklemektedir. Obama yönetimi sırasında geliştirilen küresel, ekonomik veya politik ortaklıklardan ve anlaşmalardan bazılarını tekrar değerlendirmeye almıştır. Trump bu ortaklıkların sermaye ve prestij açısından düşüşe neden olduğunu düşünüyor ve belli başlı politikalarla Amerika'ya siyasi ve ekonomik gücünü yeniden kazandırmaya çalışmaktadır. Kontrolden çıkan küresel ortaklıklar ve anlaşmalar, yabancı yatırımlar, uluslararası ticaret ve finans, işçi hareketleri ve göç olayları nedeniyle, Amerika'nın askeri üstünlüğünün ve ekonomik büyümesinin düşüşe geçtiğini ve radikal değişikliklere ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Trump, bu amaca ulaşmak için ilk günden itibaren yaptığı çalışmalarla tutarlı olduğunu göstermektedir. İçindeki kültürel yerleşme sayesinde yeniden tek başına küresel bir güç olmayı hedeflemektedir (Brands, 2018, s. 162).

İslam dinini doğrudan küresel terörizmden sorumlu tutmaktadır. Küresel işleyişten bu durumu bertaraf edeceğine dair verdiği sözlerle, yeni politikaların Obama'ninkilerden net bir şekilde farklılık göstereceği fikrine kolayca ulaşabiliriz. Başkanlığının ilk günlerinde, çoğunluğu Müslüman nüfusu olan yedi ülkenin vatandaşlarının ülkeye girişini yasaklamıştır. Mültecilere, özellikle de Batıya göç eden Müslümanlara karşı katı bir tutum sergilemiştir. Yönetim, Suriye'de güvenli bölgeler oluşturmak ve bu göç dalgasından kurtulmak için bölgesel ortaklıklar kurulabileceğini savunmaktadır. Ortadoğu'da, yönetimin askeri tedbirler alacağına işaret eden ihtimaller vardır. Bu nedenle, IŞİD'le olan kara mücadelelerinde Suriye Demokratik Güçleri ve YPG'ye Amerika'nın devam eden askeri desteğini görmekteyiz. Araştırmacılara göre, Trump yönetiminin bölgedeki Araplarla yapılacak uzun süreli ittifaktan uzak duracaktır (Kardaş, 2017).

Donald Trump, ABD'nin IŞİD'e son vermek için Rusya ile işbirliğine hazır olduğunu belirtmiştir. Rusya ile birlikte hareket eden Trump ve Putin her ikisi de bölgede daha istikrarlı bir ortamın sağlanacağını düşünmektedir. Rusya ile birlikte hareket eden Trump ve Putin ikilisi bölgede daha istikrarlı bir ortamın sağlanacağını

düşünmüştür. Trump'ın peşinde olduğu şey, bölgesel müttefiklerle özellikle İsrail ile kötüye giden ilişkileri düzeltmektir. Obama yönetimi süresince ikinci planda kalan İsrail'e öncelik vermeyi hedeflemektedir. Nitekim İsrail, Trump'ın zaferinden en memnun olan ülkedir. Bu yeni dönemde, İsrail'in aksine İran'la ikili ilişkilerde gerginlik hâkim olacak gibi görünüyor. Bölgeyi hedef alan Trump'ın önemli ifadelerinden biri, 2015'te İran'la imzalanan ve İran'ı ciddi şekilde rahatsız eden nükleer anlaşmayı sona erdireceğini göstermektedir. Bir kez daha, bölgedeki belirsiz eylemlerin İran'ı daha da güçlendirdiğini iddia ederek Obama yönetiminin politikalarını eleştirmiştir (Appadurai, 2017).

Bölgedeki bir diğer önemli topluluk olan Kürt halkı, bağımsızlık mücadeleleri sırasında çıkar sağlama amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'nin yeni başkanını desteklemiştir. Obama yönetimine benzer şekilde Çin, Trump ve ekibinin dış politika görüşünün merkezinde yer almaktadır. Çin'i, bu yeni dünya düzeninde ekonomik ve politik mücadelede açısından Amerika için en büyük tehdit olarak görüyorlardır. Çin elde ettiği bu ekonomik gücü askeri oluşumun geliştirilmesinde kullandı ve bugün Amerikan dış politikasının temel öğelerinden birini oluşturmaktadır. Yeni dönemde de sürecek olan bu iki devletin ilişkilerini küresel düzeni önemli ölçüde etkileyecektir. Bu bağlamda Rusya, olası Çin hâkimiyetine karşı Asya-Pasifik bölgesinde ABD için önemli bir müttefik olarak görünmektedir. Şimdiye kadar Putin veya Rusya aleyhinde herhangi bir şey söylememiş olan Trump, dünya çapında birçok sorunun birlikte hareket edilerek çözülebileceğini savunmuştur. Liderlerin görüşlerinin birçoğu ortak bir paydada kesişmektedir. Her ikisi de, uluslararası ilişkilere gerçekçi bir bakış açısıyla yaklaşıldığında, işbirliği yapmak için pek çok fırsatın olduğunu düşmektedir. Her iki taraf da ikili ilişkilerdeki olumlu atmosferin karşılıklı olarak yararlı olacağına inanıyor. Dış politika açısından, her ikisi de, dünyanın karşılaştığı en kritik güvenlik sorununun Ortadoğu kaynaklı küresel terörizm olduğunu iddia etmektedir. Dahası, Trump yönetimi Rusya'nın Asya'da yükselen Çin'e karşı bir denge faktörü olacağına inanmaktadır (Scalfami, 2017, s. 58).

Seçim kampanyası boyunca Donald Trump, diğer ülkelerin Amerika'nın politikalarına olan güvenini azaltma planını desteklemiştir. Avrupa'daki bazı müttefikleri ile ekonomik ve askeri yükümlülüklerin azaltılmasını sağlamıştır. Avrupa Birliği'ni Amerikan ekonomisine ve askeri gücüne tehdit olarak algılamıştır. Bu yüzden

Brexit'i destekledi ve Avrupa birliğinin diğer üyelerinin partilerine sempatik yaklaşmıştır. Trump yönetimi tarafından belirlenecek yeni dış politika, bu bağlamda geleneksel Avrupa desteğini azaltmak için öngörülebilir. Aksi takdirde, ABD ile Rusya arasındaki iş birliği ihtimali Avrupa ile ilişkileri etkileyecektir. Yeni yönetimin, Türkiye gibi bölgesel müttefiklerle jeostratejik bölgeler üzerine bazı önemli adımlar atması beklenmektedir. Teröre (ISIS, PKK) karşı mücadele konusunda belirlenecek politika ve Suriye krizi, Türkiye'nin güvenliğini sağlayacak ve Ankara ile ilişkileri pekiştireceği ön görülmektedir.

Amerikan ulusal kimliği analizinde, birçok yazar Trump'ın dış politikasının sürekliliği ya da süreksizliği üzerinde tartıştı. İki temel etken vurgulanmıştır. Birincisi, Trump'ın dış politikasının sürekliliği ile ilgilidir. İkincisi, Amerikan dış politikası süreksizlik oluşturan yeni bir duruma geçmiştir. Birçok konuda, Trump'ın dış politikası öngörülemez olarak kabul edilir. Bu durumun Amerika Birleşik Devletleri'ndeki iç değişiklikler ve rotasyonlardan kaynaklandığına inanılıyordu. İç siyasi söylemin etkisi dış politikaya yansıtılabilirdi. Özellikle dış ekonomik ilişkiler konusunda, NAFTA (Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması) müzakeresi veya Trans-Pasifik Ortaklığı süreklilikten kaynaklanan bir kopukluğu temsil etmektedir. Ayrıca savunma açısından; terörle mücadele, IŞİD'e karşı savaşma ve ABD'nin Afganistan'daki varlığını artırma, Amerikan dış politikasının Trump liderliğinde aldığı yeni rotasyonların özelliklerini yansıtmaktadır (Scott, 2018).

Donald Trump'ın Amerikan dış politika anlayışı hem süreklilik hem de değişiklik belirtileri göstermektedir. Önceki yönetimlerle kıyaslama, siyasi söylemlerden yola çıkılarak da yapılabilir. Örneğin George W. Bush yönetimi konusunda, siyasi söylemin gücü daha çok Amerika'nın dünyada üstlenmesi gereken role odaklanılmasıdır. Obama örneğinde, Amerikan değerlerinin tanıtımı dış politika söyleminin temelindedir. Dış politikanın ve sonuçlarının değerlendirilmesindeki diğer bir yaklaşım, kuruluşların yanı sıra normların ve işleyişlerin dış politika uygulamalarını nasıl oluşturacağını saptamaktır.

Newman'a göre, politika oluşturma süreci, ABD'nin hedefleri ve amaçları doğrultusunda sahip olduğu bir geleneğin tüzüğüne ve kurumsal yönüne bağlıdır. Ancak, karar noktaları değiştirilebilir ve şüphesiz, bu siyasal söylem başkanının

tercihlerinin yeni değişiklikler elde etmesine dâhil olmasını sağlamıştır (Newmann, 2011).

Trump'ın dış politikaları söz konusu olduğunda, aksama ve devamsızlık payı önceliklerdeki değişimlerden ve Amerikan ulusal kimliğinin mevcut çoğalmasından kaynaklanmaktadır. Bir iş hayatı geçmişi olan Donald Trump'ın politika oluşturmada siyasi doğruluğu aştığını ifade edebiliriz. Onun yönetiminde ayırt edilebilecek özelliklerden biri de, bir işadamı usulüyle anlaşmalara ve müzakerelere yaklaşmasının yanı sıra, Amerikan istisnalığından ve büyüklüğünden kaynaklanan aşırı güvenidir. Paris Anlaşması geri çekilmesinden Çin'e dayatılan alüminyum tarifelere ya da Kuzey Kore'den nükleer silahları yok etme müzakerelerine kadar birçok siyasi olayda, Trump yönetiminin Amerikan dış politikası hiç olmadığı kadar yüksek risk almıştır (Scott, 2018).

Bu durum politika oluşturmada, başkanların eylemlerinin verimliliğini değiştirmek için kullanabileceği bir alan veya payı olduğunu iddia eden birçok yazarın çalışmaları tarafından desteklenmektedir. Dahası, Amerikan dış politikası süreksizliği gerektiriyor çünkü küreselleşmenin zorlukları değişiyor ve yeniden şekilleniyordu. Dış politikada Amerikan ulusal varlığı, Trump'ın siyasi söyleminde güçlü ve her zamankinden daha mevcuttur. Diğer yandan yukarıda belirtildiği gibi, Donald Trump'ın kimliği, dış meselelere nasıl yaklaştığı, risk aldığı, söylemler sunduğu ve yönetiminin dış politika ile ilgili yeni ulaşılabilir hedefleri nasıl takip ettiği konusunda benzersizdir.

Öte yandan, Amerikan anayasal çerçevesi içinde, yönetimi ele alma ve yeni rotasyonları benimsemede başkanların farklı kişilikleri için özel bir ortam yaratan siyasi teşvikler mevcuttur. George W. Bush ve Donald Trump'ın dış politika konusundaki yaklaşımlarını karşılaştırsak, her iki durumda da önceki yönetimlerden çok farklı bir şekilde yeni rotasyonlar yapma arzusu göze çarpacaktır. George W. Bush, Clinton'un dış politikadaki önceki hatalarından uzaklaşmak için Bush Doktrini'ni tam anlamıyla öne çıkarmıştır. “Karar Noktaları” adlı kitabında da açıkladığı gibi, Amerika'yı ekonomik olarak güçlendirmek amacıyla başkanlığı devralmıştır, ancak daha sonra 9/11 olayları ortaya çıktı ve Amerikan dış politikasında yeni bir tavır sergilemiştir (George W. Bush, 2010). Amerikan dış politikası sürekliliğini etkileyen faktörleri analiz etmede üç göze çarpan maddeler şunlardır;

a) Dış politikada belirtilen uzun vadeli ulusal kimlik ve ulusal çıkar.

b) Uluslararası ilişkilerin ön görülemezliği, başkanları karışıklığa itmek yerine önceki yönetimdekileri takip etmeye sevk ediyordu.

c) Bürokratik organizasyon yapısı süreksizlik için engeller koyardı.

d) Çıkarıcı gruplarının varlığı veya Kongre'den iki partinin üyelerine onama,

Tüm bu unsurlar dış politika alanında daha fazla süreksizlik için dezavantaj olarak hizmet etmektedir.

Trump'ın dış politikası söz konusu olduğunda, bu faktörlerden bazıları yönetiminin izlediği yola dikkat çekiyor diyebiliriz. Uzun vadede Amerikan değerlerini koruyan ilk faktör, aslında Amerika'yı tekrar büyük yapma doktrininde her zamankinden daha mevcuttur. Bu durum, hem politik bir gündem hem de Amerikan halkını dünyada daha güçlü ve özgür bir konuma getirme eğiliminde olan değerler sistemiyle ilişkilidir. Ulusal kimliğin ülke çapında var olan etkisi, önceki herhangi bir yönetimin ulaştığından daha yüksek bir seviyededir ve hatta Bush yönetimi dönemindeki 9/11 saldırısının etkisini bile geçtiği söylenebilir. Bu argüman Trump yönetiminin 2018 Ulusal Güvenlik Stratejisi olarak ifade ettiği bir belge tarafından desteklenmektedir. Bu nedenle, Trump'ın dışişleri politikaları Amerikan kimliğini ilerletmede büyük bir süreklilik göstermektedir (Yarhi-Milo, 2018).

İkinci faktöre bağlı olarak, küreselleşme, terör ve dördüncü dijital devrimden kaynaklanan risk ve zorlukların elbette geçmiş yönetimler için daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Ancak, savunma harcamalarının artması, terörle mücadeledeki öncelikler ve en önemlisi istihbaratın artırılmasıyla birlikte Amerikan ulusal güvenliğindeki rolü, Trump başkanlığının önceki yönetimlere kıyasla çoktan bir kopukluk yaşadığına inanmamıza neden oluyordu. Böylelikle, bu dış politika sürekliliği içerisinde bile, Trump yönetiminin dış politikası tarafından oluşturulan bir süreksizlik mevcuttur.

Üçüncü faktöre gelinirse, bürokratik yapı baskısı ne olursa olsun, Trump'ın dış politikasının hem süreklilik hem de süreksizlik özellikleri taşıdığı söylenebilirdi. Bir işadamı olarak sahip olduğu farklı kişilik sayesinde, sorunlarla baş etme şekli engellerin bir şekilde mutlaka aşılacağını anlamamızı sağlamıştır. Sanılanın aksine, başkanlar

mevcut durumdan hoşnut olmamalarına rağmen, dış politikalarını değiştirmek istemiyorlardı. Son olarak, çıkarıcı gruplardan ya da başkanın politikaları konusunda ortaya çıkan meclis anlaşmazlıklarından kaynaklanan baskının, Trump yönetiminin radikal dış politikalara kaymasını engelleyip engellemediğini saptamak zor olacaktır. Politik stratejileri değiştirmenin yönetim için bir risk teşkil ettiğine inanılsa da, herhangi siyasi bir onay gerektiğinden, bu durum Trump dönemindeki Amerikan dış politikasının tam olarak dikkate alınmadığını göstermektedir. Dış politikanın sürekliliği ile ilgili bir diğer husus da yönetimin karar alma sürecine yönelik iç baskı düzeyidir. Bazı yazarlar tarafından bu, daha fazla risk almak yerine bir durma eylemi olarak görülmektedir (Brands, 2017). Halk, iç meselelere daha fazla ilgi göstermesi nedeniyle dış politika uygulamaları hakkında fazla bilgi sahibi değildir.

Mcdonald'a göre, Trump yönetiminin izlediği dış politikanın bir süreklilikten ziyade süreksizlik olduğunu varsaymaktadır. Bu durum da yenilikçi yabancı uygulamaların sonucu olarak beraberinde bir değişim getirecektir. Yeni bir dış politika vizyonu, farklılık yaratmayı ve Amerika'yı ileriye götürmeyi amaçlayan ulusal bir kimlik söylemini içeren seçim kampanyasından bu yana Trump tarafından sunulmuştur. Bu bağlamda, Amerika'yı ilk sıraya taşıyacak bir dış politika vizyonu, Amerikan kimlik değerlerini artırmayı amaçlayan bir üstünlük olarak değerlendirilmektedir. Dahası, bu yaklaşım uluslararası ilişkilerde bir tarafın kaybederken diğer tarafın kazanmasına bağlı bir ilkeye dayanmaktadır, yani Amerika kazandığında diğer ülkelerin kaybettiği anlamına geliyordu. MAGA doktrininde açıklanan diğer ilgili unsurlar, araştırma ve bilimde gelişen ve Amerikan ekonomisini canlandıran sermaye yatırımlarındaki artışlardır. Tüm bu durumlar, Trump'ın seçim vaatlerinde belirtildiği gibi sağlam bir harcama planı gerekmektedir. Bu hususta, Trump yönetimindeki Amerikan dış politikasının seyrinin, seçim kampanyasından bu yana bir şekilde ana hatlarıyla belirtildiği söylenebilir. Seçim kampanyası söyleminin içerikleri; Küreselleşmeden tek taraflılığa geçiş, daha sonra anlaşmalarda ve sözleşmelerde Amerika'yı ön plana getirme, son olarak da Amerikan hegemonyasının siyasi alanda genel olarak yeniden yapılanması olarak değerlendirilebilmektedir (Walt, 2018).

Bazı yazarlar, Trump yönetimi devraldığında Amerikan dış politikasının yarattığı kopukluğun aslında çok taraflılıktan ikili müzakerelere dönüşü olduğuna inanıyorlar. Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması'nın gözden geçirilmesi,

Amerikan ekonomisi için bir felaket ve ulusal ekonomik kayıp meselesi olarak ifade edilmiştir. Söylemin gücünün dış politika uygulamalarındaki politik çıkarımları etkilediği görülebilmektedir. Dahası, hala ABD savunmasından kâr etmek istiyorlarsa ücretlerini ödeyecek olan müttefiklere yönelik yorumları “Önce Amerika” yaklaşımı saklamadığında NATO ittifakına karşı beklenmedik bir tepki olmuştur. Trump dış politikasını pratikte incelerken, Başkan'ın politik bir geçmişi olmadığı için bunun dış politikadaki değişimlerin hayata geçirilmesini zorlaştırabileceği mantıksal bir çıkarımdı. Fakat bu durumun aksine, senaryo dış politikaların geleneksel olmayan bir şekilde tasarlandığını ve MAGA hedeflerine ulaşmayı amaçladığını göstermiştir. "Önce Amerika" yaklaşımının özü, Trump'ın dış politikalarını "Jacksonian demokrasisi" olarak adlandırılanla benzer hale getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında, politikanın merkezi gücü Amerika'yı güçlendirmekten ve yabancı ülkelere karşı itimatsızlık göstermekten geçmektedir (Kroening, 2017).

Önceki yönetimlere atıfta bulunarak, Trump dış politikası Obama'yı eleştirdi ve Orta Doğu'ya yeni yaklaşımlar ile İŞİD'le başa çıkmanın farklı yollarını göstermiştir. Bununla birlikte, Başkan Trump, Obama yönetimiyle farklılık gösteren dış politikaları izlemiştir. ABD Büyükelçiliği'nin Kudüs'e taşınmasının Orta Doğu bölgesi için her iki jeopolitik sonucun da ortaya çıkmasına neden olduğuna inanılıyordu. Bu temelde, Trump yönetiminin dış politikasını betimleyen esaslardan biri, uzmanların ön görülemezlik olarak adlandırdıkları bir kavram olarak ifade edilebilmektedir. Bürokrasinin mantığını az çok takip eden herhangi bir yönetimden farklı olarak, Trump daha yüksek riskler almaya çalışmaktadır. Bunun başlıca nedenleri; başkanların uluslararası ilişkilere karşı tutumları, mevcut durumları göz ardı etme ve Orta Doğu politikaları, göç ve nükleer silahların sökülmesi gibi alışılmadık doğrultularda bir değişikliğe gidilme isteğidir. İran anlaşmasının geri çekilmesi örneği, dünyanın jeopolitiğini de etkileyecek olan Ortadoğu'daki Amerikan dış politikasının benzeri görülmemiş bir yol izlediğini göstermektedir. Ayrıca, son dönemde askeri birliklerin daha fazla arttırılmasına ve bölgenin radikalsizleştirilmesine karar verilen Afganistan meselesinin ele alınması, Amerikan dış politikasının Trump'ın yönetimi sırasında aldığı yeni bir rotayı göstermektedir (Brands, 2018).

Farklı yazarlar Trump yönetimi altındaki Amerikan dış politikasını çeşitli şekillerde yorumlamışlardır. Bu, bazı yazarların başkanının dış politika ile ilgili

söylemlerini analiz ettiğini, bazılarının da Trump yönetiminin üstlendiği dış politikanın sonuçlarına itibar ettiğini ima etmektedir. Bu tezin temel odak noktası, ulusal kimliğin Trump yönetimi sırasında Amerikan dış politikasını ne ölçüde etkilediğini anlamaktır. Araştırma yaparken, bu tez için önemli bir referans oluşturan birçok kaynak ve kitaba rastlanabilir. Birçok yazarın varsaydığı gibi, Amerikan dış politikası Trump başkanlığından beri ayaklanma durumundadır. Bunun küresel politikanın sonucu üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri olabilir (Brands, 2018). Bununla birlikte, Trump başkanlığını analiz etmenin üç ana boyutu vardır.

İlk olarak Amerikan dış politikası çok katmanlı bir politikadır ki bu da değişim yolunu veya sürekliliğini tanımlamanın kolay olmayacağı anlamına gelir. Öte yandan, Amerikan dış politikasında bir değişken olarak ulusal kimliğin tutarlılığını değerlendirmek Trump'ın durumunda çok kolaydır. Özellikle başkanlığının ilk günlerinde Amerikan dış politikasının süreklilik eğilimi olduğu farklı senaryolarla söylenebilir. Örneğin, Avrupa kolektif savunması ve Kuzey Atlantik İttifakı ortaklığındaki yükümlülüklerle ilgili olarak giderek artan bir süreklilik görülmektedir. Öte yandan, Kuzey Kore'ye yönelik dış politika uygulamalarında önceki yönetimlerle bir kopuş vardır (Moten, 2018).

Trump yönetimi, yoğun görüşmelerde bulunup Kuzey Kore yanlısı olan Çin'in üzerindeki bölgesel diplomatik baskıyı kullanırken Kore yarımadasının gidişatını değiştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, Ortadoğu'da IŞİD'le mücadelede yaşanan İran'dan geri çekilme ve İsrail gibi bölgesel müttefikler için stratejileri güçlendirme olayları daha ileri bir süreksizlikle ilişkilidir. Bazı yazarlar bunu ABD dış politikasının Amerikan üstünlüğünün yankılarını uyandıran “yeni Amerikanlaşma” olarak görmektedir (Moten, 2018).

İkinci olarak Amerikan dış politikası yerel güçlerden etkilenmiştir. Soğuk Savaş'tan bu yana, yerel politik tartışmalar Amerikan Dış politikasının sınırlarını şekillendirmede önemli bir rol oynamıştır. İç gelişmelerden kaynaklanan baskı hem ideolojik hem de politik olarak bir süredir mevcuttur. Amerikan toplumunun başlıca kurumlarına yaydığı Trump siyasi söyleminin etkileri de mevcuttur. Diğer yazarlar, yerel gücü başkanlık yönetimi için bir yük olarak görmektedir, çünkü onların görüşlerine göre bu durum girişim ve yeni girişimcilik stratejilerini engellemektedir. Meclisin rolü, genel olarak başkanlara ek yetki vererek Amerikan dış politikasını

destekleyen yerel bir güç olarak tanımlanmıştır. Daha önce de vurgulandığı gibi, Donald Trump'ın izlediği dış politikada ulusal kimliğin rolü son derece mevcuttur. Yerli güçler açısından, Amerikan'ın dış politikadaki çıkarlarını daha da güçlendirdikleri söylenebilirdi. Bu nedenle, içeriden kaynaklanan değişim, yani Amerikan halkının iç baskıları, uluslararası arenada Amerikan üstünlüğünü desteklemektedir. Çin ile yapılan ticaret savaşı, Trump'ın iç çıkarları nasıl belirlediğini, yurt içinde sağlam bir söylem geliştirdiğini ve ardından bu yerel gücü Amerikan dış politikasına nasıl sunduğunu göstermektedir (Mullaj, 2019, s. 50)

"Trump Çağında Amerikan Büyük Stratejisi" kitabında, markalar, Amerikan dış politikasının uluslararası ilişkilerde oynayacağı rolü sorgulamışlardır. Bu rolün tanımlanması, Trump yönetimi altındaki Amerikan dış politikasının eğilimlerini tahmin etmeye yardımcı olacaktır. Analiz, "Önce Amerika" gündeminin kendi içinde Amerikan dış politikasının merkezi olduğunu ortaya çıkardı. Önceki yönetimler için dış politikaların hareketlerini ölçmek bir şekilde mümkün olsaydı, Trump başkanlığında çok fazla belirsizlik ortaya çıkarmıştır. Diğer yazarlar, Amerikan dış politikasının, küresel yönetim merkezlerinden üstünlük odağına kayarak Amerikan çıkarlarını ilk sıraya koyduğunu savunulmaktadır. Trump başkanlığı sırasında Amerikan dış politikasını öngörmenin çok zor olması, aslında dış politika stratejisinin dönüştürücü yönünü yansıtmaktadır. Buna ek olarak, bir taraftan başkanın siyasi söylemi ile diğer yanda yönetimin resmi açıklamaları arasında çelişkiler vardı. Bu söylem, ABD yetkilileri ve yönetim yapısından bağımsız olarak gelişiyor gibi görünmektedir (Mullaj, 2019, s. 52)

Ulusal Güvenlik Stratejisi, ABD'nin küresel politikada sahip olduğu sorumluluğun ve liberal düzenin devamlı desteğinin ifade edildiği bir örnektir. Buna rağmen, bu tür unsurlar "Amerika'yı Tekrar Büyük Yap" Trump söylemlerine sahip değildir. Bu ayrışma, ABD'nin müttefiklere ve stratejik ortaklara karşı alacağı pozisyonu için maliyetli olacağını kanıtlayabilmektedir. Aksine, geleneksel Amerikan neoliberal değerleri ile ABD'nin çıkarları arasında, Trump söz konusu olduğunda, dengeli bir konum elde etmenin gerçekte zor olacağı söylenebilirdi. Sürekli değişim ve bozulma arayışındaki kendi iş odaklı kişiliği ve kısmen de kaotik uluslararası sistem yüzünden olmuştur. Genel olarak, Amerikan dış politikasının ulusal kimlik ve dış politika uygulamalarındaki önemi üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte, Trump'ın dış

politikası, birincil odağımızın Amerika'yı güvende tutmak, korumak ve daha sonra müttefiklere ve yaşam boyu stratejik ortaklara destek sağlamak olduğunu fark etmemizi sağlıyor. Bu nedenle, Trump'ın söylemi Amerikan gücünü yeniden yansıtmada oldukça kuvvetlidir. Böylece yerli güçlere meydan okur ve değişim yaratabilmektedir. (Walt, 2018).

Son olarak bazı yazarlar, Trump başkanlığı sırasındaki iç gelişmeleri Amerikan dış politikasının sürekliliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olarak görüyordur. Bu iç gelişmeler, örneğin Amerikan dış politikası için Trump'ın sahip olduğu öngörünün uygulanmasında zorluklar yaratan örgütsel mücadeleler olarak görmektedirler. Tillerson'ın Pompeo ile Dışişleri Bakanı olarak yer değiştirilmesi ve Bolton'un Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak atanması, daha aktif bir dış politika yürütmek için yapılmıştır (Scott, 2018).

Öte yandan, “Carter'dan Trump'a Neoliberalizm ve ABD Dış Politikası” kitabında Scott, Başkan Trump'ın Amerikan dış politikasının sürekliliğine meydan okuduğunu çünkü onun üzerindeki hâkimiyetini kanıtlamak istediğini ifade etmektedir. Trump'a dayatılan zorluklar ne olursa olsun, dış politikaların uygulanması sırasında önemli dönüm noktaları tespit edilmiştir. İlk olarak, ABD'nin bağlı olduğu büyük ekonomik anlaşmaların gözden geçirilmesini içeren ekonomik bağlama ulaşılmıştır. Çelik ve alüminyum tarifeleri uygulamak ve ABD ticaret politikalarını tekrar müzakere etmek Amerikan dış politikasında yeni değişikliklere neden olmuştur (Mullaj, 2019, s. 54).

İkincisi, siyasi düzeyde, özellikle de Suriye'ye müdahale eden ABD'nin dış politika hâkimiyeti konusundaki büyük vizyonunu yansıtmaya ilgili aksamalar ortaya çıkmıştır. Bu girişim, Trump'ın ticari girişimciliğinin Amerikan dış politikasına bir uzantısı olarak yorumlanmıştır. Başkan sürekli olarak yönetimin örgütsel yapısında yeni açıklar aramış ve bu güçlere meydan okumaya devam etmiştir. Ancak, böylesine bir yaklaşımın ABD dış politikası için olumlu yapıcı bir değişikliğe mi yoksa daha çok kriz puanına mı yol açıp açmayacağını değerlendirmek zor olacaktır.

SONUÇ

2001 yılında başkanlığa seçilen George W. Bush ile birlikte Amerika'nın politikasında da değişimler yaşanmıştır. Bush başkanlığa gelişinden hemen sonra 11 Eylül saldırısının gerçekleşmesi teröre karşı savaş stratejisinin oluşumunda ve gelişiminde etkili olmuştur. Teröre karşı savaş stratejisi sadece terör örgütlerine yönelik olmayıp teröre yardım ve yataklık eden ülkeler için de bir nevi ABD'nin diğer devletlere müdahalede önünü açan bir politika olarak da görülmektedir. Bu stratejiye dayanarak Bush yönetimi aralarında İran, Afganistan , Irak , Suriye , Libya ve Kuzey Kore'nin de bulunduğu haydut devletler şeklinde yorumladığı listeyi açıklamıştır. ABD daha önce 2001 yılında Afganistan'a müdahalede bulunarak Taliban yönetimini devirmiş ve aynı şekilde 2003 yılında 'da Irak'a müdahalede bulunarak Saddam yönetimine son vermiştir. Domino taşı gibi sırasıyla müdahaleler yapıldı ancak bu coğrafya da ABD'ye karşı isyan olması ayrıca bu bölgeler de İslamcılığın yayılması bu müdahalelerin BM gibi uluslararası bir örgüt kararı olmaksızın tek başına karar verilip yapılması müttefik devletler ve Arap dünyasından ABD'ye karşı tepkilere neden olmuştur.

ABD güçlerinin işgal olan ülkelerde halk hareketleri ile karşılaşması, istenilen dönüşümlerin gerçekleştirilememesi nedeniyle işgal süresinin uzaması ve bunun ABD'ye ekonomik ve askeri açıdan büyük yükümlülükler getirmesi ABD'ye karşı tepkinin artmasına neden olmuştur. Bu olaylar Bush'un politikasını yumuşatmasına neden olmuştur. Bu yumuşama, 2008'de Barack Obama'nın Başkanlığa gelmesiyle daha etkili olacağı hissedilmiştir. Barack Obama, Bush'un görev aldığı süreçteki politika ve stratejilerin ABD için zararlı olduğu kanısına varılarak bu politikalardan farklı politikalar uygulanmaya başlanmıştır.

Ortadoğu coğrafyasındaki demokrasi getirilip; Ortadoğu'daki diktatörlükler yıkılıp yerine demokratik rejimler kurulursa, bölgedeki ABD karşıtlığı sona erer, El Kaide ve benzeri örgütlerle de mücadele edebilirdi. Bu şekilde ortaya çıkan Bush doktrini otoriter rejimleri devirmek için uygulanmıştır.

Bush idaresinin amacı ülke içindeki demokrasiyi isteyen unsuları destekleyerek kendi planı doğrultusunda İslamcı hareketlerin tepkilerini azalmasını sağlamaktır. Bu

doğrultuda Bush yönetimi, Afganistan'a müdahale etmiş, Irak da ise rejimi bahane ederek askeri müdahalede bulunmuş, Suriye ve İran gibi ülkelerde de baskı organı yaratmıştır.

Bu gaye ile yapılan rejim değişiklikleri 2003 yılında ABD'nin Irak'a müdahalesi uluslararası kamuoyun da büyük tepkiye sebep olmuş, ABD'nin imajını zedelemiştir. Bunu düzeltme misyonu isse koltuğu yeni devralan Barack Obama ya kalmıştır. Obama'nın görevi ABD'nin kaybolmakta olan uluslararası imajını tekrar istenilen düzeye getirmek ve Bush yönetiminden kalan dış politika sorunlarını çözmek olacaktır. Bunu da 'yumuşak güç' kavramı üzerinde durarak uygulamıştır. Bush iktidarı boyunca bu kavram unutulsa da Obama'nın başkan seçilmesinden sonra tekrar gündeme gelmiştir. Obama'nın yumuşak gücü kullanarak yapacağı politikalar, ABD'nin sarsılan imajını düzeltmekte stratejik bir öneme sahiptir. Amerika'nın İslam dünyasının bir düşmanı olmadığını vurgulaması, yumuşak gücü devreye soktuğunun bir göstergesidir.

Obama, ABD'nin hegemonya gücünü daha da arttırmak için Irak savaşının bitmesi gerekliliğinden ve bu coğrafya üzerinde oluşan dikkatleri dağıtarak, asıl önemli olanın nükleer silah yayılmasını engellemek olduğunu savunmuştur. Terörizme karşı daha etkili bir sonuç alınabilmesi için küresel boyutta bir politika uygulanmasını ve tehditlerle mücadele etmek ve güvenliği sağlamak için işbirliğinin sağlanmasını bunu da ittifaklar yoluyla sağlanabileceğini vurgulamıştır. Obama yönetiminin dış politikasında genelde Bush döneminden kalan pek çok sorun vardır.

Bush 11 Eylül saldırısından sonra politikasını özellikle Ortadoğu üzerinde diktatör rejimleri devirmek amacıyla oluşturmuştur. Ancak Irak müdahalesi demokrasinin yayılması politikasında soru işaretleri uyandırmıştır. Obama ise, dış politikada ideoloji tarafından şekillenmesi yerine ulusal çıkarların gözetildiği gerçekçi bir politika benimsenmesinin gerekliliğini savunmuştur. Bu politika ile El-Kaide ve diğer radikal terörist grupların Ortadoğu coğrafyasında güç kazanımını ve ABD'ye yönelik saldırı hareketlerinin önlemesine özen göstermiştir Obama'nın gelmesinden sonra ABD daha faydacı bir şekilde çok kutuplu bir politika uygulamıştır. Ayrıca Dünyadaki gelişimde artık tek kutuplu politikaların yeterli olmayacağını göstermiştir. ABD 2011 yılında başlayan 'Arap Baharı' olarak nitelendirilen K. Afrika ve Ortadoğu da etkisini gösteren halk hareketlerine tek başına müdahil olmak istememiş, onun yerine Libya örneğinde görüldüğü gibi BM'yi kullanarak NATO'nun müdahale etmesini

sağlamıştır. Bir neticede Arap Baharının da ABD'nin yeni Ortadoğu planının bir parçası olduğunu göstermektedir.

Aslında Obama, Amerikan küresel hegemonyası için Bush ile aynı politikaları uygulamıştır. Fakat Bush bunu saldırgan bir şekilde ifade ettiği için sert tepkiler almasına neden olmuştur. Obama benzer politikalar gütmesine rağmen yumuşak güç ve konuşmaları, ılımlı tavrı ve başarılı iletişimi olumlu etki yaratmaktadır.

ABD'nin uluslararası terörizmi desteklediğini varsayarsak El-Kaide ve Taliban gibi köktenci oluşumları engellemek Afganistan'ı güvenli ve istikrarlı bir bölge haline getirecek uluslararası sisteme empoze etmek amacıyla 2001'den bu yana ülkeye müdahalesindeki uyguladığı stratejilerin başarısız olduğu görülmektedir. Çünkü problem sadece askeri yollardan halledilebilecek bir problem değildi. Obama yönetimi ise bu yanlış politikanın farkına vardı. Ancak bu bölgede Ortadoğu coğrafyasında teröre kaynaklık eden hareketler, ABD'yi işgalci güç olarak görmektedirler. Sistemin kötü yapısından yine ABD'yi sorumlu tutmaktadırlar. Böylece davranışlarını halkın gözünde meşrulaştırıp, halkı etki altına alıp ABD'yi düşman kendilerini de bu düşmana karşı savaşan kahramanlar olarak göstermektedirler. Kimilerine göre terör örgütü kimilerine göre ise özgürlük savaşçısıdır.

ABD'nin dış politikasına bakıldığında, Irak Savaşında uluslararası hukuk kurallarına aykırı eylemlerde bulunduğu savunulmaktadır. BM'den henüz karar çıkmadan Irak'ı işgaline başlanması eleştirilere ve tepkilere neden olmuştur. İşgal sonunda ABD ve İngiltere'nin iddia ettiği gibi tehlike yaratacak bir kitle imha silahı deposuna rastlanmamıştır.

ABD ve İngiltere daha sonra Irak'ın şimdi sahip olmasa da yakın bir gelecekte bu silahları üretebilme kapasitesine sahip olduğunu, bu nedenle de önemli bir tehdit oluşturduğunu öne sürmüşlerdir. Önleyici meşru müdafaa kapsamında 20 Mart 2003 tarihinde Irak'a karşı bir operasyon başlatmışlardır.

Baskıcı ve diktatör olarak görülen Ortadoğu coğrafyasında yer alan Saddam yönetiminin yıkılması vatandaşların buna benzer yönetimlere karşı bakış açısını tamamen değiştirmiştir. Bu rejimlere artık halk saygı ve güven göstermeyecekti. Bu tarz

yönetimlerin yıkılması ile birlikte Ortadoğu coğrafyasında barışın ve güvenliğin sağlanabileceği düşüncesi hakim olmaya başlamıştır.

Irak Operasyonu, yalnızca ABD'nin Ortadoğu politikalarının önündeki en büyük engel olarak görülen 'Saddam'ı Devirme Operasyonu'na dönüşmüştür. Bu operasyon Irak'ta hala sürmekte olan ve her gün çok sayıda kişinin öldüğü iç savaş ve kaosun da başlangıcı olmuştur. Operasyonla dünya genelinde yapılan kamuoyu sonucu sadece Ortadoğu'da değil, Avrupa'da da dünya barışı ve güvenliği için Irak'ın değil, ABD'nin en büyük tehdit olarak algılandığı görülmüştür.

Bilgi çağı, medya ve küreselleşmenin de etkisiyle tehditler küresel nitelik kazanmıştır. Taliban ve El Kaide'nin uluslararası nitelikte tehdit teşkil eden örgütler haline gelmesi, bir yönüyle ABD'nin yanlış politikalarının eseridir. Irak işgalinde siyasal anlamda ABD'nin temel amacı; Soğuk Savaş sonrasındaki 'Yeni Dünya Düzeninin de hegemonik düzen içerisinde kendi sistemini yerleştirmektir. Bu gelişme ile birlikte, mevcut düzenin en önemli unsuru olan ABD, kendisine rakip olabilecek bir alternatifin bulunmaması sebebiyle tek süper güç adı altında dünya hegemonyasına hâkim olmaya başladı.

ABD'nin 2002 Ulusal Güvenlik Stratejisi ve Bush Doktrini gereği işgal ettiği Afganistan ve Irak Harekatı'nın etkileri BM üzerinde de kendini göstermiş, uluslararası hukuk ile birlikte BM'nin de sonunun yaklaştığını göstermiştir. BM'ye olan güven sarsılmıştır ve uluslararası sistemde imajı zedelenmiştir.

2003 yılında ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle birlikte Saddam yönetimi fazla dayanamayıp yıkılmıştı. Bu süreç daha öncede Taliban yönetiminde görülmüştü. ABD'nin önleyici savaş stratejisi Ortadoğu'yu şekillendirmesinde bu müdahaleler önemli bir yere sahipti. Ayrıca Amerika için muazzam bir fırsattı. ABD daha sonraki süreçte aşırı maddi ve askeri kayıpları uzun süreçlerin yaşanması bu süreçlerden istenilen verimin alınamaması, ABD'nin 11 Eylül'den sonra başlattığı politikaların sorgulanmaya başlanmasına sebep olmuştur. Bush da hedef haline gelmiştir. Böyle bir durumda başa gelen Obama elinden geldiği kadar durumu düzeltmek için çaba harcamıştır.

Uluslararası konjonktür gereği devletlerin değişen politikaları ve dış politika da yaşanan değişimler ile birlikte eğilimlerini de bir kenara bırakırsak, 11 Eylöl saldırları sonrası görev alan üç başkanın politikalarının karşılaştırılması açısından net bir değerlendirme yapmak basit olmayacaktır. Çalışmamda bu değerlendirmeyi yaparken Amerika'nın Ortadoğu politikası özelinde yoğunlaşmak gerekmektedir.

Son olarak Amerika'nın son dönem Ortadoğu politikasını dört başlık altında toplayabiliriz. Ortadoğu bölgesi dediğimizde aklımıza ilk olarak Suriye ve onun çevresinde yaşananlar ikinci olarak, Amerika'nın bu bölgede yakın müttefiki olan İsrail ile ilişkisi, Üçüncü olarak Arap devletleri arasında müttefiki olan Suudi Arabistan ile ilişkisi ve son olarak İran-Amerika ilişkisinde nükleer silahların geleceği gibi konular dört başlığı oluşturmaktadır. Son dönemde Amerika dış politikasının uygulayıcısı olan Trump'ın iç politikada yaşadığı sorunlar, Suriye'de yaşanan gelişmeler ve hepsinden önemli İran ile oluşacak herhangi bir gerginlik daha önce yaşanılıp tecrübe edilen Irak ve Suriye meselesi gibi olmayacağı kanaatinde olabiliriz. Bu durum çok daha büyük soruna dönüşebilmektedir. Amerika'nın Ortadoğu'ya bakış açısı bürokratik olarak ikiye bölünmektedir. Önceliğin Ortadoğu'da DAEŞ mi yoksa İran mı olacağı konusuna karar verilmemiştir. Dış politikanın seyri de bu yönde değişebilmektedir. Amerika eğer İran'ı Ortadoğu da daha önemli bir problem olarak görürse bütün dünya devletleri ve bölge devletleri açısından yeni bir dönemin başlangıcı sayılabilir. Amerika'nın Ortadoğu bölgesinde uygulayacağı dış politikasında önceliği İran'a mı yoksa DAEŞ'e mi vereceği cevap uluslararası konjonktürü ve dış politikayı yeniden şekillendirecektir.

Sonuç olarak 11 Eylöl saldırları sonrası Afganistan ile başlayan, Irak ve Arap baharı sonrası Suriye ile devam eden ABD politikaları bölgeye herhangi bir istikrar getirmemiş aksine var olan sorunları daha da artırmıştır. Günümüzde ABD askeri ve siyasi olarak bölgede varlığını sürdürmektedir. ABD bölgenin istikrarını değil kendi ekonomik ve hegemonik çıkarlarını korumaktadır.

KAYNAKÇA

- Akalın, A. H. (2009). *Terör ve Terörizm*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akbaş, Z. (2011). ABD'nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği ve Ortadoğu da Güç Mücadelesi. *History Studies Dergisi*, 1-18.
- Akbaş, Z. (2011). *Irak Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye*. Ankara: Barış Platin Yayınevi.
- Akbaş, Z. (2011). *The Sustainability of the USA Policy and Power Struggle in the Middle East*. USA: History Studies.
- Akçay, E., & Akbal, Ö. (2013). ABD Güvenlik Politikasında Söylem ve Pratik. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7-29.
- Akdemir, E. (2013). *Amerika'nın Ortadoğu Politikasının Şekillenmesinde Düşünce Kuruluşlarının Rolü*. 08 22, 2019 tarihinde ORSAM: http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2013118_008.pdf. adresinden alındı
- Akdoğan, İ. (2017). Possible Foreign Policy of Donald Trump in Middle East and Gulf States. *Ortadoğu Analiz*, 78.
- Al, Ö. (2014). Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Güvenlik Sorunlarının Çözümünde BM'nin Rolü. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alyasiri, F. (2018). The US and The Middle East During Obama's Presidency. 1-18.
- Appadurai, A. (2017). *"Tiredness of Democracy", Büyük Gerileme, Heinrich Geiselberger(prep)*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Arı, T. (2004). *Irak, İran ve ABD Önleyici Savaş Petrol ve Hegemonya*. İstanbul : Alfa/ Aktüel Kitapevi.
- Arı, T. (2006). BOP, Ortadoğu ve ABD: Politika mı Propaganda mı ? *Global Strateji Dergisi*, 57-87.
- Arı, T. (2006). *Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika*. İstanbul: Lalezar Kitapevi.
- Arı, T. (2010). *Liderler, Kanaat Önderleri ve Kamuoyunun Gözünden Yükselen Güç Türkiye-ABD İlişkileri ve Ortadoğu*. Bursa: MKM Yayınları.
- Arı, T. (2012). *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler Kimlik, Kültür, Güvenlik, Dış Politika*. Konya: MKM Yayınevi.
- Armaoğlu, F. (2012). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, 18. Baskı*. İstanbul: Alkım Yayınevi.

- Azman, K. (2012). The Middle East Policy of America After the Cold War. *International Journal of Human Resource Studies*, 97-115.
- B. Ross, D., & F. Jeffrey, J. (2013). *Obama and The Middle East Strategic Objectives For U.S Policy*. Washington D.C: The Washington Institute for Near East Policy.
- Bal, İ. (2006). *21. Yüzyılda Türk Dış Politikası*. Ankara: Lalezar Kitabevi.
- Başeren, S. H. (2001). Uluslararası Hukuk Açısından Amerika Birleşik Devletlerinde Gerçekleştirilen Terörist Saldırıları ve Yol Açtığı Gelişmeler Üzerine Bir Değerlendirme. *Prof. Dr. Vecdi Aral'a Armağan* (s. 69-78). içinde Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Bektaş, B. (2007). *11 Eylül 2011 Terörist Saldırısı Neticesinde ABD'nin Güvenlik Algılamalarındaki Değişiklik*. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Blair, T. (2010). *Bir yolculuk. E.Günsel (Çev.)*. İstanbul: Alioğlu Matbaacılık.
- Branda, O. (2018). Changes in The American Foreign Policy: From Obama to Trump. *De Gruyter Open*, 160-164.
- Brands, H. (2018). *American Grand Strategy in the Age Of Trump*. Washington D.C: Brookings Institution Press.
- Brattebo, D., Lansford, T., & Covarrubias, J. (2014). U.S. Foreign Policy and Global Change in the 2012 Presidential Election. *Global Studies Lebanon Valley College*, 292-316.
- Cleveland, W. (2004). *Modern Ortadoğu tarihi. M. Harmancı (Çev.)*. İstanbul: Agora Kitabevi.
- Countries, O. o. (2015). *Opec*. 10 12, 2019 tarihinde Opec: https://www.opec.org/opec_web/static_files_project/media/downloads/publications/AR%202015.pdf adresinden alındı
- Cömert, İ. (2006). Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı ve Uluslararası Hukuktaki Yeri. *Yüksek Lisans Tezi*. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cural, A. (2011). Bush Doktrini ve Askeri Gücün Önalcı ve Önleyici Savaş Kapsamında Kullanılması. *Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çakmak, S. (2013). *11 Eylül Sonrası Süreçte ABD'nin Yeni Güvenlik Politikasında Türkiye*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Çevik, T. (2008). *11 Eylül Saldırıları Sonrasında ABD'nin Uluslararası Terörizmle Mücadeleye İlişkin Güvenlik Politikası*. Çanakkale: Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dabanlı, İ. T. (2007). *11 Eylül Sonrası Ortamda ABD Milli Güvenlik Stratejilerinin Türkiye Cumhuriyeti Milli Güvenlik Stratejilerine Etkileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dağcı, K., & Sandıklı, A. (2006). *Büyük Ortadoğu Projesi Yeni Oluşumlar ve Değişen Dengeler*. İstanbul: TASAM Yayınları.
- Earle, J. (2014). "Romney: Russia is America's No.1 Foe". The Moskow Times .
adresinden alınmıştır
- Eba. (2016). *Eba*. 11 08, 2019 tarihinde Eba: <http://www.eba.gov.tr/> adresinden alındı
- Ebrari, M. (2014). *IŞID Çerçeve Metni*. Siyasal ve Sosyal Araştırma Merkezi Yayınları.
- Erkmen, S., Laçiner, S., & Özdağ, Ü. (2003). *Irak Krizi (2002-2003)*. Ankara: ASAM .
- Erol, H. (2010). *Geçmişten Günümüze ABD'nin Ortadoğu Politikası*,
<http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/amerika/252-gecmisten-gunumuze-abdnin-ortadogu-politikasi>. 06 11, 2019 tarihinde alındı
- Eyeing, B. (2014). *Middle East Role After 2013 Diplomatic Successes*. Open Source Center Analysis.
- Fahmy, T. (2013). *Debate: Russia Can Play a Major Role in the Middle East*. Asharq Al-Awsat.
- Fawaz, G. A. (2013). *Obama and Middle East: The end of America's Moment*. Blackwell Publishing, 300-323.
- Fırat, O. (2010). *Birleşmiş Milletlerin 11 Eylül 2001 Öncesi ve Sonrası Terör Politikaları*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Glaser, C. R., Colins (ed), A., & Uslu (çev), N. (2017, Eylül). *Güvenlik Yaklaşımları Realizm Çağdaş Güvenlik Çalışmaları*. *Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi*, 13-27.
- Gordon, M., & Trainer, B. (2013). *The Endgame: The Inside Story of the Struggle for Iraq, From George W.Bush to Barack Obama*. New York: Vintage; Reprint Edition.
- Gözen , R. (2001). *New Demography Emergin Dimensions on American Policy*. *the Muslim World*. İstanbul: International Symposium on Globalisation.
- Gözen, R. (2012). *A political Axis Focused on Liberal Values*. *Diritto E Liberte*, 192-203.

- Gözen, R. (2012). *Amerikan Dış Politikası*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Hook, S., & Spainer, J. (2014). *Amerikan Dış Politikası*. (Z. T. Ö, Dü.) İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Irmak, F., & Kahya, Y. (2014). Amerika Birleşik Devletlerinde Terörizm ve Terörizm Korkusu: 11 Eylül Terör Saldırıların Öncesi ve Sonrasına İlişkin Bir Analiz. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Jervis, D. (2017). Obama and the Middle East. *TEKA of Political Science and International Relations*, 31-57.
- Kanat , B. K. (2014). American Foreign Policy during the Second Term of Obama. *SETA Analiz*, 93.
- Kanat, S. (2014). Teörizmin Dünü, Bugünü, Yarını: Siyasal Gerçekçi Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 195-210.
- Kandemir, E. (2011). ABD Başkanları G. W. Bush ve B. Obama Dönemlerinde Yayımlanan Ulusal Güvenlik Stratejilerinde İttifak Söylemleri ve S. Walt'un İttifak Teorisi. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 10(2), 122-151.
- Karabulut, B. (2011). *Güvenlik Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*. Ankara: Barış Kitapevi.
- Karaca, K. (2006). 11 Eylül Sonrası Değişen ABD Dış Politikası ve Türkiye. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 96-110.
- Karakaya, İ. (2010). *11 Eylül 2011 Sonrası ABD'nin Değişen Güvenlik Algılamaları ve Politikaları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kardaş , Ş. (2017). American Foreign Policy of Trump Administration and Turkey. *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 78.
- Kardaş, Ş. (2017). American Foreign Policy of Trump Administration and Turkey. *Ortadoğu Analiz Dergisi*, 78.
- Kardaş, Ş. (2017). Obama's Heritage and Trump US Foreign Policy. *Discussion Program*. ORSAM CEDR.
- Kemaloğlu, İ. (2012). *Rusya'da Düşünce ve Araştırma Kuruluşları Avrasya'da Stratejik Düşünce Kültürü ve Kuruluşları*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kemaloğlu, İ. (2017). XXI Yüzyılın Başında Rusya Federasyonu. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1-14.
- Kennedy, P. (1999). *Yirmi Birinci Yüzyıla Hazırlanırken*, çev. Fikret Üçcan, 3. Baskı. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

- Kepsutlu, B. (2016). *Amerika'nın Ortadoğu Politikası Doksanlardan Bugüne, Başkandan Başkana Ortadoğu Politikası*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Knutsen, T. (2006). *Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi*, (Çev. Mehmet Özyay),. İstanbul: Açılım Kitap.
- Kolmas, M., & Kolmasova, S. (2019). A 'Pivot' That Never Existed: America's Asian Strategy Under Obama and Trump. Cambridge Review International Affairs,.
- Kroening, M. (2017). The Case for Trump's Foreign Policy, The Right People, The Right Positions. Foreign Affairs.
- Kurt, S. (2014). Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Ortadoğu Politikası. *Tarih Okulu Dergisi*, 167-196.
- Kurubaş, E. (2005). *Türkiye, Suriye, İran Arasındaki İşbirliği Çabalarının Analizi ve Ortadoğu'daki Güç Dengeleme Etkisi*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Lindsay, J. M. (2011). George W. Bush, Barack Obama and The Future of US Global Leadership. *Oxford University Press on behalf of the Royal Institute of International Affairs*, 765-779.
- Lizza, R. (2011, 05 02). *The Consequentialist: How the Arab Spring Remade Obama's Foreign Policy*. 10 20, 2019 tarihinde The New Yorker: <https://www.newyorker.com/magazine/2011/05/02/the-consequentialist> adresinden alındı
- Mahjoop , Z., & Rula, A. (2010). Obama's Smart Power Strategy. One year On: The Case of the Middle East. *Digest of Middle East Studies*, 2-4.
- Migdal, J. (2014). *Shifting Sands: The United States and the Middle East*. New York: Columbia University Press .
- Moten, A. (2018). US Embassy in Jerusalem: Reasons Implications and Consequence. *Intellectual Discourse Journal*.
- Mullaj, N. (2019). American Foreign Policy and National Identity Under Donald Trump. *Master's Dissertation*, 48-56. Prauge: Metropolitan University Prauge.
- Nichol, J. (2014). Russian Political, Economic, and Security Issues and U.S. Interests. *Congressional Research Service* , 50-57.
- Nuruzzaman, M. (2015). President Obama's Middle East Policy, 2009 – 2013. *SETA Insight Turkey*, 1-20.
- Oğuzlu, T. (2011). Ortadoğu daki Halk Hareketleri ve Büyük Güçler. *Ortadoğu Analiz*, 68-76.

- Onay, Y. (2003). *Neden Irak Küresel Egemenlik Savaşı ve Irak*. İstanbul: Ebabil Yayınevi.
- Özdal, H., ed.Laçiner, S., & Ekinci, A. C. (2011). *Rusya'nın Putin Dönemi Ortadoğu Politikası*", (*Russia's Middle East Policy in the Putin Era*), in *11 Eylül Sonrası Ortadoğu (The Middle East Post-September 11)*. Ankara: Usak Yayınları.
- Özdemir, E. (2013). *Ortadoğu Barışında Güvenlik ve İşbirliği Modeli Arayışları. Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pirinççi, F. (2010). Ortadoğu'da Silahlanmayı İlk Kontrol Girişimi Üçlü Deklarasyon. *International Journal of History*, 376-391.
- Pirinççi, F. (2010). *Silahlanma ve Savaş Ortadoğu daki Silahlanma Girişimleri'nin Küresel ve Bölgesel Güvenliğe Etkisi Soğuk Savaş Dönemi*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Pirinççi, F. (2014). *ABD'nin IŞİD Stratejisi ve Irak ile Suriye'ye Olası Yansımaları*. Ankara: ORSAM.
- Pirinççi, F. (2015). ABD'nin İHA Saldırıları. *Ortadoğu Analiz*, 36-39.
- Pontuso, J. (2017). *Trump's Twist On Identity Politics*. 12 11, 2019 tarihinde Startingpoints: <https://startingpointsjournal.com/trumps-twist-identity-politics/> adresinden alındı
- Richard , W. (2013). Debate: Russia Cannot Play a Major Role in Middle East. *Asharq Al- Awsat*.
- Roskin, C., & Medeiros, J. (2014). *Political Science an Introduction*. USA: Pearson Education.
- Sander, O. (2000). *Siyasi Tarih, 8.Baskı*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Scalfami, J. (2017). *Talking Donald Trump: A Sociolinguistic Study of Style, Metadiscourse, and Political Identity*. London: Routledge.
- Scott, C. (2018). *Neoliberalism and US Foreign Policy: From Carter to Trump*. London: Palgrave Macmillan.
- Sergunin, A. (2015). *Explaining Russian Foreign Policy Behavior Theory and Practice*. Stuttgart: İbidem Press.
- Sever, A. (2001). Turkey Stance on Dual Containment. *Journal Of South Asian and Middle Eastern Studies*, 64-77.
- Şahin, M. (2006). *II. Körfez Savaşı*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Şahin, M. (2006). *Irak Bağlamında Türk-Amerikan İlişkileri*. Ankara: Siyasal Kitapevi.

- Şahin, M., & Taştekin, M. (2006). *II. Körfez Savaşı*. Ankara: Platin Yayınları.
- Şahin, Ş. (2006). *11 Eylül 2001 Sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu Politikası*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, Ş. (2006). Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu Politikası. *Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşdemir, F. (2006). *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*. Ankara: USAK Yayınları .
- Taşkın, T. (2010). 11 Eylül Saldırıları Sonrası ABD Dış Politikasında Ortadoğu ve Türkiye ABD İlişkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Taşkın, T. (2010). *11 Eylül Saldırıları Sonrası ABD Dış Politikasında Ortadoğu ve Türkiye-ABD İlişkileri*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tavas, T. (2011). Uluslararası Güvenlik Sisteminde Değişim: Kolektif Müdahale Doktrinin Yükselişi. *Doktora Tezi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Telatar, G. (2012). Barack Obama'nın Dış Politikasında Demokrasinin Yayılması Misyonu. *Alternatif Politika*, 54-83.
- Triata, P. (2012). *A Single Roll of the Dice: Obama's Diplomacy with Iran*. New Haven: Yale University.
- Tunç, H. (2004). *Amerika'nın Irak Savaşı*. İstanbul: Harmoni Yayınları.
- Unger, D. (2016). The Foreign Policy Legacy of Barack Obama. *Routledge*, 1-16.
- Uslu, K., Çelebi, F., & Eyüpoğlu, K. (2007). Ortadoğu Ülkeleri'nin Enerji Kaynakları ve Bu Kaynaklardan Elde Edilen Gelirin Kamu Harcamaları İçindeki Yapısı. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 105-122.
- Uslubaş, F. (2005). *SSCB'den Sonra Rusya'da mı? Afganistan, Küresel Terör ve ABD İmparatorluğunun Bataklığı*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Üren, M. (2017). *Rusya ve Ortadoğu Yeni Ortadoğu Aktörler, Dinamikler ve Denge Arayışları*. Ankara: Barış Kitabevi.
- Walt, S. (2018). *The Hell of Good Intentions: America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S Primacy*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Weiss, M. (2013). Russia's Return to the Middle East. *The American Interest*.
- Worldometers. (2016). *Worldometers*. 11 11, 2019 tarihinde Worldometers: <https://www.worldometers.info/tr/> adresinden alındı

Yarhi-Milo, K. (2018). *After Credibility American Foreign Policy in the Trump Era*. 12
01, 2019 tarihinde Foreign Affairs:
<https://www.foreignaffairs.com/articles/2017-12-12/after-credibility> adresinden
alındı

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Arda Karaçoban

Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara 27/12/1991

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ufuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Bahçelievler Amerikan Kültür Derneği Dil Okulları

İşe Başlangıcı /İş Çıkış Tarihi: 01.10.2016- 15.09.2019

İletişim

E-Posta Adresi : ardakaracoban@windowlive.com

30/12/2019